

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ • YIL: 31 • SAYI: 294 • NİSAN 2025 • ISSN:2791-9595

Sahâbenin
Teslimiyet
Rûhu

Ali AKPINAR

Eşrefoğlu Rûmî'nin
Tasavvuf
Anlayışı

Kadir ÖZKÖSE

Kendimiz Olarak
Kalabilmek

Enbiya YILDIRIM

Müzekkin Nüfûs'tan
İbretlik Tarihi
Hikâyeler

Rasul KESENCELİ

Tarihî ve Kültürel
Yapısıyla Düden
Bugüne İznik

M. Nihat MALKOÇ

ISSN:2791-9595

9 771302 080076 00267

DİVÂN-I HULÛSİ MOBİL UYGULAMASI YAYINLANDI!

20.Yüzyıl Mutasavvıf Dîvân Şâiri
Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin
Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eseri
Mobil Uygulamaya Aktarıldı!

- Oku - İncele - Dinle
- Fihrist - Arama
- Sözlük - Kelimeler
- Dîvân Radyo
- Dîvândan Görseller

Android ve IOS
Platformlarından
Ücretsiz
İndirebilirsiniz.

ES-SEYYİD OSMAN
HULÛSİ EFENDİ VAKFI

ANDROID & IOS İNDİR

Eşrefoğlu Rûmî Hazretleri'ne Göre Mürîdin Özellikleri

Tasavvufî eğitimin önemli unsurlarından biri müridir. Mürid, kelime anlamı olarak bir şeyin gerçekleşmesini istemek, arzulamak veya bir amaca yönelmek gibi anlamlara gelir. Tasavvufta ise Allah'a ulaşmayı arzulayan, O'nun ahlâkını edinmek isteyen ve bu eğitimi bir mürşitten almak için ona bağlılık gösteren kişiye mürid denir. Mürid, irâdesini Allah'ın irâdesine teslim eden, O'nun isteklerine boyun eğen bir kimse olarak tanımlanır. Bu kavram yerine bazen "fakîr" veya "derviş" kelimeleri de kullanılır. Fakîr, yokluğu ve hiçliği arayan; derviş ise bir tarîkate hizmet eden kişi anlamına gelir.

Mutasavvıflar, müridi genellikle irâdesini Allah'ın irâdesine teslim eden biri olarak kabul ederler. Örneğin, Aziz Mahmud Hüdâyî, müridi, aslında irâdesi olmayan, yalnızca Allah'ın istediği şekilde hareket eden bir kişi olarak tanımlar. Eşrefoğlu ise müridi, seyr u sülûk yoluna çıkmayı ve bu yolda ilerlemeyi arzulayan kişi olarak tanımlar. Müridin isteği, mânevî eğitimdeki en temel unsurdur. Müridlik, sadece istemekle gerçekleşmez; bu, Allah'ın bir lütfudur ve Allah, müridin nasibini mürşidinin yanında bir emânet olarak tutar. Nasibi olan kişi, bu emâneti mürşidinden alarak mânevî yolculuğuna başlar. Tıpkı bir mumun diğerinden ışık alarak aydınlanması gibi, mürid de mürşidinin ışığıyla aydınlanır. Müridlik, Allah'ın bir lütfudur ve en büyük saâdetlerden biridir. Mürşid, Allah'ın açtığı kapıdır ve mürid bu kapıdan geçerek Allah'a ulaşır. Mânevî yolculukta müridin başarısının en önemli faktörlerinden biri, mânevî yolculuğa hazırlıklı olup zihinsel ve rûhsal olarak buna hazır olmasıdır. Başka bir deyişle, müridin kendi içsel yolculuğunu oluşturması gerekir.

Eşrefoğlu, kendi müridliğiyle ilgili tecrübelerini paylaşarak bu durumu örneklendirir. Ahmet Özkan "Eşrefoğlu Rûmî Hayatı, Tasavvufî Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatı" adlı çalışmasında şu tespitlere bulunur: Sûfilerin yüksek makamlara ulaşabilmesi, sıkça riyâzet ve mücâhede yapmak, dünyadan el çekmek, Allah'ın aşkıyla yanıp kül olmak ve O'na yönelmekle mümkündür. Bu makama ulaşmayı isteyen sâdik müridin, kalbinde Allah'tan başka hiçbir şeyin sevgisini barındırmaması, tüm varlığını O'nun yoluna adanması gerekir. Eşrefoğlu'nun seyr u sülûk anlayışına göre, mürid, Allah'ın yardımıyla irâdesini ortaya koyan mânevî bir yolcudur. Müridin sorumluluğu, önce doğru bir şeyh bulmak, ona hizmet etmek, her yönüyle ona teslim olmak ve şeyhinin tasarruflarına râzı olmaktır.

Vakfımızın kurucusu Osman Hulûsi Efendi de, müridin kendi irâdesini sevgilinin irâdesine teslim etmeyi, mânevî birliğe ulaşmanın temel koşulu olarak kabul eder. Alâuddîn-i Attâr'ın "İrâdesini Hakk'ın irâdesinde, kudretini Hakk'ın kudretinde yok etmeyen, Hakk'a ulaşamaz." sözünün özü, Hulûsi Efendi'nin bir beytinde şöyle dile getirilmiştir:

Murâdın terk eden dosta Hulûsî/Visâline erer ol şâhî söyler

Hulûsi Efendi, bu düşünceyi pek çok beyitte dile getirmiş ve tıpkı Ubeydullâh-ı Ahrâr gibi, irşâdın ötesine geçerek bu konuyu ontolojik bir boyuta taşımıştır. Yani, bir müridin kendi benliğinden sıyrılması (fenâ), onu tevhide ulaştırır ve sonsuz varlık olan bekâya geçişin kapılarını aralar.

Cenâb-ı Allah, "el-Mürîd" ismiyle insanın iç dünyasına tecellî etmedikçe, insanın Hakk'a yönelen gerçek irâdesi mümkün olamaz. Hulûsi Efendi, bu gerçeği "Dileyen senden ön o", "Sen mürîdim deme kim istemiş murâd anın" ve "Senden ön seni dilemiş dile sen" dizeleri ile bu hakîkati dillendirmektedir. İradesini Hakk'ın irâdesinde telsim edenlere selâm olsun.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - IISSN:2791-9595

Yıl: 31 Sayı: 294 - Nisan 2025

Yayın Tarihi: 01 Nisan 2025

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına

İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri

M. Nazmi DEĞİRMENÇİ

Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri:

Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat
San. ve Ticaret A.Ş

Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No:
89

44700, Darende / MALATYA

Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79

www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

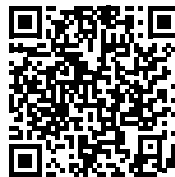
Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil

Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Sahâbenin Teslimiyet Rûhu

 Ali AKPINAR

"Bugün Müslümanlar olarak bizlerin teslimiyet rûhuna ihtiyacımız var. Allah ve Rasûl'ün ölçülerine baş eğip gereğini yerine getirmemiz gerekir."

10

İtikadımızda Takdir ve Tedbir İlişkisi

 Ramazan ALTINTAŞ

"İslâm, insana irâde hürriyeti tanımış, bu irâdeyi sorumluluklarının temeli kılmıştır. Bu bağlamda akıllı, ergenlik çağına ulaşan ve irâde özgürlüğüne sahip olan her insan, âhirette inanç ve amellerinden sorguya çekilecektir."

Somuncu Baba Dergisi'nin içerisinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ

Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE

Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

14

Eşrefoğlu Rûmî'nin Tasavvuf Anlayışı

✍ Kadir ÖZKÖSE

"Dervişinin belli bir merhaleye geldiğini hisseden Hacı Bayram-ı Velî, ona icâzet verir ve Bayramiyye'nin bir ferdi olarak İznik bölgesine "halîfe" sıfatıyla gönderir."

56

Müzekkin Nüfûs'tan İbretlik Tarihî Hikâyeler

✍ Rasul KESENCELİ

"Müzekki'n-nüfûs, dinî, ahlâkî ve tasavvufî mâhiyette; İslâm ahlâkını, tarikat âdâbını, nefisle mücâdelenin lüzûmunu, seyr ü sülûk şartlarını ve çeşitli tasavvufî konuları anlatan mensûr bir eserdir."

80

İnternet Çağında Kendini Geliştirmek

✍ Erol AFŞİN

"Günümüzde internet teknolojisi cep telefonlarımıza kadar geldiğinden bilgiye ulaşmak da çok hızlı bir şekilde oluyor. Bilginin doğru olup olmadığı ve kaynağının nereden geldiğine bakılmaksızın karşımıza sunulan her bilgiyi salt doğru olarak kabul etmeye başladık."

Eşrefoğlu Rûmî Hazretleri'ne Göre Mürîdin Özellikleri	1
Kemal DEMİR	
Sahâbenin Teslimiyet Rûhu	6
Ali AKPINAR	
İtikadımızda Takdir ve Tedbir İlişkisi	10
Ramazan ALTINTAŞ	
Eşrefoğlu Rûmî'nin Tasavvuf Anlayışı.....	14
Kadir ÖZKÖSE	
Yâ Hazreti Mevlâna	19
Halil GÖKKAYA	
Dört Kitabın Manisi Bellidir Bir Elifte	20
Mahmut KAPLAN	
Eski Sanayi ve Ticaret Bakanı	
Ali Coşkun Bey'in Hatıraları	26
Musa TEKTAŞ	
Şanlı Bayrak.....	33
A. Sami BENLİ	
Derdime Dermânım Efendim.....	34
Vedat Ali TOK	
Kendimiz Olarak Kalabilmek.....	36
Enbiya YILDIRIM	
Bahar Gelecek.....	41
Bestami YAZGAN	
Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Dünden Bugüne İznik	42
M. Nihat MALKOÇ	
Ne Mutlu Gazeli	47
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Eserleri ve Tesirleriyle Eşrefoğlu Rûmî (k.s).....	48
Fatih ÇINAR	
Bir 'Gölge Adam' Yenibahçeli Şükrü.....	52
İsmail ÇOLAK	
Müzekkin Nüfûs'tan İbretlik Tarihî Hikâyeler	56
Rasul KESENCELİ	
Adâlet Vazgeçilmez Temel İlkedir	60
Mehmet SOYSALDI	
Hulûsi Efendi'nin "Nasîhat" Şiirinde	
Nefse Hâkim Olup Mağrur Olmamak.	64
Oğuzhan AYDIN	
Kıl Namazı	67
Ramazan PAMUK	
Dosta Mektup.....	68
Bilal KEMİKLİ	
Yazı Masası.....	70
Yusuף HALICI	
Na't-ı Şerif Yazma Şerefine Nâ'il Olmak.....	72
Hamit DEMİR	
İznik Deyince Ayasofya Camii Akla Gelir	76
Aydın BAŞAR	
İnternet Çağında Kendini Geliştirmek.....	80
Erol AFŞİN	
Ah Efendim	83
Yusuף DURSUN	
Hafızaya, Arşive, Günlük Yazmaya Önem Vermek	84
M. Nuri YARDIM	
Sevgi Eğitimi.....	88
Ali ÖZKANLI	

هر گونک آبروی آری گزین بر مهمانی دار
 کیم نظر قیاس بر ایشماز بنده رحمانه کیم وار
 کیمینک ظاهرده طبعی قارا اول ایچی آه
 کیمی دوست نه اولدیغک بیلمر: همان سوزدر
 کیمینک تخت دلنده دوز و شیطان اکلدر
 کیمی عزتند اولور تمس بر اولوسلطان وار
 غصه اولور البنده بر گود تا کربنک غفرانی وار
 فقرینه انرا بر شمر بر عظیم عمافی وار
 هر فولک فیلنده بیک گنجینه بنهانی وار
 کیمی آو بوز مکر ایجنده بو بون عصیان وار
 کیمینک بارینک عبیدنه بو جهان قربانی وار
 کیمی عزتند اولور تمس بر اولوسلطان وار
 غصه اولور البنده بر گود تا کربنک غفرانی وار

سن بوری دلدار بولنه سوز غلوصی بوز بکای
 هیچ او کولاز دزد لرق اول بار بده در معانی وار

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Her gönülün ayrı ayrı gizli bir mihmânı var
Ka'rina eller erişmez bir azîm ummânı var
2. Kem nazar kılmak yaraşmaz bende-i Rahmân'a kim
Her kulun kalbinde bin gencîne-i pinhânı var
3. Kiminin zâhirde dışı kara velî içi ak
Kimi ak yüz meğer içinde büyük isyânı var
4. Kimi dost ne olduğun bilmez hemân sûzdur
Kiminin yârının îdine bu cân kurbânı var
5. Kiminin taht-ı dilinde dîv ü şeytân eğleşir
Kimi izzetle oturtmuş bir ulu sultânı var
6. Hor hakîr bakma günâhkâr âdemoğluna beğim
Afv olur elbetde bir gün Tanrı'nın gufrânı var
7. Sen yürü dildâr yoluna sür Hulûsî yüzünü
Hiç onulmaz derdlerin ol yârîde dermânı var

Nesre Çeviri

1. Her gönlün ayrı ayrı gizli bir misafiri var; dibine erişilmez bir büyük ummanı var.
2. Rahîm olan Allah'ın kuluna eksik nazarla bakmak yakışmaz. Zira O'nun her kulunun kalbinde bin gizli hazinesi var.
3. Kiminin görünüşte dışı kara fakat içi aktır. Yüzü ak görünen kimilerinin de meğer içinde büyük günahı var.
4. Kimi dostun ne olduğunu bilmez onu sadece bir sözden ibaret görür. Kimisi ise sevgilinin bayramında kurban etmeye canını hazır eder.
5. Kiminin gönül tahtında şeytan eğleşir. Kiminin bu tahtta izzetle oturduğu bir ulu sultanı var.
6. Beyim, günahkâr âdemoğluna hor ve hakir bakma. Bir gün onlar da elbet affolur, Ulu Tanrı'nın bağışlaması var.
7. Ey Hulûsî! Haydi, yürü, sevgilinin yoluna yüzünü sür. Çaresiz dertlerinin o sevgilide çaresi var.

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Nihat Öztoprak

Sahâbenin Teslimiyet Rûhu

“Bugün Müslümanlar olarak bizlerin teslimiyet rûhuna ihtiyacımız var. Allah ve Rasûl’ünün ölçülerine baş eğip gereğini yerine getirmemiz gerekir.”

İslâm, teslim olma; Müslüman da teslim olan anlamına gelir. İnsanlık için seçip gönderdiği dinine İslâm ismini bizzat Yüce Allah koymuştur, o dine mensup olanlara Müslüman ismini veren de bizzat Yüce Allah'tır. Konu âyetlerde şöyle açıklanır:

*"Allah katında din, şüphesiz İslâm'dır."*¹ *"Kim İslâm'dan başka bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O âhirette de kaybedenlerdendir."*² *"O, sizi seçmiş, babanız İbrâhim'in yolu olan dinde sizin için bir zorluk kılmamıştır. Size Müslüman adını veren O'dur."*³ *"Rabbi İbrahim'e, 'Teslim ol!' buyurduğunda, 'Âlemlerin Rabb'ine teslim oldum.' demişti."*⁴ *"Doğrusu ben ilk Müslüman olmakla emrolundum."*⁵

Teslimiyet, her konuda dinin sahibine teslim olmak, O'nun bütün buyruklarına pazarlıksız uymaktır. Yüce Allah'a teslim olan Müslüman, hayatının her alanında O'nu hakem kabul eder, bir konuda karar vermeden önce O'nun koyduğu hükümlere bakar, O'nun emirleri doğrultusunda hareket eder. Bu yalnızca belli alanlarda değil, her alandadır. Çünkü Müslüman bilir ki Yüce Allah'ın dini, hayatın bütün alanlarına dair hükümler koymuştur. Kur'ân ve Sünnet'e dayanan bu hükümlerde, Müslümanlar için yapıp yapmama konusunda muhayyerlik hakkı yoktur. Zira bir sistem bütün parçalarıyla randımanlı çalışır ve bütün parçalarıyla birlikte hedefe ulaştırır. İslâm'ın, müntesiplerine vâdettiği dünya-âhiret saâdetine de ancak bu şekilde ulaşılır. İslâm, Yüce Allah'ın, her bakımdan kâmil (ekmel ve etem) dinidir, onun herhangi bir konuda bir başkasından alacağı bir şey yoktur. Eksik değildir ki, tamamlanmaya ihtiyacı olsun, eskimez ki, geçerliliğini yitirsin. Nitekim bu husus âyetlerle tescil edilmiştir:

*"Bugün, size dininizi kemâle erdirdim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslâmiyet'i beğendim."*⁶ *"Allah ve Peygamber'i bir şeye hükmettiği zaman, inanan erkek ve kadına artık işlerinde başka yolu seçmek yaraşmaz. Allah'a ve Peygamber'e başkaldıran şüphesiz apaçık bir şekilde sapmış olur."*⁷ *"Hayır; Rabb'ine*

"Bu uygulamalar ashabın ilâhî emir karşısındaki teslimiyetlerini ve ilâhî emri duydukları anda hemen o emrin gereğini yerine getirme gayretlerini göstermektedir. Zira onlar biliyorlardı ki ilâhî emir rötâr kabul etmez, ilâhî emir herkesin hayrınadır ve hemen uygulanmalıdır."

*and olsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe inanmış olmazlar."*⁸

İşte İslâm'ın ilk muhatapları bu teslimiyet rûhuna ulaşmış kimselerdi. On üç yıllık Mekke döneminde ve sonraki Medîne döneminde inen âyetler, onlara bu rûhu kazandırmıştı. Artık onlar, Allah ve Rasûl'ünden yeni bir hüküm duyduklarında, hemen teslim oluyorlar ve o hükme göre hareket etmeye gayret ediyorlardı. Onları insanların en hayırlı kuşağından olma pâyesine erdiren de bu rûhtu. İşte onların teslimiyet rûhunu somut olarak gösteren tablolardan birkaç örnek:

Kiblenin Değişmesinde Gösterilen Teslimiyet

Peygamberimiz, Kuba'da Benî Selime semtinde oturan Bişr b. Berâ'nın annesini ziyârete gitmişti. Kendisine yemek yapıldı. Yemek yenildi. Öğle vakti girince, oradaki mescidde ashâbıyla birlikte iki rek'at kılınmış, namaz içinde, Kâbe tarafına dönmesi emr olundu, döndü ve arkasındaki cemâat de döndüler. Bu olay, Hicret'in on yedinci ayının başlarına doğru, bir pazartesi günü gerçekleşmişti. Olayın yaşandığı yerde bugün iki kibleli mescid (Mescid-i Zül'l-Kibleteyn) bulunmaktadır.

Bu namazı Peygamberimiz (s.a.v.)'le birlikte kılanlardan bir zât, mescidden çıkıp başka bir mescide uğramıştı ki, onlar rükûda idiler ve namazlarını Kudüs'e doğru kılıyorlardı. Onlara, "Ben Allah için şehâdet ederim ki; namazımı Rasûlullah'la birlikte Mekke'ye doğru yönelerek kıldım." deyince, onlar da namazlarını bozmadan oldukları yerde Beytullah'a doğru yönelmişlerdir.⁹

Rivâyetin ilkinden anlaşıldığına göre, Peygamberimiz (s.a.v.)'in namazda tam ters istikâmete döndüğünü görmeleri sahâbenin yeni kibleye dönmesine yetmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara konuyla ilgili âyetin indiğini söylememiş, onlar sadece gördükleriyle amel etmişlerdi. İkinci rivâyette ise bir başka grup Müslümanın bir mü'min kardeşlerinin verdiği haber üzere, yine namazın ortasında kiblelerini değiştirdiklerini görmekteyiz. Bu gerçekten büyük bir teslimiyet örneğidir!

İçki Yasağında Gösterilen Teslimiyet

Hicret'in 4. yılında gelen içki yasağı ile ilgili olarak Enes b. Mâlik şunları anlatıyor: İçki haram kılınmadan önce ben arkadaşlarımla birlikte bir mecliste içki içiyorduk. İçkiden arkadaşların başları dönmek üzere idi. Bu sırada bir münâdînin, "Dikkat edin, içki haram kılınmıştır." dediğini duyduk. Enes der ki: "Bizim yanımıza

ne bir kimse girdi, ne de aramızdan bir kişi çıktı. Hemen içkileri döktük ve büyük kırbaları, büyük içki küplerini kırdık. Bir kısmımız abdest aldı, bir kısmımız gusletti. Güzel kokular süründük, sonra mescide gittik."¹⁰

Büreyde de şunları anlatır: Biz, üç veya dört kişi olarak Remle'de oturmuş şarap içiyorduk. Yanımızda büyük bir cam kavanoz vardı. O zaman şarap içmek helâldi. Ben, kalkıp Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yanına geldim ve O'na selâm verdim. Bu sırada içki içmeyi haram kılan âyet, nâzil olmuştu. Âyetin sonundaki, "Artık vazgeçersiniz değil mi?" sözüne kadar dinledikten sonra arkadaşlarımla yanına geldim ve âyeti, "Artık vazgeçersiniz değil mi?" kısmına kadar okudum. Arkadaşlardan bir kısmının şarap dolu bardağı elindeydi. Birazını içmiş birazı daha bardaktaydı. Biri, bardağını üst dudağının altına koymuştu. Tıpkı hacamat şişesi çeken kimsenin yaptığı gibi. Arkadaşlar bardaklarını ve şişede bulunan şarabı döktüler ve "Vazgeçtik ey Rabb'imiz, vazgeçtik." dediler.¹¹

İçki yasağı ile ilgili âyet inince Peygamberimiz (s.a.v.)'in münâdîleri, "Haberiniz olsun ki, içki haram kılınmıştır!" diyerek Medîne sokaklarında seslendi. Tulumlarından delinip boşaltılan ve küplerinden dökülen içkiler, Medîne sokaklarında su gibi aktı.¹²

Bütün bu uygulamalar ashâbın ilâhî emir karşısındaki teslimiyetlerini ve ilâhî emri duydukları anda hemen o emrin gereğini yerine getirme gayretlerini göstermektedir. Zira onlar biliyorlardı ki, ilâhî emir rötâr kabul etmez, ilâhî emir herkesin hayrınadır ve hemen uygulanmalıdır.

Öte yandan bu rivâyetlerden sahâbenin özellikle dinî hükümler konusunda birbirlerine ne kadar güvendiklerini anlamaktayız. Nitekim bir başka rivâyette, içki yasağı hükmünü arkadaşlarına getiren sahâbî Enes'e, "Sen bunları bizzat Peygamberimiz'den duydun mu?" diye sorduklarında o şöyle cevap vermişti: "Elbette, bana bunu asla yalan söylemeyen

kişi söyledi. Allah'a yemin olsun ki bizler yalan söylemezdik ve bizler yalanı bilmezdik!"¹³

Başörtüsü Emrinde Gösterilen Teslimiyet

Hız. Âişe Annemiz şöyle der: Allah, ilk muhâcir hanımlara rahmet buyursun; "Başörtülerini de yakalarının üzerine sınımsız örtünler." buyruğu nâzil olunca, çarşafalarını yırttılar ve onlarla başlarını örttüler.¹⁴ Allah'a yemin ederim ki, ben, Allah'ın kitabını tasdik etmede ve indirilen hükümlere iman etmede Ensâr kadınlarından daha üstününü ve daha güçlüsünü görmedim. Nûr Sûresi'nde, "Başörtülerini, yakalarının üstüne salsınlar." âyeti nâzil oldu. Erkekleri evlerine dönüp Allahu Teâlâ'nın kendilerine kadınlar hakkında indirmiş olduğunu onlara okudular. Herkes bu âyeti karısına, kızına, kız kardeşine ve akrabasına okudu. Onlardan hiçbir kadın kalmayıp, nakışlı, resimli elbiselerine yöneldiler ve bunlarla başlarından aşağı örtündüler ki, böylece onlar Allahu Teâlâ'nın kitabından indirmiş olduğuna iman etmiş ve onu doğrulamış oldular. Sabahleyin namazda Allah Rasûlü'nün arkasında baştan aşağı örtülü olarak durdular. Sanki başları üzerinde kargalar vardı.¹⁵

Onların çarşaflarından kesip başörtüsü yaparak örtünmeleri, ilâhî emir karşısındaki teslimiyetlerini ve bu emri geciktirmeden uygulamalarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Örnekleri çoğaltabiliriz.

Bugün Müslümanlar olarak bizlerin bu teslimiyet rûhuna ihtiyacımız var. Mâdemki Müslümanız, mâdemki Allah'ın dinine girmişsiz ve dinin hükümlerine teslim olmuşuz, o hâlde nefislerimize ağır gelse de, nefsimiz ve çevremiz farklı şeyler söylese de Allah ve Rasûl'ünün çağrısını öncelememiz, önce Allah ve Rasûl'üne danışmamız ve Allah ve Rasûl'ünün ölçülerine baş eğip gereğini yerine getirmemiz gerekir. Zira bizler de o ilk dönem Müslümanlarının gideceğe cennete tâlibiz. Aynı cennete aynı yoldan gidilir. Unutmayalım ki, o Müslümanlar, güçlü bir Allah

ve âhîret imanı ile bu seviyeye ulaştılar. Bu güçlü imanlarıyla, kırk yıllık alışkanlıklarından bir anda vazgeçtiler. Onlara bu güçlü imanı kazandıran âyetler ve Peygamberimiz (s.a.v.)'in sözleri bugün bizlerin de elinde. Şimdi benzeri güçlü imana sahip olma ve iman gereği sâlih mü'minler olma sırası bizde.

O hâlde "Ey İnananlar! Hep birden barış ve teslimiyet dini İslâm'a girin, şeytana ayak uydurmayın, o sizin apaçık düşmanınızdır."¹⁶ "Ey inananlar! Allah ve Peygamber, sizi, hayat verecek şeye çağırıldığı zaman o çağrıya icâbet edin."¹⁷

Eşrefoğlu Rûmî bu teslimiyet rûhunu şöyle hatırlatır bize:

*Sana çün verdi varlık, dedi Kur'ân ile: enfık
Sakin sen etme bahillik, cehennem etme
cinânın.*

*Var ol nefsin itin, kör et kanât ile elbir et
Yerin cennet, eşin hûr et, gel uy hükmüne
Kur'ân'ın.*¹⁸

*Hoştur bana Senden gelen, yâ hil'attır yâhûd
kefen.*

Ya tâze gül yâhûd kefen, Senden hem ol hoş

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1.3/Âl-i İmrân, 19.

2.3/Âl-i İmrân, 85.

3.22/Hac, 78.

4.2/Bakara, 131.

5.6/Enâm, 14.

6.5/Mâide, 3.

7.33/Ahzâb, 36.

8.4/Nisâ, 65.

9.Asım Köksal, İslam Tarihi, III, 252-253.

10.Buhârî, Tefsir 5/11; Taberî, Câmiu'l-Beyân, VIII, 666.

11.Taberî, Câmiu'l-Beyân, VIII, 661-662.

12. Asım Köksal, İslam Tarihi, IV, 304-306.

13.Taberî, Câmiu'l-Beyân, VIII, 666.

14.Buhârî, Tefsir 24/12; Ebû Davûd, Libâs 30

15.İbn Kesîr, Tefsîr, III, 284.

16.2/Bakara, 208.

17.8/Enfâl, 24.

18.Eşrefoğlu Rûmî Divanı, s, 151.

19.Eşrefoğlu Rûmî Divanı, s, 199.

İtikadımızda Takdir ve Tedbir İlişkisi

“İslâm, insana irâde hürriyeti tanımış, bu irâdeyi sorumluluklarının temeli kılmıştır. Bu bağlamda akıllı, ergenlik çağına ulaşan ve irâde özgürlüğüne sahip olan her insan, âhirette inanç ve amellerinden sorguya çekilecektir.”

İslâm'ın temel inançlarından birisi kazâ ve kâdere imân etmektir. Kader, Yüce Allah'ın ezelden ebede kadar olacak olan olayların, zamanını, mekânını ve niteliklerini bilmesidir. Yüce Allah'ın bilmesi hem yaratmak ve hem de belirlemek mânâlarına gelir. Kazâ da zamanı geldiğinde belirlenen şeylerin ortaya çıkmasıdır. Kader, insanın sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Bu bağlamda insan; inanç seçimi, ibâdetleri yerine getirip getirmeme, adâlet ve ahlâkî değerlere uygun hareket edip etmeme, toplumun refahını artırmak için şartların iyileştirilmesi ya da değiştirilmesi gibi konularda özgür seçimler yapma hakkına sahiptir. Bu da onun sorumlu bir varlık olduğunu gösterir. İslâm kelâmcılarına göre bu konular, yaratmak mânâsındaki kader-i muallâk alanına girmektedir.

İnsan akıl ve hür irâde yetisine sahip bir varlık olduğu için kendisine sorumluluk yüklenmiştir. Zihnî yetenekleri yerinde olan (akıl-bilgi), düşünce yetenekleri sağlam (irâde), fizikî yetenekleri sağlıklı olan bir kimse eylemlerini özgür bir şekilde gerçekleştirebilir. Nasıl ki bir toprağa atılan bir tohum, oluşum şartlarına (ısı, ışık, hava, hastalıklara karşı tedbir alma açısından ilaçlama, gübreleme vb.) sahip olduğu zaman filiz verirse, insan da yukarıdaki özelliklere sahip olduğu zaman özgür kararlar verebilir. İnsan değiştirilmesi imkân dâhilinde olan (cüz'î irâde alanıyla sınırlı) konularda self-determinizme sahiptir. Eğer böyle olmasaydı; teklifte bulunmanın, günah ve sevâbın, cezâ ve ödülün, cennet ve cehennem bir anlamı kalmazdı.

Bütün bunlar cüz'î irâde sahibi olan insanın sorumluluk alanında kendi kaderini kendisinin tayin etme hakkına sahip olduğunu gösterir. Dolayısıyla sâlim akıl sahibi ve ergenlik çağına ulaşan kadın-erkek her insan, kendi özgür irâdesiyle yaptığı ihtiyârî fiillerinden sorumlu tutulur. Şu âyetlerde insanın özgür ve sorumlu bir varlık olduğu açıkça anlaşılır: "Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapmışsa kendi aleyhine sapmıştır. Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü

"Bireyselvetoplumsalsorumluluklarımızı tamolarakyerinegetirdiktensonrabize rağmen irâdemizin dışında başımıza gelenolumsuzolaylarkarşısındaşikâyet etmeden, sabretmeli ve Allah'a iltica etmeliyiz."

yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz."; "Her nefis kazandığına karşılık bir rehindir"; "İnsan için ancak çalıştığı vardır"; "Allah, her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir"; "Bu, dünyada iken kendi ellerinizle yapmış olduğunuzun karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına zulmetmez."

Bir de insanın irâde ve ihtiyârının dışında kalan hâdiselerle ilgili "belirlemek" mânâsına gelen kader vardır ki, buna da kader-i mübrem denilir. "Yeryüzünde vukû bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musîbet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. Elinizden çıkana üzülmeysiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarayasınız diye (böyle yaptık). Çünkü Allah, kendini beğenip övünen hiçbir kimseyi sevmez." âyetlerinde olduğu gibi. Bu âyetteki, Kitap, "yasalar ve kurallar" anlamına gelir. Tabiat

olayları (fırtına, sel, deprem, gibi âfetler, hayat ve ölüm, güneş ve ay tutulmaları), kıyâmetin kopması, bir insanın anne ve babasını, dilini ve ırkını, cinsiyet ve akrabasını, coğrafya ve ecelini akıl ve fizikî yapısını seçmemesi gibi durumlar kader-i mübrem, yani ızdırârî irâde kapsamı alanına girer. Bütün bunlar küllî irâde alanında cereyân eder. İnsan bu alanlarda sadece tedbir alır, mutlak takdir yetkisi Allah'a aittir. Ya sebeplere sarıldık, tedbiri elden bırakmadık ve sonra da işi Allah'a havâle ettik, ama istediğimiz sonuç da gerçekleşmedi. Bu durumda ne yapmalıyız? İç huzurumuzu bozmadan hayatımızda imtihan diye bir boyutun olduğunu hesaba katmalıyız. Bazen bizim için kötülük gibi görülen musîbetler, belâlar, kılık değiştirmiş iyilikler gibidir. Çünkü yerine göre musîbetler, insanın ahlâkî alanda eğitilerek olgunlaşmasına, toplumların kendi tarihi ve medeniyet köklerine yeniden dönmelerine sebep olabilir. Bireysel ve toplumsal sorumluluklarımızı tam olarak yerine getirdikten sonra bize rağmen irâdemizin dışında başımıza gelen olumsuz olaylar karşısında şikâyet etmeden, sabretmeli ve Allah'a iltica etmeliyiz.

İnsan ancak özgür bırakıldığı alanda yapıp ettiklerinden sorumludur. İrâdesinin dışındaki olaylarda ise üzerine düşen görev, tedbir alıp, işi ilâhî takdîre bırakmaktır. Şüphesiz ki, Yüce Allah hem sebeplerin ve hem de sonuçların yaratıcısıdır. Ama Cenâb-ı Hak, öncelikle, sonuca varmak isteyen kimselerin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelerini istemektedir. O, bu çalışmayı yapmadan, bir işten sonuç almak isteyenleri kınar: *"Onlar ancak ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu açan kimse gibidir. Hâlbuki (suyu ağzına götürmedikçe) su onun ağzına girecek değildir."* Bu âyetin bize öğrettiği ilâhî gerçek, Allah'ın yasa, insanın, bizâtihi içme fiilini/eylemine yerine getirmesini şart koşuyor. Nitekim Kur'ân'da geçen başka âyetlerde de sebeplere tevessül etme emrediliyor. Bir âyette, savaşa çıkmadan önce, *"Ey iman edenler! Hazırlığınızı görün."*; bir başka âyette de; *"Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihat için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın."* buyurulmaktadır. Dikkat edilirse her iki âyette de tedbirli olmamız üzerinde duruluyor. Bunlar yerine getirilmeden salt Allah'ın yardımını beklemek sünnetullah'a aykırıdır. Aynı durum başka alanlarda da geçerlidir.

Meselâ, iyi insanlar yeryüzüne vâris olacaklardır. Ahlâkî değerlerde çöküntü, bir milleti yok oluşa sürükler. Ahlâkî değerleri içselleştiren milletler, tarihsel yürüyüşlerini sürdürürler. Her türlü zulmün koyulaştığı toplumlarda, toplumsal bağlar çözüleceği ve güç kaybı meydana geleceği için çöküş süreci hızlanır.

Diğer taraftan Allah'ın en yakın dostları olan peygamberlere bile, tedbirli olmak öğütleniyor. Şöyle ki, Hz. Mûsâ (a.s.) kavmi tarafından taşlanmakla/recm tehdit edilince, ona, "... O halde kullarımla geceleyin çıkıp git. Çünkü takip edileceksin." buyrulurken ön mukaddimleri yerine getirmesi isteniyor. Yine savaşta kılınan korku namazıyla ilgili olarak, "silahlarını alsınlar." şeklinde düşman karşısında her an, uyanık, hazırlıklı ve tedbirli olmak tavsiye edilmektedir. Ayrıca biz, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in söz ve uygulamalarında da tedbire riâyet edildiğini görüyoruz. Meselâ, onun, hicret olayında yol güzergâhını değiştirerek mağaraya sığınması; devesini salıp, Allah'a tevekkül etmek isteyen bir Müslümana, "Önce deveni sağlam kazığa bağla, sonra Allah'a tevekkül et." buyurması, ilâhî takdîr fikrinden

önce, tedbir almanın şart olduğunu ortaya koyar. Onun rahle-i tedrisinden geçmiş sahâbeler de aynı yolu izlemişlerdir. Nitekim Hz. Ömer (r.a.) orduyla Şam yakınlarındaki "Câbiye" denilen yere geldiğinde tâun hastalığının ölüm saçtığı haberini alınca girmekten vazgeçmesi üzerine, arkadaşlarından bazıları "Allah'ın kaderinden mi kaçıyoruz?" demelerine karşılık, onun; "Evet, Allah'ın bir kaderinden başka bir kaderine sığınıyoruz." şeklinde karşılık vermesi, ilâhî takdîr fikrinden önce tedbîr almanın gerekli oluşunu ortaya koymasından bakımından dikkat çekicidir.

Netice, İslâm, insana irâde hürriyeti tanımış, bu irâdeyi sorumluluklarının temeli kılmıştır. Bu bağlamda akıllı, ergenlik çağına ulaşan ve irâde özgürlüğüne sahip olan her insan, âhirette inanç ve amellerinden sorguya çekilecektir. Buna göre kadere iman ve sorumlu tutulma birbirine aykırı değildir. Allah âdildir, kimseye zulmetmez. Her şeyin yaratıcısının Allah olması, bizim kötü ve yanlış işleri, sorumluluktan kaçarak Allah'a havâle etmemize ve faturayı ona kesmemize yol açmamalıdır. Bu, kaderi ve ilâhî takdîr fikrini istismâr etmek olur. Ayrıca kader ve kazâyâ güvenip olumlu sonucun sağlanması ya da olumsuz sonuçların önlenmesi için gerekli sebeplere sarılmamak ve tedbîrleri almamak, İslâm'ın kader anlayışı ile bağdaşmaz. Allah her şeyi birtakım sebeplere bağlamıştır. İnsan bu sebepleri yerine getirirse Allah da o sebeplerin sonucunu yaratacaktır. Bu da ilâhî kanundur ve bir kaddedir. O hâlde, İslâm'da kula öncelikle düşen görev tedbîr almak, sorumluluklarını tam olarak yerine getirdikten sonra sonucu Yüce Allah'ın takdîrine bırakmaktır. Böyle bir tavır, sorumluluk makamında olan herkes için geçerlidir.

Dipnot

* Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Eşrefoğlu Rûmî'nin Tasavvuf Anlayışı

“Dervişinin belli bir merhaleye geldiğini hisseden Hacı Bayram-ı Velî, ona icâzet verir ve Bayramiyye'nin bir ferdi olarak İznik bölgesine “halîfe” sıfatıyla gönderir.”

Tam adı Abdullâh-ı Rûmî b. Eşref b. Muhammed el-Mısrî'dir. 779/1377 yılında doğduğu rivâyet edilmektedir. Ataları Mısır'dan Anadolu'da İznik'e göç etmiş ve Eşref-zâde burada dünyaya gelmiştir. Eşref-zâde hakkında en önemli kaynak olan Menâkıb-ı Eşref-zâde'de onun seyyid olduğu belirtilerek şöhretten kaçınması sebebiyle gizlediği siyâdet alâmeti olan yeşil destârın vefâtı esnasında tâcının içinden çıktığının herkesin mâlûmu olduğu zikredilir.

Çocukluk ve gençlik yıllarını ailesinin yanında ve onların terbiyesi altında geçiren Eşref-zâde, daha sonra Bursa'ya Çelebi Sultan Medresesi'ne girer ve tahsilini devam ettirir. Bu esnada okuduğu evliyâ menâkıbnâmelerinde geçen bazı ahvâl-i meşâyih onu sûfiye yoluna cezbeder. Gördüğü bir rüya üzerine de tasavvuf yoluna meyleder. Önce şehirde meczupluğuyla meşhûr olan Abdal Mehmed'e gider. Ondan tarîkatta nasibi olduğu işaretini alınca Emir Sultan'a mürâcaat eder. Emir Sultan yaşlılığını ileri sürerek intisâbını kabul etmez ve onu Ankara'daki Hacı Bayram-ı Velî'ye gönderir.

Hacı Bayram-ı Velî'nin yanında mücâhede ve hizmet ile geçen yaklaşık on bir yıl sonra dergâha imam olur ve kızı Hayrünnisâ ile evlenmek suretiyle de Hacı Bayram-ı Velî'ye damat olur. Dervişinin belli bir merhaleye geldiğini hissedən Hacı Bayram-ı Velî, ona icâzet verir ve Bayramiyye'nin bir ferdi olarak İznik bölgesine "halîfe" sıfatıyla gönderir. Bir müddet İznik'te kalan Eşref-zâde tasavvufta kat etmiş olduğu merhale ile bir türlü itmi'nân bulamaz. Şeyh'ine tekrar gelerek durumu anlatır. Bunun üzerine Hacı Bayram-ı Velî ona memleketine dönüp bir erbaîn çıkardıktan sonra, Abdülkadir-i Geylânî'nin Hama'da bulunan dördüncü göbekten torunu ve Kâdiriyye şeyhi Hüseyin el-Hamevî'ye gitmesini tavsiye eder.

Hüseyin el-Hamevî, ailesiyle birlikte kendisine gelen bu aziz konuğunu doğruca erbaîne sokar. Eşref-zâde başarılı ve fevkalâde feyizli bir şekilde erbaîni tamamlar. Hüseyin el-

"Kadiriliğın Anadolu'da yayılışını sağlayan Eşrefoğlu Rûmî, eserleri ve şiirleriyle Anadolu tasavvuf çevrelerinde sevilmiş ve tarîkatta 'Pîr-i Sâni' diye anılmıştır."

Hamevî, hayran kaldığı Eşref-zâde'ye tarîkat sembollerinden olan alem, çerağ ve seccâde verir. Kâdiriyye'den icâzetli olarak memleketine gönderir ve ona tarîkatı orada yayma yetkisi verir.

İznik'e dönen Eşref-zâde, bir müddet daha (yedi yıl kadar) uzlet hayatı yaşar. Ama sonunda İznik Pınarbaşı'nda bir dergâh inşâ ederek, halkı irşâda başlar. Kurmuş olduğu tarîkat kısa zamanda ve hızla yayılır. Onun daha sonraki hayatına ait bazı hâdiseler, göstermiş olduğu kerâmetler ve müritlerine verdiği nasihatler Menâkıb-ı Eşref-zâde'de uzun uzadıya anlatılır.

Eşref-zâde yüz yaşlarındayken 874/1469 yılında İznik'de vefât etmiş ve dergâhının hazîresine defnedilmiştir. Vefâtı ile ilgili "Eşref-zâde azm-i cinân eyledi" cümlesi ile tarih

düşürülmüştür. Ondan sonra vasiyeti üzerine dergâhın başına, küçüklüğünden beri yanında yetişmiş ve tasavvuf çevrelerinde ilâhileriyle de tanınmış olan damadı Abdurrahîm-i Tîrsî (ö.926/1517) geçmiş ve tarîkat öylece devam etmiştir.

Kâdirîliğin Anadolu'da yayılışını sağlayan Eşrefoğlu Rûmî, eserleri ve şiirleriyle Anadolu tasavvuf çevrelerinde sevilmiş ve tarîkatta "Pîr-i Sâni" diye anılmıştır.

Dîvânındaki 129 şiirden 39'u hece vezniyle yazılmıştır. Şiirleri en çok bestelenen mutasavvîf şairlerimizden biridir. Dîvânı'nın dışındaki eserleri mensurdur. Tarîkat ve tasavvufun anlatıldığı didaktik mâhiyetteki bu eserleri halkın anlayacağı bir dille yazılmış, tasavvufî ahlâkın yayılmasında etkili olmuştur. Müzekki'n-Nüfus'un dışında kalan, Tarîkatnâme, Delâilü'n-Nübüvve, Fütüvvetnâme, İbretnâme, Mâzeretnâme, Elestnâme, Nasîhatnâme,

Hayretnâme, Münâcâtnâme, Esrârü't-Tâlibîn ve Tâcnâme gibi eserleri küçük risâleler şeklindedir.

Eşrefoğlu Rûmî, Dîvânı'nı Yûnus Emre ve Âşık Paşa tesirleri altında kaldığı şiirleriyle tertip etmiş, şiirlerinde vahdet-i vücûd anlayışını benimsemiştir. Şiirlerinde Yûnus Emre'ye benzemek temâyülü açıkça göze çarpmaktadır. Yûnus'ta olduğu gibi serbest devriyeler, aşk ve irfânın gereği hakkında nasihatler, bu dîvânın mevzûunu teşkil etmektedir.

Eşrefoğlu Rûmî'nin tasavvufî açıdan en önemli eseri 852/1448'de yazdığı Müzekki'n-Nüfus isimli çalışmasıdır. O, eserini yazma sebeplerini şu şekilde açıklamaktadır: "İmdi biz dahi ziyâdeye sülûk etmek gerektir. Zîrâ zemân azdı ve karındaşların dahi hâlleri döndü. Tuğyân ve münâfık çoğaldı ve meşâyih kalmadı. Meşâyih ve meşâyih sözüne i'tibar kalmadı. Beyler zâlim oldular ve kadılar rüşvet-hâr oldular, ilme uymaz oldular ve ilmi kendi hevâlarına çeker oldular. Ve müderrisler fâsık oldular: Tefsir ve hadis medreselerde okunmaz oldu. Fakihler ve din ilmin, bilirkişileri az kaldı. Vâizler dünyâ için mescitlerde va'z edip, akçe cem ederler. İlimle, beyler ve zâbitler ve a'yân kapısında rağbet bulmayan dânişmendler, şeyhlik tarîkin tutup, müdârâ ile halkın dünyâlıklann ellerinden sühûletle alır oldular. Ve meşâyihlerin hâllerine münâsip, meşâyih ağzından sözlerin ezberleyip, meclislerde söyleyip, kendilerini halka bir ehl-i hâl bildirip, halkı kendilere mürîd ve muhib ederler. Ve başlarına 'tâlip' cem' edenler, ârifler libâsın giyip, zikir meclisinde hâmûş olup, riyâ ile baş salıp, halkın levsin gösterirler. Dilerler, kendileri halk arasında söylene. Diyeler 'Filan şeyh asrımızın bî-nazîr ferîdidir.' Ehl-i tasavvuf zannedeler. Murâdları celb-i dünyâ, etrâftan libâslar ve nefâyis armağanlar gele. (...) Öyle olunca bu fakir dahi nazar ettim, gördüm. Bu bizim mürîdlerimizin ve karındaşlarımızın hâlleri bir türlü dahi oldu ve dünyâ muhabbeti üzerlerine gâlip oldu ve nefs-i emmârenin çirkin

huylarıyla huylanmaya başladılar. Gelin, imdi, işbu yaramaz huyları koyun, Allâh'tan korkun ve Rasûl'den utanın ve meşâyih'in sırrını hâzır görün, dedikde, bunlar minnet sözler söylemeye cesâret ettiler. Çünkü gördüm bu kavmin hâlleri böyledir: Ben dahi bunların arasından uzlet edip çıktım ve kendimi gurbete bıraktım ve bu gurbet içinde nice nice nükteler avâm dilinden işitdim ve nice nice tas tas ağular nâdân elinden nûş ettim ve nice kere şefkat gözüyle bu hâlleri tutan karındaşlara nazar eyledim. 'Bunların necâtlarına sebep olam.' deyip, bu kitâbı sırf Türkî dilince cem' eyledim ki, bu kitâbın fâidesi âmm ola."

Eşrefoğlu Rûmî eserinin içeriğinin Kur'ân ve Sünnet'e uygunluğunu vurguladıktan sonra, onun okuyucu için önemini de şu sözleriyle beyan etmektedir: "Ve eğer bu kitaba i'tikâd edersen, senin necâtına sebeptir. Ve bu kitabın içindeki sözlere i'tikâd edesin ve mu'cibince amel edesin, emmâreden kurtulasın ve mutmainne nefisle karar edesin. Sana 'ircî'

hitâbı gele. Âşıklardan olasın. Âşıklar içinde evliyâlardan olasın. Evliyâlar içinde sultânlardan olasın. Her ne dilerseñ Hak Teâlâ sana âsân ede. Dilersen sayruları sağ edesin. Ve senin duân ile ölü gönüller dirile, kara yüzler muhabbetinden ağara. Ve nice açlar senin hânında doya. İksir-i hakîkî olup, nice bakırları altın edesin..."

Eşrefoğlu Rûmî'nin Müzekki'n-Nüfûs isimli bu kıymetli eseri iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde dünya sevgisi, dünya sevgisinin zararları ile nefis-i emmârenin özellikleri anlatılırken, ikinci bölümde nefis-i emmârenin terbiyesi ve tarîkat âdâb ve erkânı ile iyi bir Müslüman olmanın şartları üzerinde durulmaktadır.

Eserde, büyük mutasavıfların menkıbelerinden örneklerle sâlik, mürid ve mürşit ilişkisi, halvet, nefisle mücâdele ve tarîkat disiplini gibi bazı konular üzerinde duran Eşrefoğlu Rûmî, zaman zaman kendi manzûmelerinden de bazı parçalar zikreder. Yer yer ele alıp işlediği konuya uygun düşen ve

konunun daha iyi anlaşılıp kavranmasında fayda gördüğü âyet, hadis, sahâbe sözleri ve evliyâ menkıbelerinden de iktibaslar yapar.

Mehmet Ali Aynî'nin tesbitleriyle; "Bu kitabın en büyük meziyeti ve kıymeti evvelâ dilinin hâlîs bir Türkçe olmasıdır. Eğer Eşrefoğlu'ndan sonra âlimler, edipler ve kâtipler bu dili o tabîlikten çıkarmasalar, Acem ediplerini taklîden birçok istiâreler, mecazlar, cinaslar ve mânâsız terkipler ile ifsat etmeselerdi, bugün ne yüksek ve tatlı bir edebiyâtımız olacaktı." diyerek, eserin dil bakımından taşıdığı ehemmiyete dikkat çeker.

Eşrefoğlu Rûmî eserlerinde tasavvufî bilginin mâhiyetine dikkatimizi çekmekte ve mârifet hakkında şu değerlendirmelerde bulunmaktadır: "Ma'rifetullah üç mertebe üzeredir: Biri ma'rifet-i âmdir. Bu âmme cümle mahlûkât müşterektir. Ve biri hâstır ve biri ma'rifet-i hâssu'l-hâsdır. Ammâ ma'rifet-i hâssu'l-hâs olan muayyen kişiye hâsıl olur. Onun için ma'rifet-i hakîkî derler. Velâkin ol muayyen ile inkişâf hâsıl olmaz, tâ kişinin kendiliği bi'1-küllîye kendinden ganî olmayınca ve tâlibde bi'1-küllîye mahbûb tecellî etmeyince. Ve mahbûb dahi tecellî etmez, tâ kişinin nefsi fânî olmayınca."

Tasavvuf ehlinin bilgilerini ilham yoluyla elde ettiğini söyleyen Eşrefoğlu Rûmî, ilhamın türlerin şu şekilde dile getirmektir: "Pes, bu ilhâm dahi beş nev'dir: Biri nefsanîdir ve biri şeytânîdir ve biri melekî ve biri kalbîdir ve biri Rabbânîdir. O nefsanîdir: O sırf vesvesedir, ondan tâlib hazer etmek gerek, tâlibe çok zararları vardır. O ilhâmı şeytânîdir: Ondaki hazer etmek gerekir. Zîrâ o dah sırf fesâddır, hiç hayır yoktur, zîrâ şeytân ilhâmıdır. Tâlibi durmaz, fıska, fücûra yelter. Eğer uyduramazsa, döner yine bir sûretle dahi yelter, tâ uyduruncaya çalışır. O ilhâm-ı kalbî olan, hayrdır. Dâimâ tâlibi Hakk'a ve amele ve ma'rifete ve hikmete yelter. (...) İlhâm-ı Rabbânî nefsi mülhimeye gelir ve bu mülhimeye gelen ilhâm üç mertebe üzredir, üç hâlde gelir, her biri birbirinden a'lâdır, rütbe yönünden: Birine mutlak ilhâm derler. Ve birine işâret ederler. Ve birine hitâb ederler. Ammâ bu üçüne ilhâm-ı

Rabbânî derler. Velâkin meşâyih her birine bir ad koymuşlardır.

Mürşid-i kâmilin kimliği ve hasletleri üzerine şu değerlendirmelerde bulunmaktadır: "Bilgil, imdi, ey tâlib-i sâdik! Kaçan, bir kişi Hak yoluna sülûk etmek isteye, evvel ona lâzımdır ki, bir mürşid-i kâmil bulayım. Ol mürşid Allâhu Teâlâ'yı sevdire. Allâhu Teâlâ'yı sevmese, Allâhu Teâlâ'ya tâlip olmaz. Pes, ondan derler kim: Mürşid oldur kim, kişiye talep bağışlaya. Ya'ni Allâhu Teâlâ'yı sevdire. Ve Allâh'ı tâlip kemâyenbağî sevdikten sonra, Allâhu Teâlâ'ya dahi ol tâlibi sevdire. Bu yolda yalan yere oturup, gelip şeyhlik da'vâsın ediciler, adam aldayıcılar, şeytanlar çok olur. (...) Öyle mürîdânlığa çokluğuna i'tibâr olmaz. Bu şeyhliğin dahi terbiyeti vardır. Ol mertebeye varmayan kişiler şeyhlik etmek olmaz. Zira bu şeyhlikte mertebe-i recûliyyet vardır. Ya'ni "temâm erlik" mertebesi vardır ve "yarım erlik" mertebesi vardır. Tamam erlik mertebesine yetişmeyen şeyhlik etseler dürüst değildir, hemen tâlibin akîdesin bozar. (...) Mürşid-i kâmil oldur ki, onun ilmi kim, ol ilm-i zât u ilm-i sıfât-ı ilâhiyyedir. Ya'ni Tanrı Teâlâ'nın zâtına ve sıfâtına âlimdir kim, onun hiç nihâyeti yoktur. (...) Ve dahi şunun gibi kişileri şeyh edinmek gerektir ki, ol kendi vücûd-ı mecâzisinden bi'1-küllîye fânî olmuş ola ve vücûd-ı hakîkî ile mevcûd olmuş ola. Tâliblik ve mürîdlik makâmından geçmiş ola. Belki, matlûbluk ve murâdlık makâmına yetişmiş ola. Ol Hakk'a murâd olmuş ola ve Hak ona mürîd olmuş ola. Tâ kim, şeyh olmaya yaraya... Ve dahi şunun gibi kişileri şeyh edinmek gerek kim, onun iki tarafı ola. Bir tarafı halka ola ve bir tarafı Hakk'a ola. Hak'dan ala, halka vere. Ya'nî cihet-i tecerrüdü ola ve cihet-i taalluku ola demek olur... Ve dahi şunun gibi kişileri şeyh edinmek gerek kim, onun gönlü gerçek gönül ola. Ya'ni kalbi kalb-i hakîkî ola."

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yazının geniş dip notlarını, wep sitemizde bulabilirsiniz.

Yâ Hazreti Mevlâna

Dağ-taş Hakk'ı zikrediyor,
Taşlar Mevlevi Mevlevi...
Cıvılcıvılcıv bak ne diyor,
Kuşlar Mevlevi Mevlevi...

Mekke yürek, Medine Can,
Konya, âşıklara mekân!
Allah korkusuyla akan,
Yaşlar Mevlevi Mevlevi...

Her beyitte gül açarmış,
Mesnevi dört yanı sarmış!
Alınlar secdeye varmış,
Başlar Mevlevi Mevlevi...

Gelince aralık ayı,
Demlenir dostluğun çayı...
O dervişler şu dünyayı,
Boşlar Mevlevi Mevlevi...

Vuslata erse gerçekler,
Mevlânâ kapıda bekler,
Bu sofradaki ekmekler,
Aşlar Mevlevi Mevlevi...

Şol kutuplar birer durak,
Kur'an-hadis son sığınak!
Tekbir yüklü bir sağanak,
Başlar Mevlevi Mevlevi...

Celil ney'e bir kulak ver,
Tennureler nura değer!
Yeşil kubbe ihram giyer,
Kışlar Mevlevi Mevlevi...

Halil GÖKKAYA

Dört Kitabın Manisi Bellidir Bir Elifte

“Allah’ın tüm sırları semavî kitaplardadır. Semavî kitaplarda ne varsa Kur’an’da, Kur’an’da ne varsa da Fatihâ’dadır.”

Mebde-i kevn ü mekândur besmele

Bâtın-ı cân u cihândur besmele

Sırr-ı gayba bulmak istersen vüsûl

Dilde hoş vird-i zebândur besmele

Harf

Günlük hayatta iletişimi sesli veya yazılı biçimde sağlarız. Sözlü ifadedeki sesler yazıda harf sembolleriyle gösterilir. İnsanlığın medenî gelişiminde harflerin önemi tartışılmaz. Yine de bazı kaynaklarda harf için verilen tanımları vermek konunun anlaşılması bakımından gereklidir: "Bir elifbayı terkîb eden ve okuyup yazmağa âlet olan işâretlerin beheri" "Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri. Söz, laf." , "dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her biri" , "alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri. Divan şiirindeki sevgilinin güzellik unsurları alfabedeki harflere benzetile gelmiştir.", "Alfabeyi oluşturan seslerin her birine ait yazı, çizgi ve çizgi grupları türünden işaretlere, kelimelerin oluşumunda bir anlamda belirleyici taraf olmaları sebebiyle harf adı verilmiştir." Klasik Türk edebiyatında şairler, amaçlarını ifade etme, görünür kılma ve şiirlerini kurgulama aşamasında benzetme maksadıyla alfabedeki harfleri kullanmışlardır. "Harflerin imkân verdiği benzetmeleri ve anlam ilgilerini çözmek de bazı bilgiler gerektirmektedir: "Harfler tek başına birer simge olmaktan ziyade, kendisiyle ifade edilmeye çalışıldığı dilin yapı ve anlam özelliklerini de yansıttığından, Divan şiirinde kullanılan harf benzetmelerini çözebilmek ve anlayabilmek için de bu harflerin ait olduğu Arapça gramerinin değişik kural ve terimlerini bilmek gerekmektedir."

Klasik edebiyatımızda harfler çeşitli deyim ve sözlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu hususta geniş bilgi için hocam Amil Çelebioğlu ve Dursun Ali Tokel'in belirtilen makale ve eserlerine bakılabilir. Harfler, görünüşleri itibariyle beyitlerde vücut organları ile vücudun görünüşü ile yakından ilgilidir. Harflerle ilgili olarak, ilm-i hu ruf

"Harfler de ümmetlerden bir ümmettir. Onlar da muhataptırlar ve mükelleftirler. Harfler arasında da kendi cinslerinden peygamberler vardır. Onların da isimleri vardır; Harfler alemi lisan bakımından en fasih, beyan bakımından da en açık âlemdir."

ortaya çıkmış, ayrıca "ulum-ı garibe", "ulûm-ı hafiyye" de "cifr", "remil ve fal" ortaya çıktığı bilinmektedir. Harflerin tasavvuftaki önemi da "esrârü'l-hurûf", "havass-ı huruf" konusunda yazılmış eserlerden anlaşılmalıdır.

Mutasavvıflar, harflerin birer remiz olarak mana ve mefhumlarından yararlanmış, türlü yorumlar ortaya atmışlardır: "Arapça, dönme, meyletme anlamına gelen bir kelime. Tasavvufî anlamda, Hakk'ın kulunu, bazı ibârelere muhâtab kılmasıdır. Cifr ilmine göre harfler, nurânî ve

zulmanî olmak üzere ikiye ayrılır. Nûrânî harflere Hakk'ın harfleri, zulmanî harflere de halkın (yaratıklarının) harfleri denir. Abdülkerim-i Cîlî'ye göre, noktalı harfler ilm-i İlahîdeki a'yân-ı sâbite'den ibarettir. Noktasızlar ise, harflere birleşenler ve birleşmeyenler diye ikiye ayrılır. Bunlar beştir: Elif, Dal, Râ, Vav ve Lâm. Elif, olgunluğun gereklerine işaretler.”

Hız. Ali'ye atfedilen bir sözde şöyle denmektedir: “Allah'ın tüm sırları semavî kitaplardadır. Semavî kitaplarda ne varsa Kur'an'da, Kur'an'da ne varsa da Fatiha'dadır. Fatiha'da olan her şey besmelede ve besmelede olan her şey besmele'nin be'sindedir. Besmele'nin be'sinde ne varsa be'nin altındaki noktadadır. Ve ben be'nin altındaki noktayım”

İbn Arabî'ye göre harfler son derece önem-

lidir, hatta harfler adeta canlı birer varlıktır: “harfler de ümmetlerden bir ümmettir. Onlar da muhataptırlar ve mükelleftirler. Harfler arasında da kendi cinslerinden peygamberler vardır. Onların da isimleri vardır; Harfler âlemi lisan bakımından en fasih, beyan bakımından da en açık âlemdir.”

Divanlarda harflerle yapılan sanatlar, benzetmeler ve söz oyunları araştırmacıların dikkatini çekmiş, konuyu inceleyen, değerlendiren çeşitli makaleler, bildiriler, kitaplar kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların başında merhum hocam Amil Çelebioğlu ilk örneği verenlerdendir. Dursun Ali Tokel de konuyu kitap hacminde araştıran ve zengin bir kaynakça ile inceleyen bilim adamlarımızdandır. Biz bu yazımızda sadece elif harfine dair bazı hususları arz etmeye çalışacağız.

Elif

Elif harfinin klasik şiirimizde çok kullanılması dikkat çekmiş, araştırmacılar bu konuda makaleler kaleme almıştır. Elif, "elifbamızın ilk harfinin ismi. Elif memdüde uzun elif; elif maksure kısa elif. Arabî'de yalnız fethayı takviye edene elif, ve müteharrik yahud sâkin okunana hemze denilirse de, lisânımızda (ﻻ) şeklinde yazılana ale'l-ıtlak elif denilip, hemze ismi (ﻻ) şekline hasr olunmuştur. Mec. Doğru ve mevzun kad, kâmet-i sehî" , "Arap alfabesinin ilk harfidir. Düz bir çizgiden ibaret olup noktanın uzatılmasıyla meydana gelmiştir. Noktası yoktur, kendinden sonraki harfle bitişmez." , "Bitişik Nabât yazısından geliştirilmiş olan ve Nabâtî-Ârâmî halklarıyla Fenike yazısına bağlanan Arap alfabesinin aynı şekil ve aynı isimle anılan ilk harfidir. "Zayıf, hor ve hakir görülen adam; cömert; birçok haslet ve ve faziletleri kendinde toplamış, eşi az bulunan kimse" gibi anlamlara da gelen elifin ebced hesabındaki sayı değeri birdir." Elif tabiatın dört unsurundan ateşin simgesidir. Firuzâbâdî El-Besâ'ir'inde elifin kırk ayrı lakabını zikrederek örnekler verir.

Elifin, ebced hesabında değeri "bir"dir. Allah lafzı elifle başlar. Bu özelliklerinden dolayı elifle ilgili çok değişik tasavvurlar ortaya çıkmıştır."

Tasavvufta Elif

Tasavvufta elifle ilgili zengin bir tefsir, tevil ve yorum çeşitliliği vardır. Bunlardan bazıları: "Elif, kendi mükemmelliği içinde Zat'ın varlığı için bir simgedir. Çünkü elif herhangi bir harekeye muhtaç değildir." "Elif, harfler âleminde Allah'ın halifesidir, tıpkı insanın bu âlemde Allah'ın halifesi oluşu gibi..." "Elif'in gösterdiği daima Kadim olan Varlıktır." Elif harfinin kendinden sonraki harflerle bitişmemesi bütün yaratılmışların Allah'a muhtaç olmaları, Allah'ın ise kimseye muhtaç olmadığı anlamına gelir.

Risâletü'n- fi-Esrâri'l-hurûf'ta elifle ilgili şu açıklamalar yer alır:

Noktadan oldı çün elif inşâ

Ez elif şod heme hurûf ifşâ

Nesr: Elif bâ'da nihândur. Pes zâtın izhâr itmek diledi zâtdan bâ'ya tecelli eyledi... Bâ'nın bâtını elifdür ki ism-i a'zamdur. İsm-i a'zam hod ismu'llâhdur. Mısra':

İsm-i azam her dilün miftâhdur

"Zât-ı ahâdiyet. Allah'ın mutlak tekliği ve birliği. Elif bir rakam şeklinde yazılır ve ebced hesabındaki sayı değeri de birdir. Bu bakımdan elif Allah'ın mutlak birliğine işaret eder. Noktadan elif, eliften diğer harfler meydana gelir. Diğer harfler elifin çeşitli biçimlere sokulmuş şeklidir. Bütün varlıkların Allah'tan (Bir'den) zuhur ve südür etmesi, diğer harflerin eliften çıkmasına ve meydana gelmesine benzetilir. Bütün harfleri elifte görmek mümkün olduğu gibi bütün varlıkları Bir'de görmek de mümkündür. Her şey eliftedir. Elif harflerin evvelidir. Allah da evvelidir. Elif ile elf (bin) aynı şekilde yazılır. Bin birdir, bir de bindir; kelime olarak Allah'ın binbir ismini simgeler. "Gönül bana dedi ki: 'Ledün ilmüne hevesim var öyleyse başla: Elif! Tamam,' dedi, 'geri kalanına gerek yok. Eğer evde biri varsa bir harf kâfidir."

"Yunanca'da "alfa"nın karşılığıdır. Tasavvuf ıstılahı olarak, Zat-ı Ehadiyyet'e işaret eder. Zira O, ezellerin ezeline eşyanın ilkidir..."

Muhyî sana olan himmet

Âşık isen cana minnet

Elif Allah, mim Muhammed

Kisvemizdedir dâlimiz

İsmail Hakkı Bursavî: "Allahu Teâla'dur ki mebde' oldur ve yedi 'adet noktayı müştemildir ki esma-i seb'adur. Zîrâ 'avâlimi küllîye ve 'cüz'iyenin be-hasebü't-tecellî nüzûl ve istirsâli anun hakâyıkına nâzırdur. 'Tâ'ife-i sûfiyyenün esmâ-i mezkûreye tevaggulî nüzûl ve 'urûcî fehm ve 'sırr-ı ezeliyi idrâk içindir. Sâlik-i meczûb evvelü'l-evrâd Lâilâhe 'illa'llâh'dur. Ve eğer meczûb-ı sâlik ise lafza-i Celâldür. Zîrâ nefsi-i 'mezcûbda nefiy olıncak vehim hayâl yok-

dur. Şol cihetden ki cezbe-i İlâhiyye'nin evkâf-ı nefsanîyesin nefy etmiştir."

"Ahmed b. Atâ-i Ruzbârî der ki, "Allah Teâlâ harfleri yaratınca onları kendisi için bir sır yaptı. Hz. Âdem'i yaratınca, Allah onlardaki sırrı ona öğretti ama taşıdıkları manayı meleklerinden hiçbirine öğretmedi. Böylece harfler Hz. Âdem'in lisanı üzerinden birtakım sanatlar ve değişik diller olarak ortaya çıktı. Allah Teâlâ, harfleri, değişik dillerdeki manalar için bir suret yaptı.", "İbn Ata bu sözünüyle, açıkça harflerin sonradan yaratılmış şeyler olduğunu belirtmiştir.

Sehl b. Abdullah Tüsterî de, "Harfler Allah'ın fiilini gösteren bir alâmettir; zâtının lisânı değildir, çünkü onlar yaratılan varlıklarda değişik şekillerde bulunan şeylerdir." der. Bu söz harflerin yaratılmış olduğunu göstermektedir... İbn Arabî, "harfler ilmi" olarak nitelediği bu fenomeni tabiat üzerinde etkide bulunma aracı olarak görmez. O harfleri, harekeleri, harflerin şekillerini, ibdal ve irab kaidelerini ve daha pek çok dilsel ve yazısal öğeyi kendi düşüncesini açıklamakta birer sembol olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla harflerin ve dilin, bir temsil aracı olarak kullanımı ile tılsım ve büyü aracı olarak kullanımı arasında bu bağlamda bir ayırım yapılmalıdır."

Karabaş-ı Veli'nin "Elif"le ilgili görüşleri şöyle özetlenebilir: Âlem-i lâhut, ya'ni "elif" hakikattir, Zat-ı Mutlak'a delalet eder. "Kuntu kenzen mahfiyyen..." makamına bizatihi ve sıfatıhi ve ef 'alihi ve esmaihi kaimdir, zira nokta selasedendir. Ve muttasıl olmaları ilmullahda cumlesi mevcud olmasına delalet eder. Ve harekât-ı selaseden hali olması "Ganiyyun 'ani'l-âlemin" olmasına delalet eder. Ve cihat-ı sitte nokta-i vusta ile yedi olur. Etvar-ı insana delalet eder. Zira eimme-i esma insanda mevcuddur, gayride ma'dumdur. İnsan-ı kâmil esma-i husnâ ile musemma oldukda bazıları sırrın zabt idemeyub"Ene'l-Hakk" tablini vurdular."

Bu girişten sonra divan şairlerinin elif harfini şiirlerinde nasıl bir estetik öge olarak kullandıklarını örnekleriyle görmeye çalışalım: Elif vah-

deti temsil eder, Allah'ı hatırlatır:

Elif-Vahdet/Allah: Bütün harfler nasıl bir olan eliften meydana gelmişse varlık da aslında bir olan'dan (Vâhid) kün emriyle yaratılmıştır:

*Sûret-i kesretle olmuş muhtelif
Cümlesinden zâtı birdir çün elif*

(Nesîmî D. mes. 3/98)

(Hepsinden zatı elif gibi birdir (fakat) kesret görüntüsüyle farklı olmuş.)

Elif gibi tek olmayan, birliğe ulaşmayanın bütün emekleri boşa gitmiştir:

*Kim elif tek vâhid ü ferd olmadı
Bilme merd anı kim ol merd olmadı*

Elifî, dervişlerin giydiği keçeden yapılmış bir kumaştır. Bir buçuk, iki arşın uzunlukta, dört parmak eninde bir keçe üzerine kumaş kaplanır; bir ucuna uzunca bir şerit dikilip kemer gibi bele bağlanır. Şekil olarak elife benzediği için elifî adıyla anılır. Şair, mevlevîliğe intisabından söz ederek bu giysinin hidayet yolunu ifade ettiğini belirtmektedir.

*Her ihtidaya evvel ü âhırsın ey Ehad
Oldı elif niteki ser ü pâ-y-ı ibtidâ*

(Nevî D.g.1/6)

(Elif nasıl ibtidanın/başlangıcın başı ve sonu olduysa sen de ey Ehad hidayete erme yolunun evveli ve ahirisin.)

İbtida kelimesinin başı ve sonu eliftir:

Ney, şekil olarak elife benzediğinden çeşitli sanatlara vasita edilmiştir:

*Elifden başlamış gerçi henüz vahdet kitabın nây
Okur ezber rumûz-ı 'ilm-i Mevlânâ'yı söyletsen
(Nevî D.g.240/3)*

(Gerçi ney vahdet kitabını eliften başlamış (okumaya) (fakat) konuşursan Mevlânâ'nın ilminin remizlerini ezber okur.)

Aşağıdaki beyitte Vecdî, elst bezmindeki tevhid ikrarını ifade etmektedir:

*Levha-i îcâda kudret kilki yazmadan elif
Zatunı bir añlayup tevhide oldum mu'terif
(Vecdî D.s.213)*

(Kudret kalemi, icat levhasına elif yazmadan(önce) zatını bir bilip tevhide itiraf ettim.)

*Vecdiyâ tevhid-i Hakk iş'âr eder her bir giyâh
Zât-ı pâkin birleyip kaldurdı barmak çün elif
(Vecdî D.s.213)*

(Ey Vecdî, her bir ot elif gibi parmağını kaldırıp Hakk'ın birliğini ikrar edip bildirir.)

Çimenin elif harfini andıran görüntüsü şairlerin dikkatini çekmiş ve tevhide anlatmada benzetme unsuru olarak kullanılmıştır. Bu düşünceyi Yahya Beg şu beyitte dile getirmiştir:

*Her çemen güyâ elifdür kim olur andan ayan
Kâdir-i Perverdigârun sırr-ı vahdâniyyeti
(Yahya Beg D.k.28/10)*

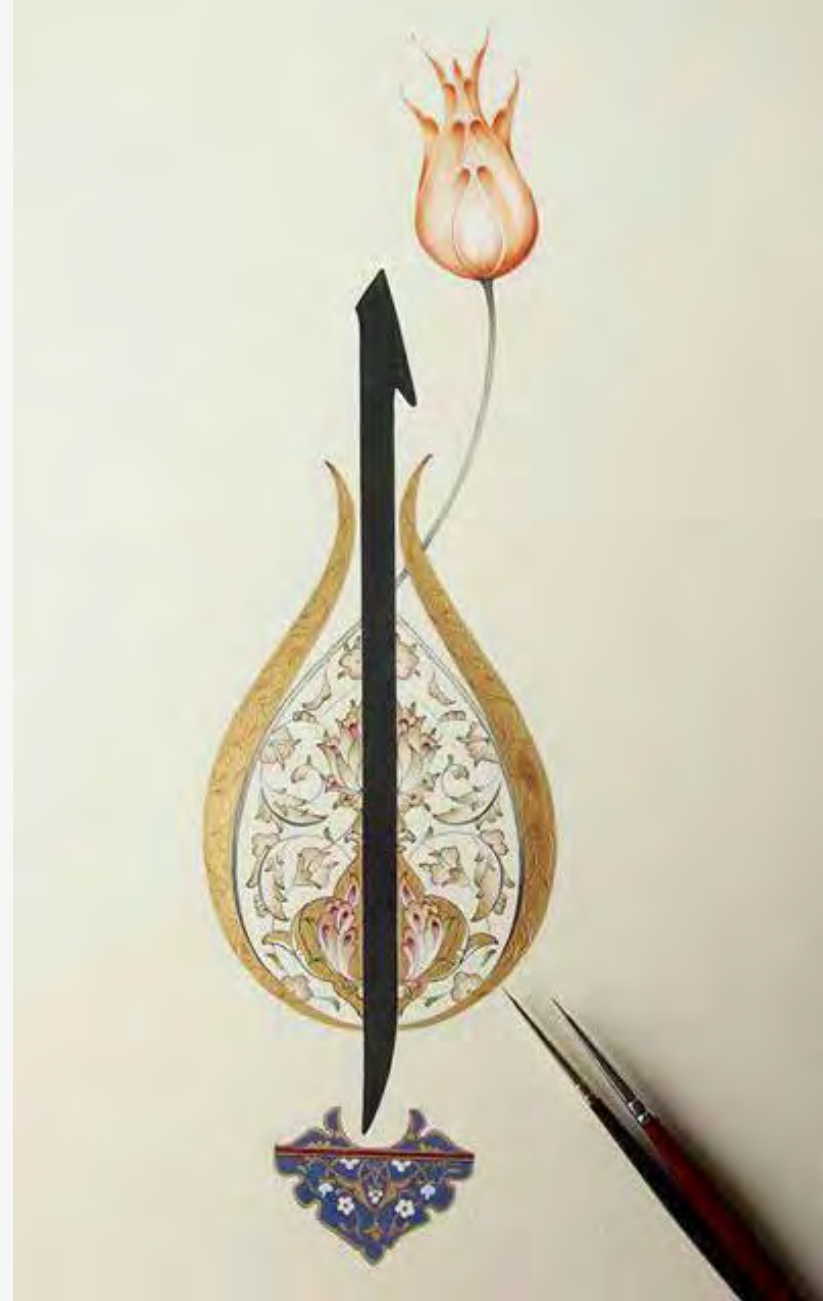
(Her çimen sanki bütün mahlûkatı besleyen Kâdir olan Allah'ın birlik sırrının kendisinden görüldüğü bir eliftir.)

Fasîhî'nin aşağıdaki beyti de çimen vahdet ilişkisini göstermektedir. Çimenler elif gibi dimdik duruşlarıyla Allah'ın eşsiz sanatlı yaratma gücüne tanıklık eder:

*Çemenler kaldurup barmakların yer yer ider ikrâr
Kemâl-i sun'-ı vahdâniyyetin dâ'im elif-âsâ
-/- Fasîhî d.1/8*

(Çemenler yer yer parmaklarını kaldırıp daima elif gibi vahdaniyyetin yaratmadaki mükemmelliğini ikrar eder.)

Taşlıcalı Yahya Beg "elif"i vahdet simgesi olarak tasvir etmiş; vahdete ermenin önemini vurgulamıştır:

*Harf-i elif gibi yûri var 'ayn-ı vâhid ol
Halk ortasında kalma hemîşe niteki lam
(Yahya Beg D.Tc.b.4-1/2)*

Halk ortasında daima lam gibi kalma; yürü var elif harfi gibi birliğin kendisi ol.

Vâhid kelimesinde elif vardır.

Dipnot

* Prof. Dr. Mahmut KAPLAN, İstanbul Beykent Üniversitesi
Yazının geniş hâlini web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Hulûsi Efendi Konulu Röportaj Eski Sanayi ve Ticaret Bakanı Ali Coşkun Bey'in Hatıraları

“Sakın ola ki; devlet idaresinde dinimizce de haram olan enânîyete kapılmayın, bencillik, egoizm yöneticiyi yanlış kararlara, tek adamlığa, felâkete sürükler. Devletin yönetiminde Yüce Peygamberimiz (s.a.v.)’in sünnetine uyarak istişâreye önem veriniz.

Turgut Özal Bey'in 1983 yılında Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi ile görüşmesinin şâhidisiniz. Bu hâtırayı sizinkelâmınızdan dinleyebilir miyiz?

Evren, Özal'dan hem ekonomik konularda istifâde ediyor, hem önemli işleri hâlettiriyor hem de duyumlara göre Özal'ı disiplinsiz hareket etmekle suçladığını öğreniyorduk.

Ekonomi Yüksek Kurulunda Başbakan Bülent Ulusu ile birlikte Devlet Başkanı Kenan Evren'in birçok ekonomik kararlara muhâlif olduklarını, bu sebeple zaman zaman Turgut Özal'ın huzursuz olduğunu duyuyorduk; hatta kendisi, "Birkaç kez istifa etmeyi düşündüm, vazgeçtim. Birkaç kez de istifa ettim, Evren kabul etmedi." demişti. O sırada Türkiye Odalar Borsalar Birliği'nde Sayın Mehmet Yazar Genel Başkan'dı, ben de Başkan Vekili idim. Bir gün Başbakan Yardımcısı Turgut Özal, "Çok bunaldım, Doğu Anadolu'nun sorunları giderek önem kazanıyor, Güneydoğu Anadolu'da huzursuzluk var, bir Doğu Anadolu bölge toplantısı düzenleyin de orada nabız turalım, sorunları tartışalım." dedi.

Konuyu Başkan Yazar'a götürdüm, yönetim kurulunda görüşüldü. Malatya'da düzenlenecek genişletilmiş Doğu Anadolu Bölge Toplantısı'nın yapılmasına karar verildi. Benim yönetimimde mâlî işlerden sorumlu yönetim kurulu üyesi, Malatya Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Abdurrahman Yavuz ile diğer TOBB Yönetim Kurulu Üyeleri görevli kılındı.

Toplantıya hatırladığıma göre 20'nin üzerinde oda, borsa, meclis başkanları, yönetim kurulu başkanları, bazı öne çıkan tüccar, sanayici, esnaf, esnaf odaları başkanları, tarımda öne çıkmış olan bazı kuruluş başkanları ile valiler, belediye başkanları katılmışlardı.

Çok kalabalık bir toplantıydı. O zamanlar Malatya'da otel ve toplantı salonu sıkıntısı da vardı, hatta toplantıyı birçok iş adamı ve misafir ayakta izleme durumunda kalmıştı.

"Hulûsi Efendi; 'Turgut Bey, hem hasret giderelim hem de bir zarûret var gibi geldi bana. Siz gelemeyeceğinize göre ben kalktım geldim.' dedi."

Toplantı başarıyla devam ediyordu. Turgut Özal ile Mehmet Yazar divanda oturuyorlar, ben de toplantı koordinatörü olarak en önde oturuyordum. Bir ara öğle saatine yakın Turgut Bey bana bir pusula yolladı. Kâğıtta şöyle yazıyordu:

"Ali kardeşim, Hulûsi Efendi'yi ara, durumu müsâit ise akşamüstü ziyâret edip duâsını alalım."

"Bir Zarûret Var Gibi Geldi Bana. Siz Gelemeyeceğinize Göre Ben Kalktım Geldim."

Hulûsi Efendi'den kastı Somuncu Baba efrâdından gelen Darendeli Hacı Hulûsi Efendi Hazretleri'ydi. O sıralar Malatya Ticaret ve Sanayi Odası Halkla İlişkiler Müdürü, emekli

“Sakın ola ki, makam hırsına kapılmayın, çalışır iyi işler yaparsanız halkın desteği arkanızda olduğu sürece iktidar olursunuz, makam hırsına kapılarak kanûn, usûl değiştirerek makamları işgal etmeye tenezzül etmeyiniz.”

öğretmenlerden Mehmet Bey'di. Kendisine söyledim, telefonla konuşmuş, Hulûsi Efendi “Buyursunlar!” demiş o haberi Turgut Bey'e ilettim.

Öğleyin yemek arası verildi tekrar toplantıya başlandı yaklaşık ikindi saatleriydi toplantının uzayacağı anlaşıldı. Turgut Bey bana bir pusula daha yolladı. Notta, “Herhalde toplantı uzun sürecek, bekletirsek Hulûsi Efendi'ye ayıp olur, kismetse başka zaman gideriz.” yazıyordu. Bu kez tekrar haber yolladım ve ziyâretimizi iptal ettim. Akşam oldu toplantı bitti. Vakit de dardı. Şeker Fabrikası'nın misafirhânesinde kalıyoruz. Turgut Bey, “Ali, hemen Şeker Fabrikalarına gidelim, namazı kılıp yemeğe geçeriz.” dedi. Acele gittik abdest aldık ve camiye girdiğimizde Hulûsi Efendi'nin bizi beklediğini gördük. Turgut Bey, “Aman Hocam, zahmet ettiniz, şeref verdiniz.” dedi. Hulûsi Efendi, “Turgut Bey, hem hasret giderelim hem de bir zarûret var gibi geldi bana. Siz gelemeyeceğinize göre ben kalktım geldim.” dedi.

Namazdan sonra “Hocam, çok memnun olduk. Buyurun, yemekte bekliyorlar.” dedim. “Ben oraya gelmeyeyim, sizin de benim de vaktimiz yok. Görüştük, ben Darende'ye döneceğim.” deyince Turgut Bey, “Hocam o zaman misafirhâne biraz görüşelim, istişâre edelim.” dedi. Hoca Efendi ile birlikte misafirhâneye geçtik. Turgut Bey genel siyâsî, ekonomik durumu anlattı, halkın teveccühlerinden bahsetti. Hem halk

hem de uluslararası finans kuruluşlarının büyük bir güvenleri olduğunu, bunun için de konseyin seçim kararına bağlı olarak siyasete girmemiz, demokrasiye geçiş döneminde parti kurmamız yönünde talepler olduğunu anlattı.

Çantasından İngilizce, Arapça dergiler ve gazeteler çıkarttı. Doç. Dr. Osman Şekerci arkadaşımız da o seyahatte bizimle beraberdi. Arapça bazı makaleleri ve haberleri Osman'ı çağırarak tercüme ettirdi.

Hulûsi Efendi dikkatle dinledi ve Turgut Bey'e, “Siz ne düşünüyorsunuz?” diye sordu. O da konseyin yeni parti kurmasını arzu etmediğini, Bülent Ulusu Paşa başkanlığında parti kurulacağını, orada Başkan Yardımcısı olmasını, hükümet kurulunca da yine aynı göreve devam etmesini önerdiklerini söyledi.

Turgut Bey'in bu konuda pek istekli olmadığı anlaşılıyordu. Hoca Efendi, “Turgut Bey, siz daha iyi bilirsiniz. Bülent Ulusu ne kadar sivile yakın bir paşa olsa da askerin gölgesi hükümetin üzerinden kalkmaz. Bunu ne halka anlatabilirsiniz ne de uluslararası kuruluşlara.” Tebessüm ederek, “Önünüz açık... Güvendiğin arkadaşlarla partini kur, yoluna devam et!” dedi.

Turgut Özal'a Hulûsi Efendi'den Üç Nasihat

“Sizin vaktiniz yok ben de yola çıkacağım. Mademki konu açıldı, şu üç şeye dikkat ediniz.

Birincisi:

Sakın ola ki; devlet idaresinde dinimizce de haram olan enâniyete kapılmayın, bencillik, egoizm yöneticiyi yanlış kararlara, tek adamlığa, felâkete sürükler. Devletin yönetiminde Yüce Peygamberimiz (s.a.v.)'in sünnetine uyarak istişâreye önem veriniz.

İkincisi:

Sakin ola ki; devlet idaresinde dünya malına tamah etmeyin. Kendinize, yakınlarınıza çıkar sağlamayınız. Dünya malında gözünüz varsa başka işe yönelin.

Üçüncüsü:

Sakin ola ki, makam hırsına kapılmayın, çalışır iyi işler yaparsanız halkın desteği arkanızda olduğu sürece iktidar olursunuz, makam hırsına kapılarak kanun, usûl değiştirerek makamları işgal etmeye tenezzül etmeyiniz.

Halka hizmet Hakk'a ibâdetdir. Siz ibâdet demeyin, 'Halka hizmet, Hakk'a hizmettir.' deyin." (Bu ifade Anavatan Partisi'nde slogan olmuştur).

Bana bakarak "Hizmetler için makam gerekmez mi demeyin. Amel niyete bağlıdır, niyetiniz iyi olursa makamlar nasip olur."

Hulûsi Efendi'yle görüşmenin özeti budur. Bu konuşma özetini Ak Parti'nin kuruluşu sırasında bir sabah İsmail Kahraman arkadaşımızın evinde Recep Tayyip Erdoğan, Abdüllatif Şener, Abdülkadir Aksu, Abdullah Gül ve Bülent Arınç ile çalışırken onlara da anlatmıştım. Hulûsi Efendi'yi uğurlayıp yemeğe gittik."

İstanbul'da 1989 yılında Hulûsi Efendi'yi İstanbul'da ziyâret etmişsiniz. O hâtıradan da bahsedebilir misiniz?

Hulûsi Efendi sağlığında zaman zaman İstanbul'a gelirdi. Son ziyâretinde zannediyorum rahatsız olduğu için gelmişti. Tedavi gördüğünü Sami Erdem kardeşimizden öğrendim. Beraber ziyâretine gittik. Üsküdar'daki misafir olduğu eve gitmiştik. Kendisine, "Hocam böyle arkadaşları şenlendiriyorsunuz, şereflendiriyorsunuz. Bir gelişinizde lütfedin de bizim de hanemizi şereflendirin, bize de misafir olun." dedim. Tebessüm etti, "Oğlum rahatsızım." dedi. "Ben tekrar İstanbul'a gelemem ama siz Darende'ye gelirsiniz." dedi. Hakikaten vefâtından sonra biz Darende'ye gittik böyle bir hâtıramız var. Allah rahmet eylesin.

Sayın Bakanım, 1992 yılında elim bir trafik kazasında eşinizi ve kızınızı kaybetmişsiniz. Allah rahmet eylesin. O acılı süreçte kendinizi biraz toplumdan tecrit ederek memleketinizden Erzincan'daki köyünüzden bir müddet dışarı çıkmamışsınız. İşte o günlerde H. Hamideddin Ateş Efendi'den Darende'den bir davet almışsınız. İşte o Darende ziyâreti âdeta ikinci

hayata başlangıcın ilk adımlarını oluşturduğunu duyduk. Bu konuya da anlatabilir misiniz?

Başpınar'a Sığınışım

Önce dünya nimetlerinden elimi çekmeyi arzu ettim. Köyüme, Munzur Dağı eteklerine çıkmayı düşündüm, bazı dostlar mâni olmak istediler, fakat ben ısrarla gittim. Dağları dolaşıyordum. Köy kalabalıktı, fakat köye çocuklarının tatili dolayısıyla gelenler birer ikişer ayrılıyorlardı. Orada da yalnızlığa doğru gidiyordum. Merhûm Erzincan Valisi aziz dostum Recep Yazıcıoğlu zaman zaman yanıma gelerek beni yalnız bırakmıyordu, ama onun da ilde görevi vardı.

Bir seferinde Munzur Dağı eteklerinde Doymuş Yaylası'na çıkmıştım, meğer Rabat Çayı Tunceli tarafında oralarda PKK güçleri konuşlanmış. Vali Bey Jandarma Komutanı'yla Kemaliye'ye geldiğinde beni sormuş, Doymuş Yaylası'na çıktığımı duyunca hemen köye gelmiş ve Doymuş Yaylası'na çıkmışlar. Ben uzaktan birkaç kişilik karartı gördüm, merak ettim o istikâmete doğru gidiyorum, yaklaşınca baktım Vali Bey ile Jandarma Komutanı! Sarıldık, selâmlaşttık. "Ağabey, ne yapıyorsun buralarda? Burası tehlikeli bölge. Hemen köye dönmelisin." dedi. Hakikaten bir operasyonda yakalanan PKK'lıların Erzincan Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde biz tehlikeli bölgeye yaklaşmışız ve telsizle merkeze sormuşlar ateş etmeyin emri almışlar. Edin emrini alsalar orada büyük bir kazaya kurban gidecekmışız.

Eş, dost, akraba beni geri getirmek için çok gayret sarf ettiler. Özet olarak başta o zamanki Cumhurbaşkanımız Turgut Özal, benim ağabeyim olarak sevdiğim Kale Grubu Başkanı İbrahim Bodur, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Türkiye Gazetesi kurucusu Enver Ören, arkadaşım Darendeli Sami Erdem ve Hulûsi Efendi Vakfı Başkanı Hamideddin Ateş kardeşimiz, ayrıca o sırada Malatya Valisi olan değerli dostum Saffet Arıkan Bedük'ü sayabilirim.

Nihayet bir gün Darend'e de Somuncu Baba ve Hacı Hulûsi Efendi Hazretleri'ni anma törenine katılmam için ısrarla oraya gelmem istendi, kısmetmiş Malatya üzerinden gittim. O gün polis valiliğe haber vermiş, Vali Saffet Arıkan Bedük, bana Cumhurbaşkanımızın aradığını bildirdi. Cevâben aradığımda aramızda şu konuşma geçti:

Cumhurbaşkanı, "Ali, artık normal hayata dönmen lazım. Bu arada sizin de dostunuz, arkadaşınız olan Rusya Federasyonu Baş Müftüsü ve Şeyhülislam Talat Taceddin beni komünist rejim yıkıldıktan sonra ilk açılacak Başkurdistan-Tataristan arasında İdil Irmağı yanında Yarçallı'da kurulmuş olan "Allah'a Tevbe" ismini verdikleri caminin açılışına davet ettiler. Aynı zamanda bütün İslâm ülkeleri liderleri de davet edilmiş, ancak Tataristan'da ve Başkurdistan'da olan özgürlük hareketleri, mitingleri dolayısıyla, Rusya Federasyonu özellikle benim gitmemi istemediği için Dışişleri Bakanımız Hikmet Çetin kanalıyla nota yollamış, bu sebeple gitmiyorum. Talat Taceddin senin dostun ve yakın arkadaşın olduğu için bu programa katılmayı arzu ediyorum. İstanbul adresinize davetiyen faksla da gönderilmiş, bilmem bilgin var mı? O bakımdan olumlu davranmanı istiyorum." dedi.

"Efendim, davetten henüz haberim olmadı. Beni köyden Darend'e de yapılan Somuncu Baba Hacı Hulûsi Efendi Sempozyumu için davet ettiler, müsâadelerinizle durumu bir değerlendirelim. Sebahattin Zaim, Nevzat Yalçıntaş Hocalar da buradalar ama ben hâlâ kendimde değilim. Bu sebeple gönüllü değilim." sözüme karşı çok ısrar etti.

"Seni elçi tayin ediyorum, beni de temsil edeceksin, hem açılırsın, olumlu düşün." dedi. İstanbul'a şirkete gelen fakası davet çerçevesinde inceledik. Kısmetmiş, hocalarla değerlendirme yaptık. Hatırım da kaldığına göre 20 kişilik bir liste hazırladık, İstanbul'a gelen faksa karşılık

olumlu cevap verdik. Sayın Turgut Özal'a da kararı arz ettim. Memnûn oldu. Vakit yoktu, iki gün içinde hareket etmemiz gerekiyordu. Acele bir hazırlıkla heyet hâlinde gittik.

20 kişi özel bir uçakla Moskova'ya Moskova'dan da Yarçallı'ya geçecektik, fakat Moskova'da da bizi hüngür hüngür ağlatan bir olayı müsâade ederseniz anlatmak isterim.

Talat Tacettin Bey önde oturuyor şoförün yanında. Profesör Nevzat Yalçıntaş Hocayla ben arkada otururum bir VIP minibüs, üstü açık; bir bayrak getirdiler, bayrakta kelime-i tevhid "La ilahe illallah Muhammedun Rasûlullah" yazılı.

Talat Bey dedi ki: "Bunu tutacaksınız, Moskova caddelerini gezeceğiz." dedi. Arabayı şoför gayet hızlı kullanıyor. Mübârek bayrak dalgalanıyor. Rus askerleri yol kenarlarında bayrağı görünce dönüp tabî ne olduğunu bilmiyorlar, selâm veriyorlar. Ve kelime-i tevhid bayrağına Rus askerlerinin selâm verdiğini görünce ben kendimi tutamadım, ağlamaya başladım. Nevzat Bey ağlıyor, Talat Bey ağlıyor, hep ağlayarak Moskova'dan sonra da Başkurdistan'a Yarçallı'ya gittik. Caminin açılışını yaptık ve çok duygusal bir seyahatti. Oradan Tataristan'a geçtik. Böyle

bir seyahat oldu vesile oldu, yani Darende ziyâretinden sonra güzel şeyler gördük.

Kemaliye yani Eğin'le Darende arasında bir yakınlık bir kader birliği vardır. Nasıl açıklarsınız?

Hepimiz Oğuz boylarından geliyoruz. Özellikle 1071 yılında Selçuklu komutanı Alparslan, Malazgirt Ovası'nda Bizans ordularını yenip, Müslüman Türklerin Anadolu'ya gelişi bu tarihte olmuştur. Ondan sonra çeşitli beylikler Anadolu'ya yayılmış, bu arada da gerek Hazar Denizi'nin üst tarafından Kafkaslardan bizim Oğuz boylarından gelenler Fırat boyuna yerleşmişler. Aslında o günkü tehlike arz eden Şia hareketinin Anadolu'ya gelmemesi de düşünülerek bazı yerleşim yerleri belirlenmiş ve Sünnî Müslümanlar şerit misali iskân edilmiştir. Özellikle Yavuz Sultan Selim Han, zamanında bu konuya çok hassâsiyet göstermiştir. İşte Eğin ve Darende Oğuz boylarından gelen, hâlen Oğuz Türkçesi konuşan Anadolu insanı olup asırlardır kader birliği içinde yaşamıştır. Bu bakımdan kültür beraberliği vardır. İki ilçenin de inanç turizmine, kültür değerlerine bağlı olarak dışarıya açılması bakımında benzerlikleri vardır. Kardeş iki ilçe diyelim efendim.

Darende Organize Sanayii'nin kurulması sizin Sanayi Bakanlığınız vaktinde olmuş. Sürecin nasıl başlayıp yatırımın nasıl devam ettiğinden bahsedebilir misiniz?

Eskiden organize sanayi bölgeleri Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesinde faaliyete geçiyordu. Fakat tabîi giderek hacmi büyüdü. O zaman yine Turgut Bey, "Bunu sanayi ticaret bakanlığının gözetiminde yapalım, orda olsun siz de destek verin." dedi. Dolayısıyla onun arzusu ile, gerek organize sanayi bölgeleri gerekse küçük sanayi sitelerinin kurulmasında, Allah nasip etti büyük emeğim var. Bakanlığım sırasında da çok yerde yasaklanmış, reddedilmiş bölgelerden talepler oldu. Biz onları inceledik, tabîi ki sanayi ekonominin itici gücüdür. Yani tarımı, hizmet sektörünü gayr-i sâfi millî ekonomiyi meydana getiren sanayinin içinde enerji de var, sanayi sektörü, tarım sektörü, hizmet sektörünün esas itici gücü sanayidir. Biraz basit misal anlatacak olursak; pamuğu ekerseniz tarım ürünü olur ama katma değeri düşüktür. Pamuğu iplik yaparsanız iplikten kumaş dokursanız, kumaştan konfeksiyon yaparsanız o zaman sanayileşir. Sanayi, tarımı da modern hâle getirir ve hizmet sektörüne de destek verir.

Bu bakımdan sanayi bir ekonominin tamamen itici gücüdür. Ancak her bölgeye husûsen tarihî özelliği olan bölgelere sanayinin özellikle bacalı sanayinin gitmesini çevrenin doğallığına koruması bakımından biz arzu etmeyiz.

Sanayi Bakanlığım esnasında Hamideddin Ateş Efendi beni Ankara'da ziyâret edip şeref verdiği zaman, gayet iyi hatırlıyorum dedi ki; "Darende'nin durumunu biliyorsunuz, tarihî bir bölge ama sanayiye ihtiyacımız var. Gerek istihdam bakımından gerekse diğer tarım ürünlerini değerlendirme bakımından biraz şehrin dışında şehrin tarihî yapısını bozmayacak bir beldemiz var. Acaba orada Darende Organize Sanayi kursanız olabilir mi?" dedi. Ben

de; "Müsâade ederseniz uzmanları yollayalım inceletelim, tabîi ki doğal olarak biz gerekli desteği veririz. Sizin de hassâsiyet gösterdiğiniz gibi çevreyi fazla kirletecek sanayi kuruluşlarına yer vermeden faydalı bir organize sanayi kurulabilir." dedim. Hamideddin Efendi; "Zaten Malatya'da tekstil ağırlıklı yapılanma var, ona dikkat ederiz. Biz yapılmasını çok arzu ediyoruz." dedi. Çalışmalar öylece başladı. Bugün geldiği noktada memnûniyetimi belirtmek isterim. Başta Hamideddin Efendi olmak üzere emeği geçenleri de tebrik ediyorum, Allah razı olsun. Hamideddin Efendi'ye selâm ve hürmetlerimi iletiyorum. Bütün Darendeli kardeşlerimize de selâm ve sevgiler olsun. Allah razı olsun.

Ali Çoşkun / Özgeçmiş

20 Şubat 1939 yılında Erzincan-Kemaliye'ye bağlı Başpınar'da doğmuştur. 1940'lı yıllarda ailesi, çocuklarını okutabilmek için Ankara'ya göç etti. Yıldız Teknik Üniversitesi Elektrik fakültesi Elektrik Mühendisliği Fakültesi'nden mezun olmuş, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde İşletme Ekonomileri dalında master yapmıştır. Elektrik Mühendisi, Yeminli Mali Müşavir, Sanayici sıfatları bulunmaktadır.

Stajını Bursa Merinos Fabrikaları'nda yaptıktan sonra, Kayseri Pamuklu Sanayii'ne tayininde Çanakkale Seramik'i kurmakta olan İbrahim Bodur'la tanışması kariyerinde dönüm noktası oldu. Kale Grubu Şirketler Topluluğu ve Bisan Bisiklet Sanayi A.Ş. üst düzey yöneticisidir. İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığı, TOBB Başkanlığı, İslam Ülkeleri Odalar Birliği Başkan Vekilliği,[2] Milletlerarası Ticaret Odası Türk Milli Komitesi Başkanlığı, DEİK Kurucu Başkanlığı yapmıştır. Hamburg Wirtschaft Akademie Şeref Diploması sahibidir.

Şanlı Bayrak

Mazimizden kuvvet aldık
Al bayrağın gölgesinde.
Yedi düvele nam saldık
Al bayrağın gölgesinde.

Şerden emin duruyoruz,
Şanlı düşler kuruyoruz,
Çağa mühür vuruyoruz
Al bayrağın gölgesinde.

Malazgirt'ten Balkanlara
Koştuk yüce fermanlara.
Haydi yeni destanlara
Al bayrağın gölgesinde.

Asırların coşkusu var,
Töremizin dokusu var,
Sanki cennet kokusu var
Al bayrağın gölgesinde.

Bu vatanın yiğitleri
Hiç eksilmez ümitleri.
Anar cümle şehitleri
Al bayrağın gölgesinde.

Yüreklerden taşarız biz,
Hudutları aşarız biz,
Sonsuza dek yaşarız biz
Al bayrağın gölgesinde.

Ahmet Sami BENLİ

Derdime Dermânım Efendim

“Dîvân şiirinin sadece ölçüsünü değil mazmunlarını da başarıyla kullanan Seyrânî'nin en azından Dîvân kültürüne vâkıf bir şair olduğu muhakkak görülüyor. Peygamber Efendimiz'in övgüsünde yazdığı na'tlarda da bunu açıkça görebiliriz.”

Zülfün gibi âh akli perîşânım efendim
Kurban tenine bende olan cânım efendim
Dîvâneyim aşkınla değil elde iradem
Uslanmağa yok elde bir imkânım efendim
Her derde devâ olmağa var sende liyâkat
Aşkın bilirim derdime dermânım efendim
Kalbimde karar eyleyli nakş-ı hayâlin
Gülşendeki güller gibi handânım efendim
Seyrânî'ye ver varını yok değil aslâ
Ey Vâcib-i mevcûd u Kerem-kânım efendim

Seyrânî (1800-1866)

19. asır şairi Seyrânî'yi halk şairi olarak telâkkî etmekle birlikte Dîvân edebiyatı sahasında da at koşturmuş bir mütefekkir saymak mübalâğa olmaz. Şiirlerinde hece ölçüsü yanında Dîvân şiirine dâhil olma şartlarından birisi olan aruz veznini de azımsanamayacak kadar kullandığı görülüyor. Dîvân şiirinin sadece ölçüsünü değil mazmunlarını da başarıyla kullanan Seyrânî'nin en azından Dîvân kültürüne vâkıf bir şair olduğu muhakkak görülüyor. Peygamber Efendimiz'in övgüsünde yazdığı na'tlarda da bunu açıkça görebiliriz.

Seyrânî'nin diğer şiirleri gibi na'tlarında da hem halk hem de Dîvân kültürünün izleri görülür. Bir na'tinde:

Bende bir ateş var yanmadan tüter
Tütünsüz âteşe yandığım yeter
Lûtfuna muhtacım iş sende biter
Sensin cümle derde dermân olan yâr

derken halk şiirinin hem ölçüsünü hem de kültürünü, ifade ve hitap tarzını olduğu gibi yansıtır. Diğer taraftan başka bir na'tinde:

Ahmed-i Muhtâr'dır sermâye-i feyz-i vücûd
Eylemiştir hilkatin esrârın izhâr ibtidâ

gibi Dîvân şairlerine has kâfiye ve redif ve tabîî

ki aruz vezni ile Dîvân edebiyatının gazellerini hatırlatır. Nitekim yukarıya tamamını aldığımız na't de bu nevi'dendir.

Dîvân şiirinde sevgilinin zülfü daima siyah ve dağınık olarak hayal edilir. "Zülf"ün geçtiği beyitlerde perîşân (dağınık) ve siyah (kara) kelimesini de görürüz. Ayrıca zülf, âşığı bağlayan "bende" eden bir silah durumundadır. Şair, ilk beyitte Hz. Muhammed (s.a.v.)'i bir sevgili kabul ediyor. Kendisi ona deli dîvâne âşıktır. Âşığın akli daima perişandır. Sevgilinin saçı gibi. Ne de olsa aşk olan yerde "karar"dan söz edilemez. Fuzûlî:

Ey bana sabr et diyen hâl-i dilimden bî-haber
Aşk olan yerde n'eder ârâm yâ n'eyler şekîb

"Ey gönlümün hâlienden haberdâr olmayan, bana sabret diyorsun. Aşk olan yerde hiç huzur, sabır olur mu?" derken bu duruma işaret eder.

Âşığın sevgili yanında benliği yoktur. Dolayısıyla o bir "bende"dir, köledir. Canı ise kurban olmaya hazırdır.

Aklın perişanlığı, bendelik peşi sıra dîvâneliği getirir. Dîvânelik ise bizde Mecnûn çağrışımı uyandırıyor ki, Mecnûn'un akli yoktur. Aklın olmadığı bir yerde irâde ve disiplinden de söz edilemez. Cünûn hâlindeki bir insana dışarıdan müdâhale gerekir. Yani ona derman olacak bir ilâç gerekir. Bu çare sevgilidir. Seyrânî her derde devâ gördüğü Peygamber Efendimiz'den yardım dilemektedir. Onun aşkı, derdine dermandır. Onun hayali âşığın kalbini mesken tuttuktan sonra, âşık da tıpkı gül bahçesinde her biri gülen bir insana benzeyen güller gibidir.

Son beyitte Seyrânî, Allah'ın birçok güzellik ve keremiyle yarattığı ve "Habibim" diye hitap ettiği Rasûl'ünden, şefâat ve merhamet diler. Çünkü Hz. Muhammed (s.a.v.) şefâat menbâdır.

Kendimiz Olarak Kalabilmek

“Başka kültürlerin değerlerini korumaktansa Hz. Muhammed (s.a.v.)’den tevârüs ettiğimiz kıymetlere sahip çıkmak bizim için her açıdan evlâdır.”

İslâm ümmetinin kendine has özellikleri nelerdir?” diye bir soru yöneltilecek olduğunda, hepimizin aklına ilk olarak gelecek şeyler hemen hemen aynıdır. Namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibâdetleri sayarız. Dolayısıyla biz Müslümanlar diğer din mensuplarından kendimize ait ibâdetlerimiz ve kültürümüzle ayırt ediliriz. Bu özelliklerimizi korumaya da gayret gösteririz. Çünkü değerlerimiz bizi bir arada tutar ve yabancı kültürlerin baskısı altında kimliğimizi kaybetmemizi engeller. Bunlardan uzaklaşanlar ise kendilerini ne kadar korumaya çalışırlarsa çalışsınlar, değerlerinden yavaş yavaş taviz verirler ve buldukları ortama benzemeye başlarlar. Kendileri olmasa bile çocuklarını muhâfaza etmeleri son derece zorlaşır. Hatta çocuklarını mâneviyat yoksunu bir dünyada kaybedebilirler.

Avrupa’da yaşayan kardeşlerimiz bu acı gerçeğe çok daha yoğun bir şekilde yüzleşmektedirler. Şâyet kendilerini ve çocuklarını koruyacak, değerlerine sahip çıkmalarını sağlayacak cemâatleri yoksa ne kadar mücâdele ederlerse etsinler, çevre baskın gelecek ve önce çocuklarıyla aralarında çatışmalar yaşanacaktır. Çatışmanın ardından da evden kopma ve birbirinden uzaklaşma başlayacaktır. Yabancı kültürlerin etkisi altında kalan İslâm ülkelerindeki durum bu kadar olmasa bile yine de vahimdir. Acı tablo İslâmî değerleri korumanın ve canlı tutmanın ne kadar önemli olduğunu anlamamızı sağlamaktadır.

Elden Geldiğince Korunmak

Hz. Peygamber (s.a.v.)’in mü’minlerin yaşayış ve âdetlerini bütünüyle diğer din mensuplarından ayırmaya çalışmasının sebeplerini iyi anlamamız gerekir. Allah Rasûlü Medine’de güçlü bir devlet kurduktan ve bütün bir coğrafyaya hâkim olmaya başladıktan sonra bile “ümmetini farklılaştırmaktan” geri adım atmamıştır. Müslümanların diğer din mensuplarından ayrı bir yaşam ve gelenek tarzı oluşturmasına çok önem vermiştir. Dünyada yeni bir medeniyet yürüyüşü başlattığı için

“Geleneğimizi yaşatmak için üzerimize düşen görevler var. Bunları ibâdet ve kulluk bilinciyle yerine getirmek durumundayız. Her birimiz üzerimize düşeni îfâ etmeye gayret ederse, pek çok hususun suya atılan taş misâli etrafa hâleler yayarak genişleyeceğini göreceğiz.”

ümmetinin diğer din mensuplarından farklı olmasına çabalamıştır; “Biz güçlendik ve bölgeye hâkim olduk, diğer hususlarla mücâdeleye gerek yok.” dememiştir. Bilâkis devlet güçlendikçe mü’minlerin gayr-i müslimlerden yaşam tarzı itibarıyla ayrılmasına daha fazla ehemmiyet vermiştir. Çünkü o mü’minlerin bir kişilik ve şahsiyet sahibi olmalarını arzuluyordu. Bu yüzden ashâbının başka kültürlerin etkisinde kalmasını istemiyordu. Nitekim sahâbîlerini diğer dinlerin müntesiplerinin gelenek ve âdetlerinden elinden geldiğince uzak tutmuştur.

Bu açıdan baktığımızda onun şu sözlerindeki hikmeti çok daha iyi anlayabiliyoruz: “Yahudi ve Hıristiyanlara benzemeyin.”¹ “Bir kavme benzemeye çalışan onlardandır.”² “Bizim uygulamamıza aykırı davrananın yaptığı iş reddolunur.”³ “Müşriklere muhâlefet edin. Bıyıklarınızı kısaltın. Sakallarınızı uzatın”⁴ “Ehl-i

kitâba (dinî konularda) bir şey sormayın. Sapıtmiş olanlar sizi doğruya nasıl ulaştırabilir ki?”⁵

Hiz. Ömer Yahudi bir arkadaşının kendisi için Tevrat’tan yazdığı özlü sözleri Allah Rasûlü’ne getirmiş, Hiz. Peygamber (s.a.v.) ise buna o kadar üzölmüştür ki, Hiz. Ömer yaptığına çok pişman olmuştur.⁶ Kendisi de halîfelik günlerinde Müslümanların özellikle bayram günlerinde Hıristiyanların kiliselerine girmelerini istememiş ve imanı zayıf olanların bundan etkilenmesinin önüne geçmek istemiştir.⁷

Onlar Bizi Taklit Ediyor mu?

Burada kendimize sormamız gereken önemli bir soru bulunmaktadır: Bizler gönöl rahatlığı ve hiçbir endişe taşımadan başka kültürlerin değerlerini hayatımıza katıyoruz. Onlar gibi yaşamaya çalışıyor, yetmemiş gibi bazı günlerini kutluyoruz. Bütün bunları yaparken kendimize bir saygınlık kazandırdığımızı bile

düşünüyoruz. Peki, eziklik içinde taklit ettiğimiz gayr-i müslimlerden, bir değerli günümüzü beğenmelerini ve taklit etmelerini istesek acaba buna nasıl bir cevap verirler. Veyahut da şöyle soralım: Biz Müslümanlar bizim gibi olmayanların ne kadar âdet ve geleneği varsa getirdik, taklit ediyoruz, onlar gibi olmak için yarışıyoruz. Acaba onların taklit ettiği bize âit tek bir şey var mı? Bu sorunun cevabı kocaman bir “hayır”dır. O zaman bu mukallitliği nasıl izâh edeceğiz? Batı dünyasının kutlamadığımız bir günü kalmadı, her şeyimizle onlar gibi olduk. İşin acı tarafı, bunları benimsedik, sahiplendik.

Hiz. Peygamber (s.a.v.) bu taklitçiliği ve değerlerden uzaklaşma riskini gördüğünden bizleri çok önceden uyarmıştır: *“Görünen o ki sizler, sizden öncekilerin yoluna karış karış, kulaç kulaç uyacaksınız. Hatta onlar kertenkele yuvasına girseler siz de peşlerinden gireceksiniz.”* Ashâb hayretle sorar: “Ya Rasûlallah! Yahudiler

ve Hıristiyanları mı kastediyorsunuz?" Allah Rasûlü cevaplar: "*Başka kim olabilir!*"⁸

Tehlikeli Gidişin Sonu

Değerlerimize sahip çıkmak hem âhiret sermâyemizi artırmak hem de ümmet bilincimizi korumak adına son derece önem arz etmektedir. Çünkü bunlar bizi biz yapan değerlerdir. Bunları kaldırıp yerine başka kültürlerin değerlerini koymak zaten sahip oldukları değerleri erozyona uğramış olan toplumun daha çok çözümlenmesine sebep olacaktır. Bize düşen mirasımıza sıkı sıkıya yapışarak kimliğimizi korumaya, çözülmeye direnmeye çalışmaktır. Çünkü başka kültürlerin değerlerini korumaktansa Hz. Muhammed (s.a.v.)'den tevârûs ettiğimiz kıymetlere sahip çıkmak bizim için her açıdan evlâdır. Hem sevap kazanmış hem de kendimiz ile çocuklarımızın güvenle yaşayacağı bir toplum inşâ etmiş oluruz. Bu yüzden bütün olumsuzluklara rağmen sızlanmak yerine bizi biz yapan kıymetlere sıkıca yapışmak ve sahiplenmek durumundayız. Bunun ne kadar önemli olduğunu zihin dünyamızda berraklaştırmak için birkaç örnek vermek istiyoruz:

Biz "Allah" Deriz

Yüce dinimiz Yaratıcı'mızın adını bizlere "Allah" olarak öğretmiştir. "Tek yaratıcı" anlamında kullanılan "Tanrı" kelimesi ise her dinde muhtevâsı farklı olan bir ilâhı tanımlar. Dolayısıyla tanrı, "yaratıcı" anlamına gelmekle birlikte bir Hıristiyan "tanrı" dediğinde kastettiği anlam ile bizim Allah dediğimizde kastettiğimiz anlam aynı değildir. O kendi inaniş dünyası içinde şekillendirdiği yaratıcıya tanrı diye hitap ederken bizim akîdemize göre onun inaniş şirk unsurları içerir. Dolayısıyla biz Yaratıcı'mızı Allah kelimesiyle anarız. Bir Hıristiyan nasılı yaratıcıya Allah demiyorsa, bizim de kendi geleneğimizde olmayan isimlerle sahibimizi anmamız doğru olmaz. (Misyonerler imanı zayıf mü'minleri etkilemek için Allah demektedirler). Kaldı ki, Allah adı yeryüzünün bütün coğrafyalarındaki mü'minlerin ortak kabulüdür ve bunu Kur'ân'dan

alıp dil birlikteliği gerçekleştirmişlerdir. Yeni yeni isimler ortaya koyarak Allah adının azametini zayıflatmaya ve diğer inanışların değerlerini kendi inanç sistemimize katmaya çalışanlara çanak tutmak doğru bir yaklaşım değildir. Bu sebeple Allah adı yetmiyormuş gibi diğer inançlardan ödünç kelimeler almanın bir anlamı yoktur. Eğer illâ da Allah için farklı isimler kullanmak isteniyorsa onun doksan sekiz tane daha ismi vardır. Bunlardan seçilip Yüce Yaratıcımız onunla anılabilir. Doksan dokuz ismi olan Yüce Yaratıcımız'a hitap için bu kadar isim yetmezmiş gibi farklı isimler kullanmaya çalışmak gerçekten çok garip ve ürkütücüdür. Ayrıca Allah kelimesi yerine bilinçli olarak tanrı ifadesinin kullanılmaya çalışıldığına dikkat etmemiz gerekir. Ramazan Bayramı'na "şeker bayramı" denmesi gibi. Ramazan Bayramı "Ramazan Bayramı"dır. Ne şekeri? Orucu biz tutacağız, bayramımıza onlar isim verecek? Allah'ımıza biz kulluk edeceğiz, onu ne ile anacağımıza başkaları karar verecek? Böyle bir saçmalık olabilir mi? Bazı dillerde sadece Allah için kullanılan isimler vardır; elbette onlar "tanrı" kelimesi gibi değildir. Meselâ Farsça'da "Hudâ" ismi sadece Allah için kullanılır.

Selâmı Özenle Korumak

Müslümanlar karşılaştıklarında birbirlerine selâm verirler. Çünkü onların kabullerine göre selâm kelâmdan önce gelir. Bunun ardından dilenirse "İyi sabahlar." gibi temennî ifadeleri kullanılabilir. Lakin selâm, bizim en önemli kıymetlerimizdendir. Bir işyerine, okula, markete, kuyumcuya, karakola, taksi durağına velhâsıl (haram işlenmemek kaydıyla) aklınıza gelen her yere girerken selâm verilmek durumundadır. Bunu yapalım ki, unutulmaya yüz tutmuş ibâdetimiz toplumun her yerinde kanıksansın. Bir eczaneye girdiğimizde selâm verelim, bir lokantaya girerken Allah'ın selâmını esirgemeyelim. Böyle yapa yapa herkesi selâma tekrar alıştıralabiliriz. Hem de âhiret sermâyemizi artırmış oluruz.

“Korunmaya ve himâyeye muhtaç çok değerimiz var. Bunlar bizi biz yapan değerlerdir. Bunlara sahip çıkmazsak kaybolup gideceklerdir. Mü'minlerin ortak değerleri kaybolursa ne olur, bunun vehâmetini düşünün.”

Bulduğumuz muhitlerdeki insanların selâm vermeyişleri bizi utandırmasın. Rabb'imizin ve Peygamberimiz'in buyruğunu yerine getirmek insanların ne düşündüğünden çok daha önemlidir. Kaldı ki biz yaptığımız her ameli ibâdet niyetiyle yapmak durumundayız. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Size selâm verildiğinde, siz de ondan daha güzeliyle selâm verin veya aynısı ile karşılık verin. Şüphesiz ki Allah her şeyin hesabını sorucudur.”⁹ Allah Rasûlü de der ki: “Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki! İman etmeden cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmeden de iman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir işi göstereyim mi? Selâmı aranızda yaygınlaştırın.”¹⁰ “İnsanların en cimrisi selâmı esirgeyendir.”¹¹ Daha başka bir söze hâcet kalmamıştır.

Korumamız Gereken Değerler O Kadar Çok ki

Konumuz etrafında örnekleri çoğaltmamız pekâlâ mümkündür. Bir şeyi yemeye veya içmeye başlamadan, kezâ işe koyulmadan önce, ders çalışmaya otururken, otobüsten içeri adım atarken besmele çekmek, lokantalarda bile Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yaptığı gibi yaparak bıçakla kestiğimiz eti her hâlükârda sağ elle yemek, suyu üç yudumda yine sağ elle içmek, tabakta bir şey bırakmamak, kırıntıları temizlemek... Görüldüğü gibi korunmaya ve himâyeye muhtaç çok değerimiz var. Bunlar bizi biz yapan değerlerdir. Bunlara sahip çıkmazsak kaybolup gideceklerdir. Mü'minlerin ortak değerleri kaybolursa ne olur, bunun vehâmetini düşünün.

Sorumluluğumuzu Yüklenelim

Saydığımız ve sayamadığımız örnekler bize şunu göstermektedir: Geleneğimizi yaşatmak için üzerimize düşen görevler var. Bunları ibâdet ve kulluk bilinciyle yerine getirmek durumundayız. Her birimiz üzerimize düşeni îfâ etmeye gayret ederse, pek çok hususun suya atılan taş misâli etrafa hâleler yayarak genişleyeceğini göreceğiz. Ve inanın göl maya tutacaktır. Çünkü “Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (onun dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.”¹²

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1. Ahmed, Müsned, 7545.
2. Ebû Davud, 3512.
3. Müslim, 3243.
4. Buhârî, 5442.
5. Abdurezzâk, 19209.
6. Abdurezzâk, 19213.
7. Beyhakî, 18640.
8. Buhârî, 3197.
9. 4/Nisâ, 86.
10. Müslim, 93 (54).
11. el-Mu'cemu'l-Evsat, 3392.
12. 47/Muhammed, 7.

Bahar Gelecek

Yolumuzu kesti kibir dağları,
Benliği aşınca bahar gelecek.
Akmaya başlasın gönül pınarı,
Sevgiler taşınca bahar gelecek.

Sararıp soluyor arzın çehresi,
Devlerin elinde zulüm şifresi,
Bir seher vaktinde rahmet cemresi
Yüređe düşünce bahar gelecek.

Hüzün bulutları çağın gözünde,
Duygular savrulur hicran güzünde;
Kışın ocağında, yazın közünde
Gönüller pişince bahar gelecek.

Ne zaman bitecek bu ince ağrı?
Şerha şerha oldu toprağın bağrı;
Kollarını açıp huzura doğru
Irmaklar koşunca bahar gelecek.

Gözleri semada suskun çiçekler,
Nurlu bulutların yolunu bekler;
Merhamet yeleli yağmur yürekler
Sel gibi coşunca bahar gelecek.

Bestami YAZGAN

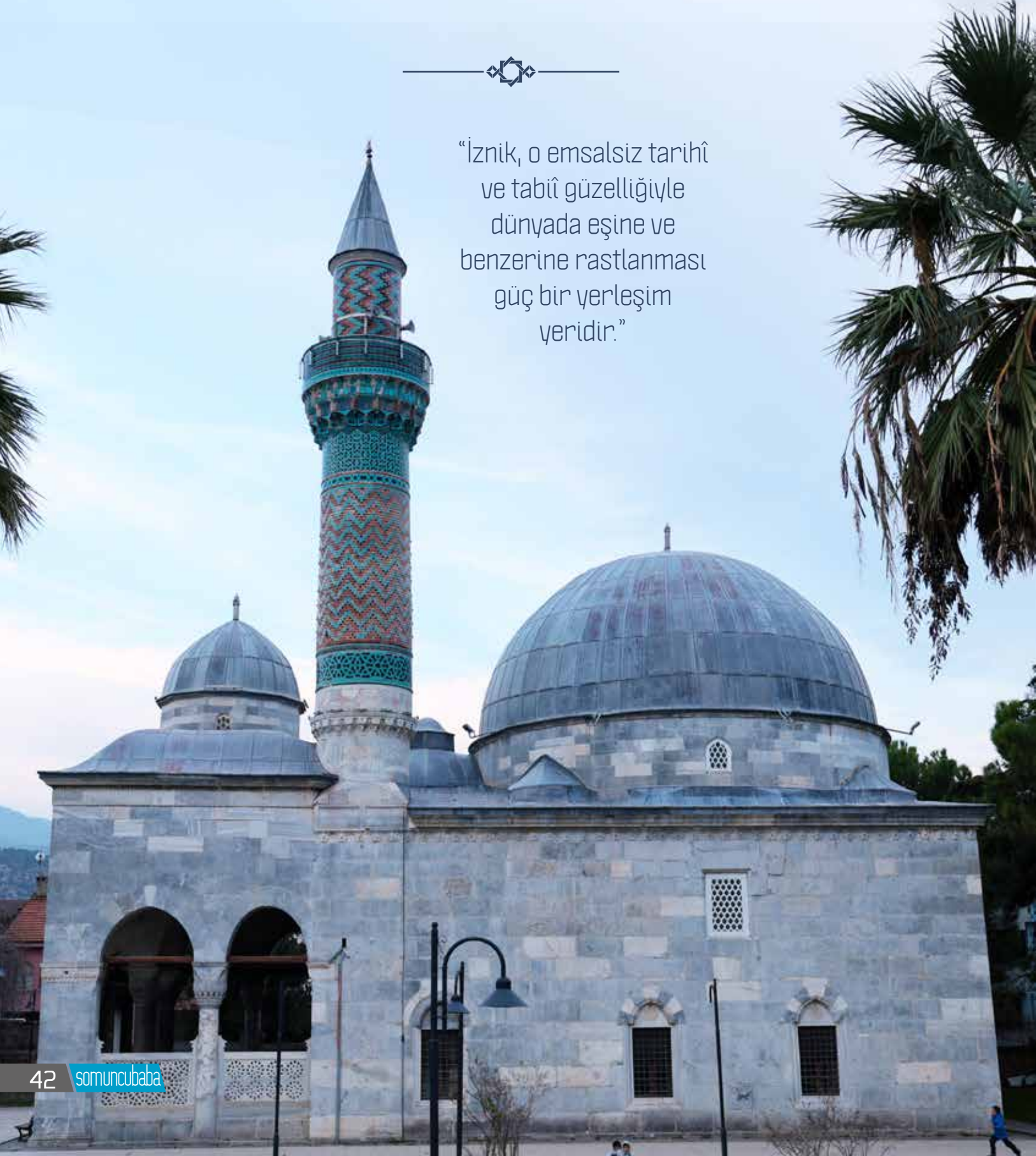

Tarihî ve Kültürel Yapısıyla Dünden Bugüne İznik

“İznik, o emsalsiz tarihî ve tabîî güzelliğiyle dünyada eşine ve benzerine rastlanması güç bir yerleşim yeridir.”

Dünyaca ünlü çinileri, Ayasofya'sı ve gölüyle Bursa'nın alâmet-i fârikalarından biridir İznik. Zira, İznik deyince Bursa, Bursa deyince de İznik akıllara gelir. Bu güzel ilçe, dünyada eşine az rastlanan mutenâ ve müstesnâ bir şehirdir. Kadîm tarihi, eşsiz doğası, zengin kültürü ve paha biçilemeyen antik eserleri bakımından bir açık hava müzesi görünümündedir.

Tarihî özellikleriyle ve tabîî güzellikleriyle zamana âdetâ meydan okuyan İznik, Bursa'nın 86 kilometre kuzeydoğusunda, İznik Gölü'nün doğu kıyısında yer alan kadîm bir Osmanlı şehridir. İznik'te ilk uygarlık izlerinin MÖ 4000 yıl öncesine kadar gittiği bilinmektedir. Fakat toplu yerleşmeler MÖ 2500 yıllarında höyüklerle ortaya çıkmıştır.

Roma döneminin meşhûr Yunan filozofu, tarihçi ve coğrafyacısı Strabon'a göre bugünkü İznik kenti İÖ 316 yılında İskender'in komutanlarından ve saltanat soyunun kurucusu olan Antigonos Monophthalmos tarafından "Antigonia" adıyla kurulmuştur.

İznik'in adının nereden geldiği merak konusudur. "Makedonyalı Büyük İskender'in ölümünden sonra kumandanlarından Antigones, milâttan önce 316 yılına doğru o zamanlar Askania denilen İznik Gölü'nün kıyısında kurduğu bu şehre kendi isminden hareketle "Antigoneia" adını vermiştir. Antigones MÖ 301'de Lysimakhos'a karşı açtığı savaşta ölmüş ve galip gelen Lysimakhos şehrin adını karısı Nike'den esinlenerek Nikaia'ya çevirmiştir; daha önceki ismin Helikore olduğu da söylenir."

Tarihte ne çok badireler atlattı İznik. 1071 yılında Malazgirt Meydan Muharebesi ile Anadolu'ya giren Selçuklu Türkleri hızla batıya ilerleyip 1075 yılında İznik'i fethetmişler. Selçuklu Türkleri kenti ancak yirmi iki yıl kadar ellerinde tutabilmiştir.

İznik, Sultan Orhan Bey (1326-1362) zamanında 1331 tarihinde Osmanlılar tarafından

"Tarihte ne çok badireler atlattı İznik. 1071 yılında Malazgirt Meydan Muharebesi ile Anadolu'ya giren Selçuklu Türkleri hızla batıya ilerleyip, 1075 yılında İznik'i fethetmişler."

fethedildi. Böylece İznik 234 yıllık bir aradan sonra yeniden Türk idaresine girmiş oldu. Dört büyük imparatorluğa başkentlik yapma şerefine erişen İznik, Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra önemli bir ilim ve kültür merkezi durumuna gelmiştir. İznik II. Murat ve Çandarlılar döneminde yeniden imâr edildi; bu kapsamda birçok cami, medrese, han, hamam inşâ edildi. Kurtuluş Savaşı sırasında da İznik oldukça zor günler geçirmiş, 21 Eylül 1920'de Yunan kuvvetlerince işgal edilmiştir. Bu tarihten itibaren dört defa el değiştirmiştir.

Birçok farklı millete, kültür ve medeniyete tanıklık eden İznik, Cumhuriyet döneminin başlarında Kocaeli'ne bağlı bir yerleşim merkezi iken 1927 yılında bir bucak merkezi hâline gelmiş ve Bursa'nın Yenişehir kazasına bağlanmıştır. 1930'da ise yeniden kaza merkezi olmuştur. Bugün ise Bursa'ya bağlı 50 bin nüfuslu tarihî ve modern bir şehir konumundadır.

İznik; Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde de Önemi Korumuştur

Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de önemini koruyan İznik, Osmanlı'nın ilk پایتختی Bursa'nın kadîm, şirin ve güzide bir ilçesidir. Roma döneminde birinci konsülün toplandığı bu tarihî şehir, 8 bin 500 yıllık geçmişin izlerini bütün haşmetiyle barındırmaktadır. Bir süre Bitinya Krallığına başkentlik de yapan İznik'in adına altın sikkeler basılmıştır. Bunun için de "Altın Şehir" unvanıyla anılmıştır. Gotlar, Doğu Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi önemli devletlerin parmakla gösterilen mâmur

şehirlerinden biri olmuştur.

İznik, o emsalsiz tarihî ve tabîî güzelliğiyle dünyada eşine ve benzerine rastlanması güç bir yerleşim yeridir. Bire bin veren bu bereketli topraklar, başta tarih öncesi çağlar olmak üzere, tarihin her döneminde insanların ilgi odağı ve gözdesi hâline gelmiştir. Osmanlı'nın kültür mirasını günümüze taşıyan İznik; İstanbul Kapı ve Lefke Kapı, suların altındaki kayıp şehir ve bazilikasıyla misafirlerini ağırlamak için her geçen gün sabırsızlanıyor.

İznik'te bulunan Sarı Saltuk Türbesi, Çandarlı Hayrettin Paşa Türbesi, Çandarlı İbrahim Paşa Türbesi, Kırgızlar Türbesi, Merdivenli Kaya, Dörttepeler Tümülüsü, Herakles Kaya Kabartması, Şeyh Kutbuddin Camii ve Türbesi, Elmalı (Çivisiz Ahşap) Camii, İznik Nilüfer Hatun İmâreti, Türk İslâm Eserleri Müzesi dışarıdan gelen ziyâretçilerin ilgi odağıdır.

Bursa'nın Gözbebeği Olan İznik, Âdeta Bir Höyükler Şehridir

Bursa'nın gözbebeği olan İznik ilçesinde dört önemli höyük vardır. Bunlar Çakırca, Karadin,

Yüğücek ve Çiçekli höyükleridir. Bu höyüklerin geçmişi MÖ 2500 yıl öncesine dayanmaktadır. Çakırca Höyüğü, İznik Gölü'nden 2 km. içeride, adını aldığı Çakırca Köyü'nün 2 km. doğusunda, İznik'in 5 km kuzey batısında, Orhangazi karayolunun güneyinde yol kenarında yükselmektedir. Çevresi 200 m. yüksekliği 9 m'dir. Bu ölçüleri ile bölgedeki büyük höyükler arasında yer alır. Karadin Höyüğü, İznik ilçesinin doğusunda İznik-Mekece karayolunun 13. km'sinden 2 km. içeride, aynı adlı köyün güneydoğusundadır. Höyüğün çevresi 150 m. yüksekliği 8 m'dir. Çiçekli Höyüğü, Bursa il merkezinin kuzeydoğusunda İznik'in yaklaşık 4 km doğusundadır. İznik-Mekece karayolunun hemen güneyinde yer alır. 150×150 m. boyutlarında 8 m. yükseklikindedir. Üyücek olarak da bilinir. Yüğücek Höyüğü, İznik Gölü'nden 1 km uzakta yer almaktadır. 100 m. çevreli 3 m. yükseklikindedir.

Medeniyetler şehri İznik ilçesinde 2020 yılında yapımına başlanan İznik Müzesi, 14 Ocak'ta ziyârete açılmıştır. Dört farklı uygarlığa ait eserlerin bulunduğu müzede neolitik dönemden Osmanlı'ya uzanan süreçte yer alan 1500'e yakın eser sergilenmekte olsa da

bu tarihî eserler arasında en çok lâhitler ilgi çekmektedir. Müzenin Hisar Odası bölümünde Roma dönemine ait Antigonos, Tanrılar ve Truva'dan esinlenen Akhileus ile Anne-Kız lâhitleri sergileniyor. Bunların içinde milattan sonra 2'nci yüzyılda yapıldığı bilinen ve bir kadının, kocasının ölümünün ardından yaşadığı üzüntüyü gösteren Antigonos lâhdi öne çıkıyor.

Mavi Ateşin Düştüğü Yerdir İznik

Mavi ateşin düştüğü yerdir İznik. O ateş ki kadîm bir medeniyete renk ve ahenk olmuştur. Zira, İznik deyince hemen herkesin aklına öncelikle bu şehrin adıyla özdeşleşen çini gelmektedir. Bu kadîm şehir, tabir caizse çininin başkentidir. Çinicilik sanatı bu şehirde, usta ellerde hayat bularak 14. ve 15. yüzyıllarda altın dönemini yaşamıştır. Dönemin birçok cami ve saraylarının bezenmesinde çini kullanılmıştır. Birbirinden güzel çiniler bu binalara ayrı bir güzellik ve ihtişam katmıştır. Çeşitli dönemlerde yaşayan sanatkârlar, dönemin sosyal yaşantısını, inançlarını motiflerle sembolize ederek zamanın rûhunu yansıtan çinilere işlemişlerdir. Bugün İznik çinileri teknolojiyle birleşerek daha güçlü bir noktaya evrilmiştir. Hem bu gerçekleştirilirken kalite ve estetikten de hiçbir şekilde ödün verilmemiştir.

İznik'te çinicilik zaman zaman sekteye uğrasa da yine de bugüne gelebilmiştir. Bunda İznik Vakfı'nın büyük katkılarını unutmamak gerekir. Geçmişte ve yakın zamanda İznik çinileri birçok farklı binaya değer kattı. Mescid-i Aksa Camii'nin içindeki yapılardan biri olan Kubbetü's Silsile'nin (Zincirli Kubbe) bakım ve onarım çalışmalarında İznik Vakfı'nın çinileri kullanıldı. 1998'de hizmete açılan, konumu itibarıyla Adana'nın sembolü hâline gelen ve 28 bin 500 kişiye ibadet imkânı sunan Sabancı Camii'nde de İznik çinileri kullanıldı. 2011'de Avrupa'nın en büyük adliyesi olarak açılan İstanbul Adalet Sarayı'ndaki çeşitli mekânlara minyatür ve gravürlerden oluşan 11 pano, konferans salonuna da İstanbul Üniversitesi'nin giriş kapısının resmedildiği gravür bir çalışma

“İznik deyince hemen herkesin aklına öncelikle bu şehrin adıyla özdeşleşen çini gelmektedir. Bu kadîm şehir, tabir caizse çininin başkentidir. Çinicilik sanatı bu şehirde, usta ellerde hayat bularak 14. ve 15. yüzyıllarda altın dönemini yaşamıştır.”

tasarlandı. Ulusal ve uluslararası ölçekte etkinlikler düzenlenen ve farklı sektörlerden profesyonelleri buluşturan Haliç Kongre Merkezi'nin fuaye alanına Galata Köprüsü ve Eminönü'nün resmedildiği gravür çalışması yapıldı. 2010 yılında gerçekleştirilen çalışmada Mimar B. Haldun Erdoğan ile birlikte çalışıldı. Diyanet İşleri Başkanlığı binasının hemen yanında bulunan caminin VIP salonundaki kolonlara İznik Vakfı çinileriyle S-lale figürü işlendi ve oturma salonuna Mekke'yi merkez alarak dünyadaki önemli camileri gösteren minyatür çini çalışması yapıldı. Bunların sayılarını çok daha artırabiliriz. Bu da gösteriyor ki çinicilik İznik'te hâlâ yaşıyor.

İznik Deyince Ayasofya Orhan Camii Akla Gelir

İznik deyince öncelikle Ayasofya Orhan Camii akla gelir. Bu tarihî mâbet, Orhan Gazi'nin İznik'i 1331 yılında fethetmesiyle kiliseden camiye dönüştürülmüştür. Bu tarihî caminin, Romalılar döneminde de tapınak olarak kullanıldığı ve 7. yüzyılda Doğu Roma İmparatorluğu döneminde üzerine bazilika inşa edildiği biliniyor. 11. yüzyılda depremde tamamen yıkıldığı tahmin edilen caminin, mimarîsinde mühim değişiklikler yapılmış; nefler, pâyeler ve bunların arasında yerleştirilen sütunlarla ayrılarak yeniden inşâ edilmiştir.

Kadîm bir mâbet olan Ayasofya Orhan Ca-

mii, 16. yüzyılda geçirdiği yangından sonra Kanûnî Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan tarafından mimarîsi de değiştirilerek tamir edilmiştir. Bu sırada güney tarafa sağ sahnın köşesine mihrap yerleştirildi. İçindeki kemerler ve bunların dayandığı sütunlar kaldırılarak geniş açıklıklı büyük kemerler yapıldı.

1920 senesinde Yunanlar tarafından yakılıp harap edilen bu tarihî yapının, 2007 yılında Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün başlattığı tadilat çalışmaları sırasında üstü çatıyla kapatılarak yıkık durumdaki minaresi tamir edildi. İznik'in Ayasofya'sı, 6 Kasım 2011 tarihinde Kurban Bayramı'nın birinci günü, bayram namazıyla yeniden ibâdete açıldı.

Tarihî kaynaklara göre yaklaşık 850 yıl kilise olarak açık kalan Ayasofya, Hıristiyanlıkla ilgili önemli kararların alındığı çok önemli bir yerdi. Bu mekânın adı, yazılı belgelerde ilk kez 787 yılında Patrik Trasios yönetiminde toplanan ve 350 piskoposla çok sayıda keşişin katıldığı 7. Konsül dolayısıyla geçiyor. O zamana kadar kiliselerde yasak olan freskin (duvar resmi) 7. Konsül'de serbest bırakılması kararı alınmıştı.

Bu Şehir Kadîm Bir Tarihî Muhit Olmasının Yanında Edebî Bir Muhittir de

İznik dört büyük imparatorluğa başkentlik yapma şerefine erişmiş, pek çok devlet adamı,

âlim, sanatkâr ve şairi bünyesinde barındırmış kıymetli ve bereketli bir şehirdir. İlk medresenin Orhan Gazi tarafından burada kurulması önemli bir dönüm noktasıdır. Eşrefzâde Dergâhı da bu kadîm topraklara mânevî bir değer katmıştır. Yine İznik'in kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda gelişmesine katkıda bulunan Çandarlı Vezir ailesinin varlığı şehrin bir anlamda talihidir. Bu şehir kadîm bir tarihî muhit olmasının yanında edebî bir muhittir. Hatta Osmanlı şehirleri içinde 31. edebî muhittir. Bu topraklarda 15. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Abdurrahîm Tırsî, Bekâyî, Derûnî, Eşrefoğlu Rûmî, Eşref-i Sânî, Halîlî, Hamdî-i Evvel, Hamdî-i Sânî, Hayalî, Hilmi, Hümâmî, Kurbî, Kutbî, Lütfullah Efendi, Nikâbî, Sadri, Selâmî, Sır Ali Efendi, Sırrî, Sun'î, Vahyî ve Veznî olmak üzere yirmi iki şâir yetiştirmiştir.

Eşrefoğlu Rûmî Deyince İznik, İznik Deyince de Eşrefoğlu Rûmî Akla Gelir

Eskilerin "Şerefü`l-mekân bi`l-mekân" sözü meşhûrdur. Bu sözün mânâsı; bir makamın şerefi, orada oturan kişi(ler)den gelir, yani bir makamı dolduran o makama şeref verir. Şehirler de öyledir. Orada yaşayan önemli kişiler o şehrin sembolü olurlar. Şehir onlarla tanınır, bilinir. XV. yüzyılın meşhûr mutasavvıflarından Eşrefoğlu Rûmî, İznik'in en tanınmış şairidir. Eşrefoğlu Rûmî deyince İznik, İznik deyince de Eşrefoğlu Rûmî akla gelir.

Babasına istinâden "Eşrefoğlu" diye anılan şairin asıl adının "Abdullah" olduğunu Bursalı Mehmed Tahir belirtmektedir. Eşrefoğlu'nun 754 H./1353 M. tarihinde İznik'te dünyaya geldiği yaygın kanaattir. Kadîrîler arasında Abdülkadir-i Geylânî'den sonra tarîkatın ikinci pîri sayılan Eşrefoğlu Rûmî daha hayatta iken büyük bir velî kabul edilmiştir. Menâkıb-ı Eşrefzâde'ye göre 874'te (1469-70) muhtemelen 100 yaşlarında İznik'te vefât eder ve daha sonraları camiye çevrilen dergâhın hazîresine defnedilir. "Dîvân", "Müzekki'n-Nüfûs", "Tarîkatnâme", Eşrefoğlu Rûmî'nin bilinen belli başlı eserleridir.

Ne Mutlu Gazeli

- Vedat Ali Tok'a

Ne mutlu, ehl-i îmânım diyene
Ne mutlu, ehl-i irfânım diyene

Hak yolundan aslâ şaşmamak esas
Ne mutlu, ehl-i iz'ânım diyene

İnsan, merhamet demektir, indimde
Ne mutlu ehl-i vicdânım diyene

Peşindeyim Sonsuzluk Kervânı'nın
Ne mutlu, ehl-i Kervân'im diyene

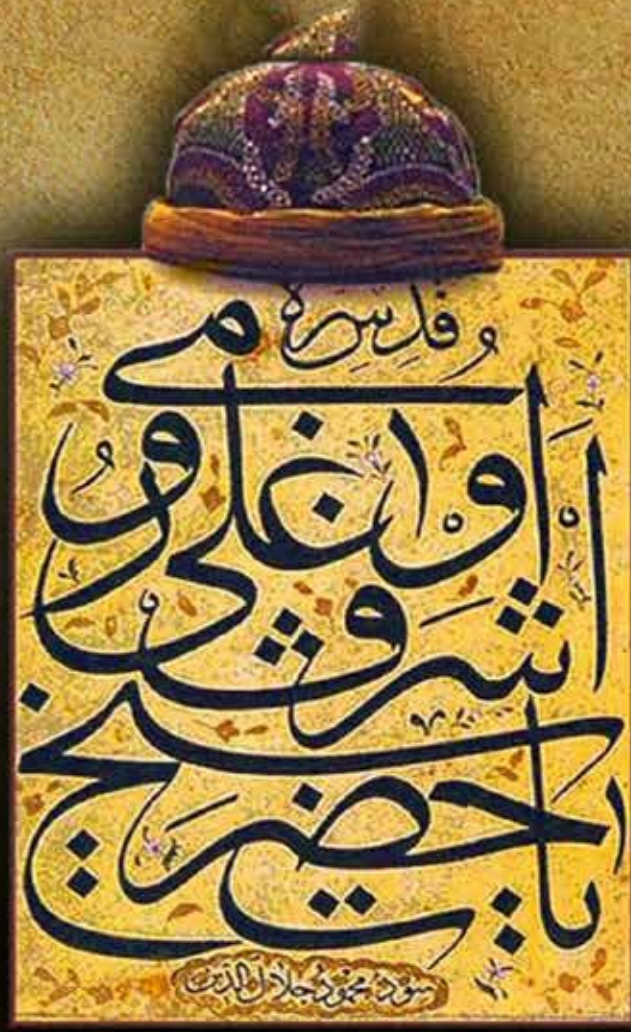
Gerçek dervişlere imrenirim hep
Ne mutlu ehl-i ihvânım diyene

Dünyâ, adâlet üzre dönmekte
Ne mutlu ehl-i mîzânım diyene

İnsanoğlu, unutkan bir varlıktır
Ne mutlu, ehl-i nisyânım diyene

İsyân, ziyân, figân, hicrân ve pişmân
Ne mutlu, ehl-i cinânım diyene...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Eserleri ve Tesirleriyle Eşrefoğlu Rûmî (k.s)

“Eşrefoğlu Rûmî (k.s.), Kâdiriyye Tarîkatı'nın Eşrefiyye şubesinin müessisi sıfatıyla nefis terbiyesinde bu şubede riayet edilen ilkeler, zikir usûlleri, şubenin tâcında ve diğer kıyafetlerindeki uygulamaları ile irfan dünyamızda seçkin bir konuma sahip olmuştur.”

Asıl adı Abdullah olan ve kaynaklarda tam adı Abdullah Rûmî b. Seyyid Ahmed Eşref b. Seyyid Muhammed Suyûfî (Mısırî) şeklinde geçen Eşrefoğlu Rûmî (k.s), Bursa'da Emîr Sultan'a (öl. 833/1429) (k.s) olan hizmeti, Hacı Bayrâm-ı Velî'nin (öl. 833/1430) (k.s) seçkin müridi olarak ona damat olması, Hacı Bayram Cami'ndeki on yıllık imam-hatiplik hizmeti ve nihayet Abdülkâdir-i Geylânî'nin (öl. 561/1165) (k.s) torunlarından Hüseyin Hamevî'nin (öl. ?) (k.s) terbiyesinden geçip Anadolu'da Kâdiriyye tarîkatının ilk temsilcilerinden olarak bu tarîkatın neşrinde üstlendiği etkin rolle tarihimizde derin izler bırakan birisidir. İznik'te dünyaya gelen Eşrefoğlu'nun (k.s) doğum tarihi kesin olarak belli değildir. Çocukluk ve gençlik dönemlerinde, memleketinde ve Bursa'da ilim tahsiyle meşgul olan Eşrefoğlu Rûmî (k.s), bir hakikat arayıcısı olarak gönlüne düşen aşk ateşini teskin etmek için farklı isimlere hizmet etmiş bir gönül eridir. Eşrefoğlu'nun bu yönüne ileride değinilecektir. "Eşrefzâde azm-i cinân eyledi" mısrasının delâlet ettiği 874/1469'da İznik'te vefat eden Eşrefoğlu Rûmî (k.s), İznik'teki dergâhının bahçesine defnedilmiştir.

Eserleriyle Eşrefoğlu Rûmî (k.s)

Velûd bir müellif olan Eşrefoğlu Rûmî'ye, kaynaklarda birçok eser nispet edilmektedir. Müzekki'n-nüfûs, Tarîkatnâme, Divan, Esrârü't-tâlibîn, Elest-nâme, Hayretnâme, Delâilü'n-nübüvve, Şerh-i kasâid-i Şeyh Safî, İbretnâme, Fütüvvetnâme, Münacaatnâme, Nasihatnâme, Vird-i kebîr, Hediyyetü'l-fukarâ, Cinânü'l-cenân ve Tâc-nâme adlı eserlerin Eşrefoğlu'na ait olduğu nakledilmiştir. Eşrefoğlu'na (k.s) ait olduğu nakledilen bu eserlerden Müzekki'n-Nüfûs, Tarîkat-nâme ve Dîvân dışındaki eserlerin müellife aidiyeti kesinlik kazanmamıştır.

Eşrefoğlu'nun (k.s) Müzekki'n-Nüfûs adlı eseri, dilinin Türkçe olması ve tasavvufun inceliklerini toplumun her kesiminin anlayabileceği bir usulle anlatması gibi özellikleriyle dikkat çeken bir çalışmasıdır. Eşrefoğlu Rûmî (k.s),

"Kübreviyye, Bayrâmiyye ve Kâdiriyye Tarîkatlarının önde gelen temsilcilerine hizmeti, hakikat arayışındaki samimiyet ve istikrarı, gönül dünyasından süzülen hakikat incilerini tesirli bir şekilde dile getirmiştir."

İstanbul'un fethinden beş yıl önce kaleme aldığı eserinde, devrindeki toplumun dinî ve sosyal yönden kritiğini yapmış; din adamları başta olmak üzere derviş, tüccâr ve idareciler gibi toplumun farklı kesimlerinin din ve dünyaları arasındaki dengeyi kayb ettiklerini belirtmiş, dünya muhabbetine sapslanan toplumun İslâmî kimliğindeki aşınmayı önlemek için bu eseri kaleme aldığını ifade etmiş. Muhtemelen bu amaçtan dolayı eserin temel konusu tevekkül olarak belirlenmiştir. Eşrefoğlu (k.s), Muhammediyye, Envârü'l-âşıkîn ve Mevlîd gibi Osmanlı toplumunda yaygın bir şekilde okunan eserleri dil, içerik ve usûl bakımından etkileyen Müzekki'n-Nüfûs'u temelde hakikat yolculuğunda mesafekat etmek isteyenler için yazmasından dolayı bu isimle adlandırdığını söylemiştir.

Eserinde itikat, amel ve ahlâk ile ilgili omurgası ile tasavvuf sistematiğini takip ettiğini gösteren Eşrefoğlu (k.s), eserde bazı sözlerin

vahdet denizinden inciler içerdiğini ve çeşitli rumuzlarla bezenen bu sözleri herkesin anlayamayacağını ifade ederek aslında eserini hem halk için hem de mânevî yolculuklarını gerçekleştiren sâlikler için kaleme aldığı gerçeğini dile getirmiştir. Tasavvufî ahlâkın, Türkler tarafından benimsenmesinde önemli bir rolü olan Müzekki'n-Nüfûs'un yazma eser kütüphanesinde birçok yazma nüshası bulunmaktadır.

Adından da anlaşılacağı üzere, Tarîkat-nâme

adlı eserinde Eşrefoğlu Rûmî (k.s), genel anlamda tarikat âdâbından özelde ise Kâdiriyye tarîkatı ve müessisi olduğu Eşrefiyye şubesinin ilkelerinden bahsetmiştir. Mürşid-i kâmilleri, Hz. Peygamber'in (sav) halîfeleri olarak kabul eden Eşrefoğlu Rûmî (k.s), kutup, imâmeyn, efrâd, evtâd, budelâ, ümenâ, nükebâ, nücebâ ve mürşid-i kâmillerin mertebeleri, vasıfları, şeriat, tarikat, mârifet terimleri, ehl-i beyt sevgisi, mürşide biat, tevbe, helal lokma, sûfînin vasıfları, abdest, namaz, zikir, zikir meclisleri, tâc, hırka, nefis ve nefsin çeşitleri gibi birçok konuyu bu eserde ele almıştır. Eserini, tarikat ehli için kaleme aldığını söyleyen Eşrefoğlu (k.s), eserde olabildiğince sade bir dil kullanmış, basit bir usûl takip etmiş; fakat muhteva bakımından bir hayli yoğun ve anlaşılması zor bir içerik ile okuyucunun karşısına çıkmıştır. Bu tür bilgilerin ancak ehli tarafından anlaşılabilceğini belirten müellif, döneminin sosyal ve içtimâî yapısına dair nakilleri ile eserini daha da değerli bir hâle getirmiştir.

Yunus Emre (öl. 720/1320 (?)) tarzında şiirlerinin yer aldığı Dîvân'ında Eşrefoğlu Rûmî (k.s), sanatsal gaye gütmemiş, şiirlerini, hakîkati dile getirmek için bir araç olarak kabul etmiştir. Müellif, Dîvân'da hece vezniyle olan şiirlerinin yanı sıra mesnevî, devriye, kıt'a, medhiyye ve ilâhî gibi birçok türde şiirlerle yer vermiştir. Birçok yazma nüshası bulunan Dîvân'ında Eşrefoğlu (k.s), vahdet-i vücûd, tecellî, merâtib-i erba'a, kendini bilmek, ehl-i beyti sevmek, irfân-ârif, ilim-âlim, aşk-âşık, gönül, nefis, tevbe, zâhid, mürşid, derviş, tâlib, vâsıl, dört kapı ve kırk makam gibi birçok kavramı kullanarak tasavvufî düşüncesini dile getirmiştir.

Mehmed Fuad Köprülü'nün (öl. 1966) Yapı Kredi Bankası'na intikâl eden kitapları arasında bulunan bir mecmûada yer alan ve Eşrefoğlu Rûmî'ye atfedilen Fütüvvetnâme, İbretnâme, Ma'zeretnâme (Hediyetü'l-fukarâ), Elestnâme, Nasihatnâme, Hayretnâme ve Münâcâtname

adlı eserlerin Eşrefoğlu Rûmî'ye ait olduğunu gösteren bir veri bulunmamaktadır. Eşrefoğlu Rûmî Dîvân'ını yayına hazırlayan Mustafa Tatcı'nın da belirttiği gibi, 856/1452'de istinsah edilen bu mecmûadaki eserlerin müstensihî Nasûh b. Ahmed'dir ve bu risâlelerin Eşref b. Ahmed'e ait olduğu risâlelerin başında kaydedilmiştir. Bahsi geçen kişiden kastın Eşrefoğlu Rûmî olup olmadığı net değildir. Dolayısıyla yeni bilgiler elde edilinceye kadar bu eserlerin Eşrefoğlu'na mı yoksa babasına mı ait olduğunu tespit etmek mümkün görünmemektedir.

Tesirleriyle Eşrefoğlu Rûmî (k.s)

İlmî, kültürel, siyâsî, ahlâkî ve vicdânî tesirlerini, tasavvufî düşüncesi ile temellendiren Eşrefoğlu Rûmî (k.s), Emîr Sultan (k.s) kanalıyla Kübreviyye, Hacı Bayrâm-ı Velî marifetiyle Bayramiyye ve nihayet Hüseyin Hamevî eliyle Kâdiriyye tarikatlarında halîfe ve mürşid-i kâmil olmak gibi boyutlarıyla tasavvuf tarihi açısından hakikat arayışında farklı usûl ve isimleri ayırt etmeden gösterdiği gayretle dikkat çeken bir zâttir. Bu yönüyle Eşrefoğlu Rûmî (k.s), Kâdiriyye tarikatının Eşrefiyye şubesinin müessisi sıfatıyla nefis terbiyesinde bu şubede riayet edilen ilkeler, zikir usûlleri, şubenin tâcında ve diğer kıyafetlerindeki uygulamaları ile irfan dünyamızda seçkin bir konuma sahip olmuştur. Bununla birlikte hizmet ettiği isimlerden aldığı maddî ve mânevî mirası kendinden sonraki kuşaklara aktarmadaki fonksiyonu da Eşrefoğlu Rûmî'yi (k.s) düşünce dünyamızın seyri açısından daha önemli bir konuma getirmiştir. Eşrefiyye şubesine mensup Abdürrahîm-ı Tırsî (öl. 926/1520), Tırsî'nin oğlu Muslihiddîn Efendi (öl. ?), Sinan Dede (öl. ?), Habîb Dede (öl. ?), kabirleri Gemlik'te bulunan Şeyh Sücâh Efendi (öl. ?) ile Celeb Mehmed Efendi (öl. ?) ve Eşrefîzâde Ahmed İzzeddin Efendi (öl. ?) gibi isimlere rehberlik etmesi de Eşrefoğlu Rûmî'nin bu sahadaki izlerini ve tesir alanının genişliğini göstermesi bakımından önemli verilerdir.

Daha önce dile getirildiği gibi Eşrefoğlu Rûmî (k.s), şiirlerindeki zengin konular ve Türkçeyi en

güzel haliyle kullanma gayreti nedeniyle şiir ve nesir türündeki eserleriyle edebiyat tarihi açısından da önemli bir şahsiyettir. Ahmed-i Yesevî (öl. 562/1166), Yunus Emre ve Hacı Bayrâm-ı Velî çizgisindeki şiirleri ile hem geniş kitlelere ulaşmış hem de sözün gücünü etkili bir şekilde kullanarak edebî zevkini gözler önüne sermiştir.

Fatih Sultan Mehmed'in (öl. 886/1481) hanımının tedavisi dolayısıyla saraya gitmesi ve dönemin sadrazamlarından Mahmud Paşa'nın (öl. 878/1474) Eşrefoğlu'nun (k.s) talebelerinden olduğu yönündeki nakiller de Eşrefoğlu'nun (k.s) devlet erkânı nezdinde değerli bir ilim ve irfan adamı olarak kabul gördüğüne işaret etmesi bakımından önemli anekdotlardır.

Sonuç

Kübreviyye, Bayrâmiyye ve Kâdiriyye tarikatlarının önde gelen temsilcilerine hizmeti, hakikat arayışındaki samimiyet ve istikrarı, gönül dünyasından süzülen hakikat incilerini tesirli bir şekilde dile getirmesi, inandığı gibi yaşayıp mesajlarını yaşantısına uygun bir samimiyetle ifadesi, devlet erkânı ile münasebetleri, yetiştirdiği talebeleri, tekke faaliyetleri, tesis ettiği Eşrefiyye şubesi, kaleme aldığı eserleri, Türkçeye olan hizmeti, bestelenen ilahileri, zâhir-bâtın dengesini gözeterek hayatı anlamlı kılma gayretleriyle Eşrefoğlu Rûmî (k.s), edebî, siyâsî, kültürel, ahlâkî ve vicdânî birçok boyutta Anadolu'yu mayalayan sûfilerdendir. Onun eserleri ve tesirlerini burada zikredilenlerle sınırlamak doğru değildir. Onun eserleri ve tesirleriyle ilgili yapılan, yapılmakta olan ve ileride yapılacak çalışmalar zamanla Eşrefoğlu'nun (k.s) tesirini daha derinlikli bir şekilde gözler önüne serecektir.

Dipnot

* Dr. FâtiH ÇINAR, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Bir 'Gölge Adam' Yenibahçeli Şükrü

"Şükrü Bey, yakın tarihimizin mühim hadiselerine de tanıklık etmiş ve kaleme aldığı anılarında Millî Mücâdele'nin teşkilâtlanma ve yeni devletin kuruluş sürecine dair önemli bilgilere ve hatıralara yer vermiştir."

Ahmet Şükrü (Oğuz) 1881 yılında İstanbul'un Yenibahçe Semtinde dünyaya gelmiştir. Doğduğu semtten dolayı daha çok "Yenibahçeli Şükrü" nâmıyla anılmış ve tarihe geçmiştir. Çerkez kökenli olup ailesi 1864'deki Çerkez Sürgünü neticesinde İstanbul'a göç etmiştir.

Harp Okulu'nu bitirerek teğmen rütbesiyle orduya katılmıştır. Osmanlı Ordusu'nda Bölük Komutanlığı, İstanbul Piyade Atış Okulu Öğretmenliği, İstanbul Merkez Kumandanlığı Askerî İnzibat Subaylığı, Harbiye Nezâreti Yaverliği, Meclis-i Mebûsan Muhâfız Tabur Komutanlığı, Hücum Taburu Kuruculuğu ve Genel Karargâh Hücum Şubesi Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Balkan Savaşlarının yanında, Birinci Dünya Savaşı'nda Sarıkamış Harekâtı'na, Çanakkale ve Anafartalar Savaşlarına katılmıştır.

Harbiye'yi bitirmesinin ardından ilk görev yeri olarak Makedonya'ya tayin edilmiş ve bu dönemde kardeşi Yenibahçeli Nail Bey'le birlikte İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmiştir. İttihatçılar tarafından kurulan istihbarat örgütü Teşkilât-ı Mahsûsa bünyesine dâhil edilmiştir. Bu dönemde Enver Paşa'nın en yakın adamlarından biri olmuş ve yaverliğini yürütmüştür.

Enver Paşa, Mondros Mütarekesi'nden birkaç gün sonra 2-3 Kasım 1918'de yurttan ayrılmadan önce, son başkan Hüsamettin (Ertürk) Bey'e, Teşkilât-ı Mahsûsa'yı resmen lağvetmesini istemiştir. Ekim-Kasım 1918 itibarıyla Enver ve Talat Paşaların girişimleriyle, Teşkilât-ı Mahsûsa'nın kaynakları ve personeli kullanılmak sûretiyle "Karakol Cemiyeti" ismiyle gizli bir teşkilât kurulmuştur. Mondros'un ardından teşkilâtın misyon ve eylemlerini, bu cemiyet devralmıştır. İşte eski İttihatçıları ve Teşkilât-ı Mahsûsacıları yeniden bir araya getiren cemiyetin yönetim kurulu içerisinde Enver Paşa'nın eski yaverlerinden Binbaşı Yenibahçeli Şükrü (Oğuz) de yer almıştır.

Cemiyet sayesinde Yenibahçeli Şükrü Bey, Dayı Mesut, Yavuz Fehmi, Çerkez Ethem ve kar-

"Anadolu'ya kaçırları tertipleyen ve Millî Mücâdele'nin ihtiyaç duyduğu mühim şahsiyetleri Ankara'ya göndermede en fazla rol oynayan kişilerin başında Yenibahçeli Şükrü Bey de gelmiştir."

deşleri, Kel Ali (Çetinkaya) gibi ünlü Teşkilât-ı Mahsûsacılar, Millî Mücâdele saflarına katılmış ve mühim görevler üstlenmişlerdir. Yenibahçeli Şükrü Bey, İstanbul ve Kocaeli yöresindeki millî teşkilâtlanmaya önyak olması dışında, buradaki Kuvayı Millîye birliklerine komuta etmiştir. Bu esnadaki resmî vazifesi, Maltepe Endaht (Atış) Mektebi komutanlığı idi.

Hüsamettin Ertürk, Teşkilât-ı Mahsûsa'nın eski başkanı Kuşçubaşı Eşref'in, Karakol Cemiyeti'ne iştirak etmesi ve Millî Mücâdele'ye verdiği destek hakkında şu kıymetli bilgileri aktarırken Yenibahçeli Şükrü Bey'den de söz etmiştir: "Kuşçubaşı Eşref, esir değişimiyle yurda geldi ve Karakol'a katıldı. Burada sınıf arkadaşı-

ları Yenibahçeli Şükrü, Çerkez Ethem ve kardeşi Tevfik ile buluştu. Ona, Adapazarı Kuva-yı Millîye komutanlığı verildi. Enver Paşa'nın emriyle İsmail Hakkı (Tekçe), Trabzonlu Doktor Raik, Yenibahçeli Şükrü, Rizeli Rauf (Rize Mebûsu) ve birkaç kişi daha kendisine yardım etmesi için gönderildi. İşte bunlar sayesinde ki, Anzavur geri püskürtülmüştür."

Karakol Cemiyeti'nin kuruluş amacı, vatanın selâmeti ve milletin istiklâlini temin için Anadolu'ya kaçışları tertipleme ve istihbarat, propaganda ve cephâne cihetinden Millî Mücadele'yi desteklemektir. Bu amaçlara uygun olarak, gizli bir örgütlenme yapısına ve stratejisine sahip olacak biçimde kurulmuştu. Hücre tarzında, küçük direniş şebekeleri şeklinde teşkilatlanmıştı. Cemiyetin cesur ve vatansever fedâileri, İstanbul'daki tekkeler ve diğer gizli cemiyetlerle işbirliği ederek bir "menzil teşkilâtı" oluşturmuş ve Anadolu'ya çok sayıda önemli şahsiyetin, yüklü miktarda askerî malzemenin nakledilmesinde mühim rol üstlenmiştir.

Cemiyet, fırıncı, kayıkçı, hamal, manav gibi esnaf gruplarını ayrı ayrı örgütleyerek Millî Mücadele'ye destek vermelerini sağlamıştır. Özellikle çoğu Karadenizli olan Kayıkçı Örgütü, Anadolu'ya silah, malzeme ve insan kaçırma işlerinde hayatî icraatlarda bulunmuştur. Bu dönemde, Anadolu'ya kaçışları tertipleyen ve Millî Mücadele'nin ihtiyaç duyduğu mühim şahsiyetleri Ankara'ya göndermede en fazla rol oynayan kişilerin başında Yenibahçeli Şükrü Bey de gelmiştir. Anadolu'ya geçmelerine yardımcı olduğu kişilerden bazılarının isimleri şunlardır: Halil (Kut) Paşa, Küçük Talat, Vehip (Yanyalı) Paşa, Kazım (Orbay) Bey, Seyfi Bey, Fevzi (Çakmak) Paşa, İsmail Hakkı (Tekçe) Bey.

Şükrü Bey'in gerçekleştirdiği önemli faaliyetlerden bir diğeri, Karadeniz'deki İpsiz Recep, Topal Osman Ağa, Yahya Kaptan gibi çeteci kaptanları/reisleri organize ederek, Millî Mücadele'nin amaçları istikametinde Pontus çetelerine karşı birlikte mücadele etmelerini temin etmek olmuştur.

Mustafa Kemal, Millî Mücadele'nin hazırlık ve teşkilatlanma döneminde Yenibahçeli Şükrü Bey gibi eski Teşkilât-ı Mahsûsacılarla yakın ilişkisini korumuştur. Millî Mücadele'nin kritik aşamalarında resmî kanallardan çözemediği birçok pürüzü, bu teşkilâta mensûp Yenibahçeli Şükrü gibi şahsiyetlerin de içinde yer aldığı Halit Bey, Kuşçubaşı Eşref, Ebulhindili Cafer (Erçikan), Topal Osman, İsmail Hakkı (Tekçe), Çerkez Ethem ve kardeşleri kanalıyla hâletme yoluna gitmiştir.

Millî Mücadele sürecinde Karakol Cemiyeti ile anlaşamayan ve istediğini elde edemeyen Mustafa Kemal Paşa, eski Teşkilât-ı Mahsûsacılara, toplanıp yeni bir istihbarat örgütü kurmalarını emretmiştir. Bunun üzerine Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi (Çakmak) Paşa ve Teşkilât-ı Mahsûsa'nın son başkanı Hüsamettin (Ertürk) Bey, Nisan 1921'de "MM (Mim Mim) Grubu"nu kurmuştur. Böylece, tek teşkilât çatısı altında biri, istihbarat ve propaganda alanında faaliyet gösteren MM Grubu, diğeri de askerî direniş gösterecek Millî Müsellâh Müdâfaa-i Millîye Teşkilâtı adı ile iki ayrı örgüt meydana getirilmiştir. Kurulduktan yaklaşık bir yıl sonra teşkilâtın başına, Ankara'nın muvafakatiyle Hüsamettin (Ertürk) Bey atanmıştır. Teşkilâta aktif görev üstlenenlerden biri de, yine Yenibahçeli Şükrü Bey olmuştur.

Yenibahçeli Şükrü Bey, yakın tarihimizin mühim hadiselerine de tanıklık etmiş ve kaleme aldığı anılarında Millî Mücadele'nin teşkilatlanma ve yeni devletin kuruluş sürecine dair önemli bilgilere ve hatıralara yer vermiştir. Enver Paşa'nın eski yaverlerinden olması sebebiyle, Enver Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı sonunda yurttan ayrılması ve sonrasında Anadolu'da başlayan millî harekete yaklaşımı hususunda kayda değer malûmatlar aktarmıştır.

Enver Paşa'nın, Mondros'un imzalanmasından bir-iki gün sonra yurdu terk ederken, biraz evvel de belirttiğimiz gibi giderayak Anadolu'da Millî Mücadele fikrini hayata geçirmeye hizmet edecek çerçevede girişimlerde bulunduğu ve daha 1918'in Ekim-Kasım aylarında eski Teşkilât-ı Mahsûsacılardan mürekkep Karakol

Cemiyeti adıyla gizli bir teşkilâtın İstanbul'da kurulmasına önyak olduğu, Şükrü Bey gibi İttihat Terakki'nin önde gelenlerince dile getirilmiştir.

Şükrü Bey'in anılarında buna işaret eden kayıtlara ve hatıralara rastlamak mümkündür. Şükrü Bey, öncelikle Enver Paşa'nın Türkistan'daki mücâdelesini ve Anadolu'daki millî harekete ne anlamda katkıda bulunduğuy- la ilgili şu malûmatları aktarmıştır: "Enver Paşa gerçi millî hudutlar haricinde bulunuyordu ve memleketin kurtuluş ve istiklâl mücâdelesine doğrudan doğruya meşgûl değildi. O millî hudutlar dışında esaret altında inleyen büyük Türk kütlesini uyandırmak ve kurtarmak yolunda yürüyordu. Bununla beraber bu mücadelede ve mücâdelesini yine bilvâsıta da olsa bizimle alâkardı... Enver Paşa'nın şarkta kurmuş olduğu ordular Millî Mücâdele'de elimizde taze kuvvetler ve teçhizat bulunmasını sağlamıştır. Kazım Karabekir Paşa'nın kumanda ettiği 15. Kolordu, 9. Ordu'nun birliklerinden vücûda gelmişti."

Millî devletin kuruluş safhasında Yeni- bahçeli Şükrü Bey, TBMM tarafından teşkil edilen Düzenli Ordu bünyesinde de görev almış ve binbaşı rütbesiyle önce 11. ardından 38. Piyade Alay Komutanı tayin edilmiştir. Ancak kendisine beslenen güven, Enver Paşa'nın Türkistan'dan Anadolu'ya ve Millî Mücâdele'nin başına geçme girişimi münâsebetiyle sarsılmaya başlamıştır. Zira Şükrü Bey, Enver Paşa'nın eski yaveri olması hasebiyle 'Enverci' olarak görülmüş ve bu yüzden de zaman içerisinde tasfiye edilmiştir.

TBMM'de I. Dönem İstanbul milletvekili olarak görev alan Şükrü Bey, Ankara Hükümeti'nin notasıyla Gürcülerin Artvin'i boşaltması üzerine TBMM adına şehri teslim almakla görevlendirilen ordu birliğinin başında bulunmuştur. Millî Mücâdele Hareketi'ne hizmetlerinden ötürü TBMM tarafından Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası ile onurlandırılmıştır. Meclisin ikinci dönemine katılmamış; Millî Müdâfaa Komisyonu üyeliği yapmıştır. 1926 yılında Musta-

fa Kemal'e suikast girişiminde (İzmir Suikastı) idamla yargılanmasına rağmen beraat etmiştir. Sonraki yıllarda Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş; ticaret ve müteahhitlik işleriyle uğraşmıştır. Soyadı Kanunu'nun çıkmasıyla Oğuz soyadını alan Ahmet Şükrü Oğuz, 22 Mart 1953'de İstanbul'da vefât etmiştir.

Kaynakça

Yeni bahçeli Şükrü Bey'in Hatıraları, Yayına Hazırlayanlar: Yaşar Temiz, Ömer Akdağ, Çizgi Kitabevi, Konya, 2011; Hüsamettin Ertürk, İki Devrin Perde Arkası, Haz: S. Nafiz Tansu, İstanbul, 1964; Ali Fuat Cebesoy, Milli Mücâdele Hatıraları, İstanbul, 1953; Hüsnü Himmetoğlu, Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları, c. 1, İstanbul, 1975; Fethi Tevetoğlu, Millî Mücâdele Yıllarındaki Kuruluşlar, Ankara, 1988; Erik Jan Zürcher, Milli Mücâdelede İttihatçılık, Çev: N. Salihoğlu, İstanbul, 1987; Mesut Aydın, Millî Mücâdele Döneminde TBMM Hükümeti Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri, İstanbul, 1992; Süleyman Necati Güneri, Hatıra Defteri, Hazırlayan: Ali Birinci, İstanbul, 1999; Sami Sabit Karaman, İstiklâl Mücâdelesini ve Enver Paşa, İstanbul, 1949; Kazım Karabekir, İstiklâl Harbimizde Enver Paşa ve İttihat ve Terakki Erkânı, İstanbul, 1967; Sefer E. Berzeg, Türkiye Kurtuluş Savaşı'nda Çerkes Göçmenleri II, Nart Yayıncılık, İstanbul, 1990.

Müzekkin Nüfûs'tan İbretlik Tarihî Hikâyeler

“Müzekki'n-nüfûs, dinî, ahlâkî ve tasavvufî mâhiyette; İslâm ahlâkını, tarîkat âdâbını, nefisle mücâdelenin lüzûmunu, seyr ü sülûk şartlarını ve çeşitli tasavvufî konuları anlatan mensûr bir eserdir.”

Eşrefoğlu'nun Türkçe ve mensûr olarak kaleme aldığı Müzekki'n-nüfûs adlı eseri tasavvuf alanında önemli bir çalışmadır. Dinî, ahlâkî ve tasavvufî mâhiyette; İslâm ahlâkını, tarîkat âdâbını, nefisle mücâdelenin lüzûmunu, seyr ü sülûk şartlarını ve çeşitli tasavvufî konuları anlatan mensûr bir eserdir. 852/1448'de telîf edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm, hadîs-i şerîfler, büyük sûflerin sözlerinden verilen örneklerle, halkın rahatlıkla anlayabileceği seviyede yazılan eser, tasavvuf esaslarını anlatır. Kâdirîliğin Eşrefiyye şubesinin temel kitabı kabul edilir. Bir mukaddime ve iki bâbdan meydana gelen Müzekki'n- Nüfûs, sade bir Türkçe ile yazılmış olması yönüyle Türk dil tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

Rabia Hatun

Hasan-ı Basrî rahmetullahi aleyh buyurur:

Bir gün yolda giderken, Rabia Hatun ile karşılaştım, iki avucunu yummuş gidiyordu. Kendisine sordum;

- Yâ hatun, avuçlarında ne var?

Bana dedi ki;

- İpliğimi iki akçeye sattım, o iki akçeyi iki avucuma aldım, gidiyorum.

Lâtife ettim;

- Ey âhîret hatunu. İkisini bir avucuna alsan da bir elinle tesbih çekip 'Allah Allah' desen olmaz mı?

Bana şu cevabı verdi:

- Yâ şeyh! Bunların ikisi bir araya gelince fitne çıkarırlar, kişiye Allahu Teâlâ'yı unuttururlar. Onun için, ikisini bir araya getirmekten korkarım ki, gönlüme yol bulmasınlar ve gönlümden Allah muhabbetini çıkarmasınlar. Bana fitne ve hile edeceklerini bildiğim için, ben bunların ikisini asla bir araya getirmem.

Enes Bin Malik

“Ey Ömer! Onlar öyle bir kavimdir ki, bu yerin rahatlığı için âhîre rahatlarını terk ettiler. Biz, öyle bir kavimiz ki, dünya rahatlarını terk edip, âhîre rahatlarını kabul ettiler.”

Enes bin Malik (r.a.) buyurur ki;

Hazret-i Fahr-i kâ'inat aleyhi efdal-üt tahiyat efendimiz bir gün hâne-i saâdetlerinden çıktılar ve Ebû Zer'in elinden tutarak şöyle buyurdular:

Yâ Ebâ Zer! Önümüzde gayet sarp bir yokuş vardır. Oradan, yükü hafif olanlardan gayrı hiç kimse geçemez.

Ebû Zer (r.a.) sordu;

- Yâ Rasûlallah! Acaba, ben o yükü hafif olanlardan mıyım?

- Evinde bugünkü yiyeceğin var mıdır?

- Vardır.

- Yarınki yiyeceğin de var mıdır?

- Yoktur yâ Rasûlallah!

- Yâ Ebâ Zer! Eğer, yarınki yiyeceğin de olsaydı, sen yükü ağır olanlardan sayılırdın.

Selmân-ı Fârisî

Selmân-ı Fârisî (r.a.) hastalanmıştı. Saad bin Ebi Vakkas (r.a.), kendisini görmeye gitti ve Selmân-ı Fârisî Hazretleri'nin ağladığını gördü ve sordu;

- Yâ Selmân! Niçin ağlıyorsun, Rasûl-ü zişân senden razı olduğu hâlde âlem-i cemâle intikâl buyurdu. Yoksa ölümün aklına geldi de onun için mi ağlıyorsun?

Yâ Saad! Ben ne öleceğim ne de dünyaya haris olduğum için ağlamıyorum. Aleyhissalâtü

vesselâm efendimiz buyurdular ki; "Sizden birinizin azığı bir binici azığı kadar olsun." Hâlbuki benim çevre yanımda bu kadar eşya var, hâlim nice olur, onun için ağlıyorum, dedi.

Saad bin Ebi Vakkas, buyuruyorlar ki; dört yanıma bakındım ve Selmân-ı Fârisî'nin odasında bir ağaç çanakla bir su tulumundan başka bir şey göremedim. Meraklanarak sordum;

- Yâ Selmân Burada ne var ki ağlıyorsun?

İçini çekerek bana şu cevabı verdi:

- Yâ Saad! Allahu Teâlâ'dan utanıyorum.

Demek oluyor ki, Rasûl-ü zişân'ın ashâbı dünyadan bu derece korkarlardı. Oysa sen dünya malı ile keseler doldurursun ve onun muhabbetiyle gönlünü öldürürsün üstelik hiç de kaygılanmazsın...

Hazret-i Ömer

Hz. Ömerü'l-Faruk (r.a.), bir gün huzur-u Rasûlullah'a girdi. Rasûl-ü Ekrem Efendimiz'in bir hasır üzerinde yatmakta bulduklarını gördü. Mübârek tenine hasırın değdiği yerler çukur çukur iz bırakmıştı. Hz. Ömer (r.a.) bu hâli görünce ağlamaya başladı. Aleyhissalâtü ves-salam Efendimiz sordu;

- Yâ Ömer! Niçin ağlıyorsun?

- Yâ Rasûlallah! Nasıl ağlamayım ki, Kısra ile Kayser'in bunca nimetleri vardır, kâim ve yumuşak döşekleri vardır, üzerinde yatarlar. Onlar Allah'ın düşmanları iken bu rahat ve saâdete nâil oluyorlar da sen ki Allah'ın dostu ve sevgilisisin, mübârek yanını hasır yol yol etmiş. Ne var yâ Rasûlallah! Bıraksan da altına bir abacık olsun döşesek.

Hâtemü'l-enbiyâ Efendimiz saâdetle buyurdu:

- Ey Ömer! Onlar öyle bir kavimdir ki, bu yerin rahatlığı için âhiret rahatlarını terk eylediler. Biz, öyle bir kavimiz ki, dünya rahatlarını terk edip, âhiret rahatlarını kabul eyledik. Yâ Ömer! Bu dün-

ya, âhirete nispetle şuna benzer: Bir kişi, bir denize serçe parmağını soksa, ne kadar yaş kalırsa, dünya da âhirete nispetle odur. Bu dünyanın sebatı şuna benzer ki, var iken yok olur. Yazık yazık o kişiye ki, böylesine bir hayale aldanır. Yâ Ömer! Kişi, dünyada ne kadar hoşluk sürerse, âhiretteki nasipsizliğindedir. Bu dünyayı zahmet ile geçirelim ki, âhiret günü rahatlıklarını bulalım.

İbrahim bin Ethem

Sultan İbrahim bin Ethem, Belh şehrinin padişahı idi. Kırk veziri vardı. Günde 4000 koyun boğazlanır ve sarayı halkına yemek hazırlanırdı. Bir söz ile aklı başına geldi, tevbe etti ve bu fânî padişahlığı terk ederek bâkî mülkte sultan oldu. Onun tevbesinin sebebi şudur: Bir gün, evinden dışarı çıkmış, dîvânda oturuyordu. Bir Arap, bir deve katarını çekerek saray kapısından içeri girdi. Hiç kimse, onu önleyemediler. Kapıcılar ve çavuşlar ve sâir halk, ne kadar uğraşılsa da onu dışarı çıkaramadılar. Sultan, bu hâli görünce kendisi kalktı ve devecinin karışısına dikilerek;

- Ey kişi, nereden gelip nereye gidiyorsun?

- Bir deveciyim, bu kervansaraya konmaya geldim.

- Ne acep söylersin? Burası kervansaray değil, padişah sarayıdır.

- Pekâlâ, şimdi bu saray senin midir?

- Benim mülkümdür.

- Senden evvel kimindi?

- Babamındı.

- Ondan evvel kimindi?

- Dedemindi.

- Peki, şimdi onlar nerede?

- Onlar öldüler, gittiler. Şimdi, bu saray benimdir.

- Yâ İbrahim! Ben, sana demedim mi? Bu

saray değil, kervansaray imiş. Onlar konmuş ve göçmüş, sen de göç ben konayım.

İbrahim Ethem Hazretleri, hikmeti hemen anlayıp bir gün, kendisinin de ölüp toprak olacağını bildi; kendisinin de padişahlığının da fânî olduğunu anladı. Bir kere ah eyledi ve padişahlığı hemen terk etti. O tacı, tahtı, sultanlığı, rahatı, refâhı ve saâdeti döktü gitti ve yokluğu kabul etti. Bir eski aba giydi, vardı Mekke-i Mükerreme'de mücâvir oldu. İbrahim Ethem (k.s.), sırtında odun taşıyıp pazarda satardı. Taşdığı yükünü yarım paraya satır, yarısını kendi nefsine harcar, diğer yarısını da Mekke-i Mükerreme'deki mücâvirlere sadaka eylerdi. Yedi yıl bu yolda nefsiyle mücâhede etti.

Kabir Azabından Kaçan Padişah

Eski zamanlarda bir padişah vardı. Gayet ulu bir padişah idi. Bir gün hastalandı ve bütün saray halkını çağırarak vasiyet eyledi, dedi ki;

- Ey benim vezirlerim, dostlarım, oğullarım ve kullarım! Beni görün ve benim hâlime bakarak ibret alın. Bu fânî ve yalancı sultanlığa aldanmayın, bu fânî lezzetlere gönül vermeyin, varın ibâdet ve âhiret amelleri ile meşgul olun, fırsat elde iken Hakk'a kulluk edin, yoksa benim gibi sizler de pişman olursunuz, ölüm, kişiye ansızın geliyor. İnsan, ölüm gelince bütün bildiklerini şaşırıyor. Sağ ve sıhhatte olduğum günlerde kendi kendime; "Yarın zulümden vazgeçeyim, artık âdil ve salih olayım. Mevlâ'ma miskinlikle varayım, yüzümü gözümü sürerek günahlarımın bağışlanmasını dileyeyim." derdim. Bugün, yarın derken ömrüm geçmiş haberim olmadı, işte şimdi ölüm aslanı geldi ve karşıma dikildi, beni pençesine aldı, mecal bırakmadı, zebûn oldum. Çaresiz dört yanıma bakar dururum. Sakın siz benim gibi olup sonra pişmanlığa düşmeyin, son pişmanlık fayda vermiyor. Tevbeyi dilden eksik etmeyin, her nefeste tevbe ve istiğfâr edin.

Padişah bu öğütlerden sonra şunları söyledi:

- Öldüğüm zaman sakın beni kabre koyma-

yınız, kabir azabından çok korkuyorum. Çok zulümler ettim, çok incittim. O sebeple beni mezara koymayınız.

Etrafındakiler sordular;

- Peki, ne yapalım?

Padişah, üzgün bir sesle devam etti:

- Sarayımın odalarından birisini boşaltın. Beni, çok sağlam bir tabutun içine koyun ve tabutun kapağını da sıkı sıkı kapatın, içine su dahi girmesin ve tabutumu o odanın içinde zincirle tavana asın, dedi ve can verdi.

Dediklerini aynen yaptılar. Sağlam bir ceviz tahtasından tabut yaptırıldılar, padişahın cansız bedenini içine koydular, kapağını sıkı sıkı kapattılar, namazını kıldılar, sarayın odalarından birine koydular. Akşam oldu, herkes uyudu. Evin içinde gayet korkunç bir ses duyuldu, herkes odalarından dışarı fırladı, baktılar ki, bu ses tabutun bulunduğu odadan geliyor. Hemen o tarafa koştular. Padişahın tabutunu indirip açtılar ki ne görsünler? Padişahın başını, büyük kara bir yılan yutmuş. Bu öyle bir yılan imiş ki, o güne kadar bir benzerini gören olmamış. Ölüne başını yılanın ağzından çıkarıp aldılar, yılanı öldürdüler ve tabutu yine yerine astılar. Ertesi gece yine korkunç bir ses işitildi, yine koşuştular ve bu defa gördüler ki, yılan padişahın ölüsünü yarı beline kadar yutmuş. O ifrit yılanı öldürdüler, padişahın cansız bedenini ağzından çıkardılar ve yine tabutu yerine astılar.

Daha sonraki gece, aynı korkunç ses duyuldu, tabutun bulunduğu odaya vardılar, tabutu açtılar ve gördüler ki, padişahın ölüsü kömür gibi kapkara olmuş. Sabah olur, durumu âlimlere danıştılar. Âlimler dediler ki;

- O gördüğünüz kara yılan, padişahın amelidir. Her nerede olursa olsun onu bulur.

O zaman, saray halkı, olacak şeyin nerede olursa olsun olacağını anladılar, gidip bir kabir kazdılar ve padişahı oraya gömdüler. Hakk'ın emrine razı oldular.

Adâlet Vazgeçilmez Temel İlkedir

“Adâlet toplumu ayakta tutan temel esastır. Adâletin olmadığı toplumlarda zulüm, anarşi ve terör yaygın hâle gelir. Adâletin olmadığı toplumlarda barış, huzur ve güvenden bahsetmek mümkün değildir.”

Yüce Allah Nisâ Sûresi 135. âyette şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Adâleti titizlikle ayakta tutan; kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için şâhitlik eden kimseler olun. (Haklarında şâhitlik ettikleriniz) zengin olsunlar, fakir olsunlar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Hislerinize uyup adâletten sapmayın, (şâhitliği) eğer büker (doğru şâhitlik etmez), yahut şâhitlik etmekten kaçınırsanız (biliniz ki) Allah yaptıklarınızdan haberdârdır.”

Yüce Allah, bu âyette dâimâ haktan yana olmayı ve titizlikle adâleti ayakta tutmayı emretmektedir. Kendiniz, anne-babanız ve akrabalarınızın aleyhine de olsa Allah için adâletle şâhitlik ediniz. Haklarında şâhitlik ettiğiniz kişiler, zengin olsun, fakir olsun, Allahu Teâlâ onlara daha yakındır. Hislerinize uyup adâletten sapmayınız. Doğru şâhitlik etmez veya şâhitlik yapmaktan kaçınırsanız şunu iyi biliniz ki Allahu Teâlâ her şeyi hakkıyla bilmektedir. Yüce Allah, insanları adâleti yanıltıcı yalan şâhitlik ve ifadeler vermekten alıkoymak için, *“Allah yaptıklarınızdan haberdârdır.”* buyurarak adâleti yanıltmaktan caydırıcı bir üslûpla âyeti bitirmektedir. Adâlet sosyal düzenin ana esası, hukukun temeli, ülkenin ayakta durması için temel dayanağı, mülkün temelidir. Adâletin gerçekleşmesi önce fertlerin fazîletli bir şekilde eğitilmesine, daha sonra da devlet otoritesinin ciddi bir şekilde sağlanması ve yargı organlarının tarafsız çalışmasına bağlıdır.

Adâlet kelimesi sözlükte; “âdil olmak, eşit davranmak, hak yememek, başkalarının arasını da ayırım gözetmemek, adâleti gözetmek, zulmetmemek, dengelemek, denk görmek ve denk tutmak” gibi anlamlarına gelmektedir.

Adâlet terim olarak; “düzenli ve dengeli davranma, her şeyin ve herkesin hakkını verme, haksızlıklardan uzaklaşarak orta yolu tutma, bir şeyi yerli yerine koyma, insaf ve eşitlik” gibi anlamlara gelmektedir. Adâletin zıddı, zulüm, hıyânet ve insafsızlıktır.

“Hz. Peygamber (s.a.v.) her konuda bizlere en güzel örnek ve rehber olduğu gibi bu konuda da en güzel örnek ve rehberimizdir. Zira o hayatı boyunca adâlete çok önem vermiş ve her konuda adâletli davranmaya özen göstermiştir.”

Adâlet, Kur’ân-ı Kerîm’de, genellikle “adl” ve “kıst” kelimeleriyle ifade edilmektedir. Adâletli olan kişiye “âdil” veya “muksıt” denilir. Adâlet, Kur’ân-ı Kerîm’de genellikle “davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermek, eşit olmak, eşit kılmak” gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Adâlet, toplumu ayakta tutan en temel esastır. Adâletin olmadığı toplumlarda zulüm, anarşi ve terör yaygın hâle gelir. Adâletin olmadığı toplumlarda barış, huzur ve güvenden bahsetmek mümkün değildir. Bundan dolayı Yüce Allah, her alanda adâleti hâkim kılmayı, adâleti ayakta tutmayı emretmiştir. İmam hatiplerimizin her Cuma hutbesinin sonunda okumakta oldukları âyette, Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *“Allah, adâleti, ihsânı, akrabaya yardım etmeyi emreder. Çirkin işleri, fenâlık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”*

Bu âyette üç şey emredilmekte üç şey de, yasaklanmaktadır. Emredilen üç şey; adâlet, ihsân ve akrabaya yardım etmektir. Yasaklanan üç şey ise; çirkin işlerden, fenâlık ve taşkınlıktan uzak durmaktır. Bu altı prensip bir toplumda uygulanacak olsa, o toplumda barış, huzur ve güvenlik hâkim olur. İnsanlar canından, malından, ırz ve namusundan emin olarak huzur ve mutluluk içerisinde yaşar.

Allahu Teâlâ, yönetimde, yargılamada ve bütün beşerî ilişkilerde adâleti emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: *“Allah, emanetleri ehline*

vermenizi ve insanlar arasında hüküm verdiğiniz zaman adâleti yerine getirmenizi emretmektedir.”, “...Eğer hüküm verirsen, aralarında adâletle hükmet. Zira Allah, âdil olanları sever.” Yüce Allah, başkalarına karşı âdil olmayı emrettiği gibi kendi nefsimize karşı da âdil olmamızı emretmektedir. İnsanın üzerinde Rabb’inin, aile fertlerinin, komşularının hakkı olduğu gibi kendi nefsinin de hakkı vardır. Bundan dolayı her hak sahibine hakkını vermek gerekir.

Hiz. Peygamber (s.a.v.), her konuda bizlere en güzel örnek ve rehber olduğu gibi, bu konuda da en güzel örnek ve rehberimizdir. Zira o hayatı boyunca adâlete çok önem vermiş ve her konuda adâletli davranmaya özen göstermiştir. Ashâbına da “(Herhangi bir konuda) hakemlik yaptığınız zaman âdil olun.” buyurmak sûretiyle adâletle davranmayı emretmiştir.

Yine adâletli davranma konusunda Hiz. Peygamber (s.a.v.), “Hükümünde, yönetimi ve velâyeti altındakiler hakkında âdil davrananlar, Allah katında nurdan minberler üzerinde olacaklardır.”; “Âdil devlet başkanı ve idareciler mahşer yerinde Allah’ın yüce lütfuna ve himâyesine mazhar olacakların öncüleridir.” buyurmuştur.

Adâletle davranmak insanın Allah’ın sevgisine ve rızâsına kavuşmasına vesile olmaktadır. Nitekim Hiz. Peygamber (s.a.v.) bu hususta şöyle buyurmuştur: “Kıyâmet gününde insanların Allah Teâlâ’ya en sevgili olanı ve Allah’a en yakın bulunanı âdil devlet başkanıdır.”

Buhârî’nin zikretmiş olduğu şu olay, Hiz. Peygamber (s.a.v.)’in adâlete verdiği önemi açık bir şekilde göstermektedir: Araplarda saygın bir kabîle olarak bilinen Kureyş’in Mahzumoğullarına mensup Fâtîma binti el-Esed hırsızlık yapmıştı. Bu kadına hırsızlık cezâsı uygulanmaması için kabîlenin ileri gelenleri toplanmış ve bir çare arıyorlardı. Sonunda Hiz. Peygamber (s.a.v.)’in çok sevdiği bir sahâbî olan Usâme’yi (r.a.) iknâ edip aracı olarak gönderdiler. Hiz. Usâme, hırsızlık yapan bu kadına cezânın uygulanmamasını, Hiz. Peygamber (s.a.v.)’e teklif edince Rasûlullah

çok hiddetlenmiş ve Usâme’ye ve ashâbına şöyle buyurmuştur: “Sizden önceki insanlar şu yüzden helâk oldular: Onların ileri gelenlerinden biri hırsızlık yaptığında onu bırakırlar, güçsüz ve zayıf biri hırsızlık yaptığında ise onu cezâlandırıyorlardı. Allah’a yemin olsun ki, eğer Muhammed’in kızı Fâtîma hırsızlık yapsaydı, onun elini de keserdim.”

Bu olaydan anlaşıldığına göre akrabalık, soy sop, tabaka farklılığı kısacası hiçbir şey adâletin tam uygulanmasına engel olamaz. Bir ülkede barış, huzur ve düzen ancak adâletin tam uygulanmasıyla mümkün olur. İnsanlık tarihini incelediğimizde adâletin egemen olduğu devlet ve milletlerin dâimâ yüceltiğini ve varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Zira o toplumlar da zengin, varlıklı, makam mevki sahibi kişiler değil, haklı olan güçlüdür ve her haklıya hakkı verilir. İslâm’da adâlet denilince akla ilk gelen Hiz. Ömer’dir. Zira o adâletle sembolleşmiş bir halîfe idi. İslâm’ın adâlet anlayışını en güzel bir şekilde temsil ettiği gibi, kıyâmete kadar gelecek bütün devlet başkanlarına ve yöneticilere de güzel bir örnek olmuştur.

Onun adâletiyle ilgili birçok olay anlatılır. Ancak şu olay onun adâlet anlayışını açık bir şekilde göstermektedir:

Hiz. Ömer (r.a.) bir defasında hutbe okumak için minbere çıktığında;

“Ey mü’minler! Beni dinleyin ve bana itâat edin.” diye söze başlamıştı. O sırada cemâatten bir Müslüman;

“Ey halîfe seni dinlemiyor ve sana itâat etmiyorum. Çünkü görüyorum ki, sen ganîmeti âdil taksim etmiyorsun. Çünkü taksim ettiğin ganîmetten hiçbirimize bir elbise yapacak kumaş düşmedi. Ama senin üzerinde bu kumaştan yapılmış tam bir elbise var.” diyerek yüksek sesle itiraz eder. Bunun üzerine Hiz. Ömer cemâat içerisinde bulunan oğlu Abdullah’a;

“Oğlum kalk, bu elbisenin hikâyesini mü’minlere anlat ki, bir adâletsizlik yapmadığını anlansınlar.” der.

Abdullah b. Ömer (r.a.) ayağa kalkar ve;

"Ganîmetten bana da babama da bir elbise yapacak kumaş düşmedi. Babam halîfedir, üstünde düzgün bir elbise olsun diye ben kendi payımı da babama hediye ettim. O da iki kumaş birleştirip kendisine bir elbise yaptı." diyerek meseleyi izah eder.

İtiraz eden Müslüman ayağa kalkar ve;

"Şimdi konuş Ey Mü'minlerin Emiri! Seni dinliyor ve sana itâat ediyorum." der. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) ellerini açır;

"Allah'ım sana hamdolsun ki beni hata yaparsam ikaz edecek bir ümmete halîfe yapmışsın." diyerek Allah'a hamdeder ve hutbesini okumaya devam eder. Osmanlı tarihinde de İslâm adâletinin mükemmel bir şekilde uygulandığını biliyoruz. Fâtih Sultan Mehmet Han'ın zamanındaki şu olay bunun açık örneklerinden biridir.

"Fâtih Sultan Mehmed zamanıdır... Fâtih Camii'nin inşâatına başlanmıştır. Fâtih inşâatın nasıl gittiğini öğrenmek ister. Bunun için inşâat yerine gelir. Sultan Mehmed, Fâtih Camii yapılırken iki mermer sütunu üçer arşın fazla kesip kısaltan Rum Mimarbaşı İpsilanti Efendi'nin ellerini kestirmişti. Mimar, Fâtih'in aleyhine dava açtı. Hükümdar ile Rum mimar mahkemelik oldu. Mahkeme çağrısı Fâtih'e ulaştınca Fâtih, gurura kapılmaksızın bu çağrıya icâbet etti. İstanbul Kadısı Hızır Çelebi'nin huzuruna çıktı ve mahkemede başköşeye geçmek istedi. Ama kadı tarafından hemen uyarıldı:

"Oturma Beyim! Davacınla kanûnen yüzleşip onunla aynı şekilde ayakta dur!" Kadı, dava sonunda haksız ve kanunsuz el kestirdiği için Fâtih'in de ellerinin kesilmesine hükmetti. Fâtih kararı sessizce dinlerken, mimar ağlamaya başladı. Sonra yere diz çökerek şöyle dedi:

"Davamdan vazgeçtim!"

"Bunun üzerine Padişah, günde 10 akçe tazmînât vermeyi severek kabul etti. Hatta tazmînâtı kendi isteğiyle 20 akçeye çıkardı.

Ayrıca iyi bir ev vermeyi, masraflarını karşılamayı da onayladı. Bu olaydan ve Osmanlı'nın cümle varlığı şefkat ve merhametle kucaklayan adâletinden çok etkilenen Rum Mimar İpsilanti, hemen orada kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu."

Herkes salonu terk etti. Sadece kadı ile padişah baş başa kaldı. Sultan Mehmed, kadıya dönüp şöyle dedi:

"Eğer benim padişahlığımdan korkup beni kayırsaydın ve haksız bir karar verseydin, vallahi şu kılıçla başını uçururdum!"

Kadı Hızır Çelebi ise oturduğu minderi kaldırıp altındaki demir topuzu gösterdi. Sonra padişaha en az onunki kadar muhteşem olan şu tarihî sözleri sarf etti:

"Hünkârım, sen de padişahlığınla gururlanıp mahkemeye saygısızlık etseydin, kararı dinlemeseydin, billahi şu topuzla başını ezecektim!"

"Fâtih Sultan Mehmed Han'ın, o muhteşem gücüne rağmen, adâlete olan sonsuz saygısı ve adâletin hükmü karşısında boynunu bükmesi... Osmanlı işte böyle yükseldi ve doruğa çıktı: Kılıç ile kalemin, hak ile adâletin gölgesinde..."

Netice itibariyle diyebiliriz ki, adâlet İslâm'ın en temel ilkesidir. İnsanların mutluluk ve huzur içerisinde yaşamaları, yeryüzünde fitne ve fesat çıkıp da yeryüzünün kâfir, zâlim ve fâsıkların eline geçmemesi, dünyanın Allah'ın emrine uygun olarak mâmur edilmesi için adâlet vazgeçilmez bir ilkedir. Adâlet mülkün temelidir. Adâlet; kişinin kendisine karşı, toplumdaki bireylere karşı, her alanda uygulanması gerekir. Tolumda barış, huzur ve güven ancak adâletle sağlanabilir.

Dipnot

*Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Hulûsi Efendi'nin "Nasîhat" Şiirinde Nefse Hâkim Olup Mağrur Olmamak

"Dervişlik yolunda, kişi nefesine değer vermez, onu kendi hâline bırakmaz ve arzularına teslim olmaz. İslâm'ın öğretileriyle nefsini aydınlatır ve ona hükmetmek için sıkı bir kontrol uygular. Nefsinin istekleriyle mücâdele eder, sürekli olarak nefsiyle hesaplaşır."

Tasavvufta nefis; maddî arzuların, şehvetlerin, günahların ve kötülüklerin barındığı bir alan olarak görülür. Bu dünyevî arzu en tehlikeli olanı, mutasavvıflar tarafından makam sevgisi olarak nitelenir. Nefisle mücâdele eden kişi, onu zayıflatarak öldürerek rûhunu mânevî bilgi ve derinlikle besler. Ancak nefsin arzularına boyun eğen kişi, rûhunu kötü huylarla kirletir. Tasavvufta, nefis kötü eğilimleri ve düşük arzuları temsil eder. Nefsin, insanı kötülüğe sürüklediği Kur'ân'da sıkça vurgulanır. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi "Nasihât Gazeli"nin ikinci beytinde şöyle buyurur:

*Nefsin hevâsi ile mağrûr olup aldanma
Yüzüne bassın kadem her ayağın yolu ol*

(Nefsin arzusuna uyararak, kibir ile gururlanıp aldanmayasın. Sen tevâzu sahibi ol ki, varsın ayaklar yüzüne bassın, sen her ayağın yolu ol.)

Nefis, sahibini aşırı isteklere sürükleyerek genellikle kötü amaçlar doğrultusunda kullanır. Allah'ın koruması altında olan ve mânevî yükselişe erişen nefisler ise bu tuzaklara düşmezler. Nefis, insanı doğruluk maskesi altında yanıltmaya çalışır ve bu tuzaklar yüzünden birçok günah işlenir. İnsanların nefislerini ilâh gibi görmeleri ve zulmetmeleri, nefsin bu özelliğinden kaynaklanır. Kur'ân'a göre, nefis şeytanla işbirliği yaparak insanı günaha sürükler, ancak şeytan âhirette nefisle yaptığı anlaşmayı bozarak onu yalnız bırakır. Hulûsi Efendi bir beytinde şöyle söyler:

*Gönül nefisine hâkim oluban eyle zafer peydâ
Ziyâsi kalbi rûşen kılmağa et bir kamer peydâ*

Nakşbendiyye Tarikatı, boş zamanları olan insanların, nefsinin tuzaklarından ve çeşitli olumsuz alışkanlıklardan korunması için tevbe, istiğfar, zikir, tefekkür, nâfile namazlar gibi faaliyetlerle meşgûl olmayı önerir. Bu sayede nefsi kontrol altına almayı ve kalbi muhâfaza etmeyi sağlamak için müşâhede etme pratiğine "murâkabe" adını verir. Dervişlik, tasavvufî yaşamı deneyimleyerek öğrenme sürecidir. Bir

"Hulûsi Efendi bu beytinde, kişinin kendini yetiştirecek bir mürşidi bulmanın ne kadar önemli bir görev olduğunu hatırlatır. Hulûsi Efendi, gönle seslenerek boyun eğmemesi ve onun üzerinde hâkimiyet kurması gerektiğini vurgular."

derviş, öncelikle kendi iç dünyasında çalkantılar yaşar. Dervişlik yolunda, kişi nefisine değer vermez, onu kendi hâline bırakmaz ve arzularına teslim olmaz. İslâm'ın öğretileriyle nefisini aydınlatır ve ona hükmetmek için sıkı bir kontrol uygular. Nefsinin istekleriyle mücâdele eder, sürekli olarak nefsiyle hesaplaşır ve onu gözlem altında tutar. Kişinin kendisiyle yüzleşmesi, kusurlarını kabul etmesi ve onları düzeltmesi zorlu bir süreçtir. Parlak ortamları seven ve kendini göstermeyi seven nefis, yalnızlık ve kendine bakma sürecinden hoşlanmaz. Hulûsi Efendi bu beytinde, kişinin kendini yetiştirecek bir mürşidi bulmanın ne kadar önemli bir görev olduğunu hatırlatır.

Hulûsi Efendi, gönle seslenerek kişinin başarılı olması için nefsiyle mücâdele etmesi, onun isteklerine boyun eğmemesi ve onun üzerinde hâkimiyet kurması gerektiğini vurgular. Aydınlık ve rehberlik sunacak bir mürşidi bulmaya davet eder. Mürşidin, gönülleri aydınlatıp nurlandırdığı gibi, ayın karanlık geceleri aydınlatması gibi, karanlık gönülleri aydınlatır. Dünyada hak ile bâtil arasındaki mücâdele, iyilik ve kötülük arasındaki çatışma ve imân ile küfür arasındaki savaş kesintisiz devam eder. Hak davasına gönül verenler, iyilik yolunda ilerleyenler ve imanlarını güçlendirenler, sadece nefislerine hâkim olanlar, onun düşük arzularına direnenler ve iradelerini iyiliğe yönlendirenlerdir. Osman Hulûsi Efendi'ye göre, kötülüklerin kaynağı olan

ve insanı en aşağılık derecelere indiren nefisle mücâdele etmek ve ona hoşgörü göstermemek, tasavvufî düşüncede en büyük mücâdele olarak kabul edilir. Gerçek mücâhid, kendi nefsiyle savaşan kişidir. Bu, geleneksel, bilinen savaştan daha zorlu bir süreç olarak kabul edilmiştir, çünkü "Cihâd-ı ekber" olarak nitelenen, hadis-i şerifin işaret ettiği gibi nefisle mücâdele etmek, bilinen savaştan daha zordur. İnsanın nefsi, Hakk'ın emir ve yasaklarına uyma zorluğundan kaçınarak genellikle dünyevî hazlara yönelir. Bu, insanın geçici dünya nimetlerine ve eğlencelere kapılıp gerçek amacını unutmaya neden olur.

Modern çağın insanı, bu aldatmacaya kolayca kapılarak küçük bir varlık olarak yaratıldığını unuttur ve kibirli bir tutum sergileyerek kendisini büyük görmeye başlar. Böylece insan kendine kötülük ettiği gibi çevresine büyük zararlar verir. İnsan, nefsinin arzularını genellikle Hakk'ın uyarılarına ve vicdanın sesine rağmen takip etme eğilimindedir. Hevâ ve hevesine kapılan insanlar, genellikle haramlara meylederler ve dünya hayatının câzibesine kapılırlar. Ancak Kur'ân'da bu konuyla ilgili açık uyarılar bulunmaktadır ve insanları bu tuzağa düşmekten korur. Ancak insanlar, bu uyarıları görmezden gelerek hevâ ve heveslerinin esiri olmaya devam etmişlerdir. Bu durum, insanları Allah'ın yolundan saptıra-

rak dalâletin karanlık dehlizlerine sürüklemiştir. Ancak hâlâ ibret alacak mısınız, diye Kur'ân'da belirtilen uyarılar, insanları doğru yola eriştirmek için verilmiştir.

İnsan, sadece gurur ve kibirden arınarak insanlığa hizmet ederek yükselir. Açıkladığımız beyitte geçen "mağrûr" ifadesi gururun sıfatıdır. Gurur, kelime anlamı olarak "bâtıl şey" manasındaki "gâr" kelimesinin çoğulu olarak ileri sürülmüş olsa da genel kabul gören görüşe göre tekil bir kelimedir. Gurur, insanın mânevî ve ahlâkî değerden yoksun olan dünyevî aldatmaların câzibesine düşerek onlarla kendini avutması demektir.

Garûr ise aynı kökten türeyen bir kelime olup, aldatici ve kandırıcı anlamındadır. Şeytan, dünya ve genel anlamda insanoğlunu gaflet tuzağına düşüren ve yanıltan şeyleri ifade emektedir. Elindeki makam veya mevki ile mağrûr bir şekilde başkalarına hükmetmeye çalışan veya emrindeki kişilere kibirle, hatta zâlimlikle davranan bir insan, sonunda yaptıklarından pişmanlık duyar.

Bu nedenle kendini bilen büyükler, hâkimlik yerine hizmetçiliği tercih etmişlerdir. Bu noktada akla Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim Han gelir. Bir fetih sonrası adına hutbe okunurken, "Haremeyn-i Şerifeyn'in Hâkimi" dendiğini duyduğunda hemen düzelterek, "Hayır! Hâkimü'l-Haremeyn değil, Hâdimü'l-Haremeyn! Ben sadece oraların hizmetçisi olurum." demiştir. İşte Hulûsi Efendi'nin, örnek yaşamı ve yazılarıyla insanlara verdiği tavsiye de budur. Yani başkalarına kibir ve gurur yerine hizmet etmek, yardım etmek; onların maddî ve mânevî ihtiyaçları için elinden geleni yapmak, ideal insanın karakterini oluşturur.

Dipnot

*Prof. Dr. Oğuzhan AYDIN, Ankara Gazi Üniversitesi

Kıl Namazı

Odur mü'minin miracı
Çıkmak için kıl namazı
Azgın nefisin ilacı
Yıkmak için kıl namazı

Dünya ve ukba arası
Gelmeden ecel sırası
Seherde gönül çırası
Yakmak için kıl namazı

Salih kul Hakk'a dayanır
Cümle mümkinat uyanır
Sema nurlara boyanır
Bakmak için kıl namazı

Camiler Allah'ın evi
Gelirsen olursun kavi
Şeytanın başına çivi
Çakmak için kıl namazı

Çekme dünya için keder
Seni menzilinden eder
Amel tarlasına bider
Ekmek için kıl namazı

Olur mu hiç başsız vücut
Tekbir,rüku,secde sücut
Tespîh ile bulur mevcut
Çekmek için kıl namazı

Hilkati benlikten soyun
Sabrı sebat olsun huyun
İhlas ile Hakk'a boyun
Bükmek için kıl namazı

Ramazan PAMUK

Dosta Mektup

“Eşyaı tüketirken asıl tükettiğimiz kendimizdi. Kendimizi tükettik. İnsanı. Sevgiyi. Huzuru... Hatta nefreti ve kavgayı da tükettik. Kolay değişen eşya gibi, ahbaplıklar da kolayca değişilir oldu. Sözünde durmak, vefâ, diğerkâmlık ve kadirşinaslık sizlere ömür. Dolayısıyla birer birer kayboldu hayatımızdan sahici sevgiler.”

Dostum;

Dikkat ediyor musunuz? Tamirciler hayatımızdan birer birer çekildi. Meselâ saat tamircileri vardı. Küçük ev âletlerini tamir eden dükkânlar. Ayakkabı tamircileri, terziler...

Onlar birer birer çekildi sokağımızdan, çarşımızdan. Bir müddet onların yerini yetkili servisler aldı.

Yetkili servisler, sadece belirli markaların tamir ve bakımıyla meşgûl olmak zorundalar. Onlar, aynı cinsten farklı markaya bakmazlar.

Tamirciler neden çekildi hayatımızdan? Çekildiler; zîrâ insanlar, tamir ettirmek yerine yenisini almanın daha ekonomik olduğuna inandırıldılar.

Böylece eşyayı kolayca değiştirir olduk. Saatin yenisini, ev eşyasının akıllısı, elbisenin konfeksiyonu... Eşya ile ünsiyet kurmaya gerek yok; sürekli yenile, daha iyi ve daha konforlu sunu satın al. Eşyayı tüket... Daima borç öde.

Eşyayı tüketirken asıl tükettiğimiz kendimizdi.

Kendimizi tükettik. İnsanı. Sevgiyi. Huzuru... Hatta nefreti ve kavgayı da tükettik.

Kolay değişen eşya gibi, ahbaplıklar da kolayca değişilir oldu. Sözünde durmak, vefâ, diğerkâmlık ve kadirşinaslık sizlere ömür. Dolayısıyla birer birer kayboldu hayatımızdan sahici sevgiler.

Sahici sevginin tükendiği yerde huzur konaklar mı? Şirâze dağıldı. Sahi, bu durumda insan kime kızıp, kimden nefret edecek? Sahici dostluklar kaybolduğu gibi, mertçe kavgalar, adam gibi kızmalar, öfkeler de buharlaştı. Velhâsıl dostlukları tamir etmeyi, ilişkileri onarmayı unuttuk.

Eşyaları değiştirmek, semti, mahalleyi değiştirmek anlamına geldi. Sınıflar atladık. Şan,

“Sahici dostluklar kaybolduğu gibi, mertçe kavgalar, adam gibi kızmalar, öfkeler de buharlaştı. Velhâsıl dostlukları tamir etmeyi, ilişkileri onarmayı unuttuk.”

şöhret sahibi olduk. Lüks araçlara bindik. Konforlu mekânları yurt edindik. Ama huzuru kaybettik. Yetinmeyi. Kanaati. Şükrü. Vefâyı. Sevgiyi. Dostluğu... Mertliği.

Unuttuk muhâsebe yapmayı.

Yazı Masası

“Mehmet Nuri Yardım’ın “Yazı Masası: Yazı, Editörlük ve Medya Kursu Notları” adlı eseri, yazı dünyasında sağlam bir temel atmak isteyenler için âdeta bir anahtar niteliğindedir.”

Dergimiz yazarlarından Mehmet Nuri Yardım, "Yazı Masası: Yazı, Editörlük ve Medya Kursu Notları" adlı kitabıyla, yazarlık, editörlük ve medya alanlarına dair kapsamlı bir bilgi kaynağı sunuyor. Eser, yazmaya hevesli gençlerden profesyonel olarak kalem oynatan yazarlara, editörlük mesleğini merak edenlerden medya dünyasına adım atmak isteyenlere kadar geniş bir kitleye hitap ediyor.

Yazarlık, editörlük ve gazeteciliği bir meslek olarak ele alan kitap, bu alanlarda başarılı olmanın yollarını, meslekî püf noktaları ve pratik bilgileri sistemli bir şekilde sunuyor. Aynı zamanda edebiyat dünyasında kendine yer edinmek isteyenlere rehberlik eden bir kılavuz niteliği taşıyor. Yardım, yıllara dayanan deneyimlerini ve edebiyat camiâsında edindiği gözlemleri okuyucuya aktarıyor, böylece Yazı Masası sadece kuru teoriler içeren bir kitap değil, sahadan gelen gerçek bilgileri ve yaşanmış tecrübeleri de barındıran bir eser hâline geliyor. Yazmak, çoğu insanın hayalini kurduğu ancak az kişinin disiplinli bir şekilde sürdürebildiği bir uğraştır. Yazı Masası, yazmaya heves edenlere rehber olacak pratik bilgiler içeriyor. Mehmet Nuri Yardım, iyi bir yazar olmanın temel prensiplerini ele alarak, yazı sürecinin nasıl şekillendiğini anlatıyor.

Yazar, yazmanın bir ilham işi olduğu kadar disiplin gerektiren bir süreç olduğuna da vurgu yapıyor. Kitapta, büyük yazarların çalışma alışkanlıklarından, edebiyat dünyasında iz bırakmış isimlerin yazı disiplinlerinden de bahsedilerek, okuyuculara ilham verici örnekler sunuluyor.

Yazarlık kadar önemli olan bir diğer konu da editörlüktür. Yazı Masası, editörlük mesleğine ilgi duyanlar için eşsiz bir rehber niteliği taşıyor. Yayıncılık sektörünün mutfağı olarak nitelendirilen editörlük, sadece metin düzeltmekten ibâret değildir; bir editör aynı zamanda bir kitabın, derginin ya da gazetenin şekillenmesine katkıda bulunan önemli bir yapı taşıdır.

Mehmet Nuri Yardım, editörlüğün büyük bir sorumluluk gerektirdiğini vurgulayarak, editörlük yapmak isteyenler için altın değerinde bilgiler sunuyor. Kitapta, iyi bir editörün hangi niteliklere sahip olması gerektiği ve yayın dünyasında nasıl başarılı olunabileceği konusunda yönlendirici açıklamalar yer alıyor.

Mehmet Nuri Yardım, uzun yıllar boyunca gazetecilik yapmış bir isim olarak, Yazı Masası'nda medya dünyasına dair kapsamlı bilgiler sunuyor. Gazeteciliğe ilgi duyanlar, haber yazımı ve medya etiği gibi konularda rehber niteliğindeki bu eserden büyük fayda sağlayabilir.

Mehmet Nuri Yardım, medya sektörüne dair bilgi verirken sadece teorik anlatımlarla yetinmiyor; kendi tecrübelerinden ve gözlemlerinden yola çıkarak medya dünyasının dinamiklerini okuyucuya aktarıyor. Günümüzde yazılı basının yanı sıra dijital medyanın da büyük önem kazandığını belirten yazar, internet gazeteciliği ve sosyal medyanın habercilik üzerindeki etkisini de ele alıyor. Mehmet Nuri Yardım'ın "Yazı Masası: Yazı, Editörlük ve Medya Kursu Notları" adlı eseri, yazı dünyasında sağlam bir temel atmak isteyenler için âdeta bir anahtar niteliğinde. Yalnızca yazmanın teknik boyutlarını ele almakla kalmayan bu eser, yazarlık ve editörlük mesleğinin sorumluluklarını, disiplinlerini ve inceliklerini de detaylı bir şekilde aktarıyor.

Kitap, sade ve anlaşılır diliyle okuyucusuna kolay okunabilir bir deneyim sunarken, içeriğindeki örnekler ve tecrübelerle de ilham verici bir rehber hâline geliyor. Yazının büyüklüğüne dünyasına adım atmak, yayıncılığın inceliklerini öğrenmek ve medya sektöründe yer edinmek isteyenler için Yazı Masası, mutlaka okunması gereken eserler arasında yer alıyor.

Akıl Fikir Yayınları / Tel: 0212 514 77 77

Na't-ı Şerif Yazma Şerefine Nâ'il Olmak

17. yüzyıl şairlerinden Nâ'ilî'nin biyografisi, kendi Dîvân'ından elde edilen bazı verilere dayanır. Şairin hayatı hakkındaki bilgiler kısıtlıdır ve adı devrin önemli olayları içinde geçmemektedir. Şiirden başka bir alanda söz sahibi olmamıştır, bu nedenle hayatı hakkında şair tezkiireleri dışında muteber, ikinci bir kaynak yoktur. Şeyh ya da paşa olmadığı halde şiiriyle ön plâna çıkan Nâ'ilî, edebî kişiliği ve sanatı ile tanınmış başarılı bir şairdir. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte 1666 yılında vefat ettiği kaydedilen Nâ'ilî, baba mesleği olan maden kâtipliği ile hayatını sürdürmüştür. Bir dönem Edirne'ye sürgün edilen şairin fakirlik gördüğü, zayıf ve dirençsiz bir bedene sahip olduğu, bu sebeple kendisini Nâ'ilî-i zâr terkibiyle tanıttığı bilinmektedir. Tasavvufa meyilli ve döneminin irfan sahibi muteber şairlerinden olan Nâ'ilî, sebk-i Hindî akımına yakın olup şiirlerinde Farsça kelime ve terkipleri yoğun bir şekilde kullanmaktadır. 19. yüzyılda Nâ'ilî'nin şiirini, kendi sanat anlayışının temeline oturtan bir şair, onunla aynı mahlası kullandığı için şair, Kadîm sıfatı ile anılmıştır.¹ Divânı'nda her biri en az 40 beyitten oluşan 5 ayrı na't-ı şerif yer almaktadır. İlk na'tından seçilen bazı beyitler kısa açıklamalarla yazımıza konu edilecektir.

*Nutk-âferîn ki tab'uma feyz-i makâl eder
İlhâm-ı na't ile dâd-ı sühan-verî*

(Sözü yaratan, na't yazmanın ilhamıyla ve güzel söz söyleyenin yardımıyla tabiatıma söz söylemeyi feyz eder.)

Nâ'ilî Rasûlullah'tan bahsettiği şiirine Allah'ın adıyla başlamaktadır. Zira sonuna geldiği kelimelere yaratan anlamı katan âferîn kelimesini nutk kelimesi ile kullanarak sözü yaratan sıfatını elde etmekte ve bu sıfatla Allah'a işaret etmektedir. Şair, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i methetme işinin kendisine ilâhî bir ihsan olduğunu ve bu ihsanın, güzel söz söyleyenin yardımıyla gerçekleştiğini ifade etmektedir. Beyitteki ilham, feyz gibi kelimelerden anlaşıldığına göre şair, dâd-ı sühan-ver terkibiyle Cenâb-ı Hakk'ın yardımını kastetmektedir. Zira "Sözün en güzeli Allah'ın

"Nâ'ilî Rasûlullah'tan bahsettiği şiirine Allah'ın adıyla başlamaktadır. Zira sonuna geldiği kelimelere yaratan anlamı katan âferîn kelimesini nutk kelimesi ile kullanarak sözü yaratan sıfatını elde etmekte ve bu sıfatla Allah'a işaret etmektedir."

Kitabı'dır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir."² hadisinde belirtildiği üzere O'ndan daha güzel söz söyleyen yoktur.

*Hâlâ ki hâizem şeref-i na't-ı pâkine
Bir serverün ki midhatini Zü'l-celâl eder*

(Öyle bir serveri vâsfetme şerefine sahibim ki onu Zü'l-celâl olan Allah methetmiştir.)

Nâ'ilî bu beyitte Hz. Peygamber (s.a.v.) için na't-ı şerif yazma işinin şerefinden söz etmektedir. Ona göre na't yazmak bir bakıma Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmak olup bu bakımdan çok şereflidir. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.)'i Kur'ân âyetlerinde metheden bizzat Cenâb-ı Hakk'tır.

Bu şeref aynı zamanda bir zorluğa işaret etmekte; dikkat ve rikkati zorunlu kılmaktadır. Zira yapılan iş sıradan bir kimsenin övgüsünden ibaret değildir. Bundan dolayı olsa gerek ki şair, buraya almadığımız bir önceki dizede icâz-ı na't terkibiyle Hz. Peygamber (s.a.v.)'i övme işinin zorluğunu ve kalem-i müşikâf terkibiyle hassasiyetini dile

getirmekte; na't söylemeyi bir tasvire benzetmektedir. Nâilî'ye göre na't yazmak isteyen kimse bir sanatkâr titizliği ile kılı kırk yarmalıdır.

*Tâlib terâneym ki mezâyâsı nazmumun
Ervâhı mest-i zemzeme-i vecd ü hâl eder*

(Bir nağmenin talibiyim ki nazmının üstün nitelikleri, vecd ve hâlin sesi ile ruhları mest eder.)

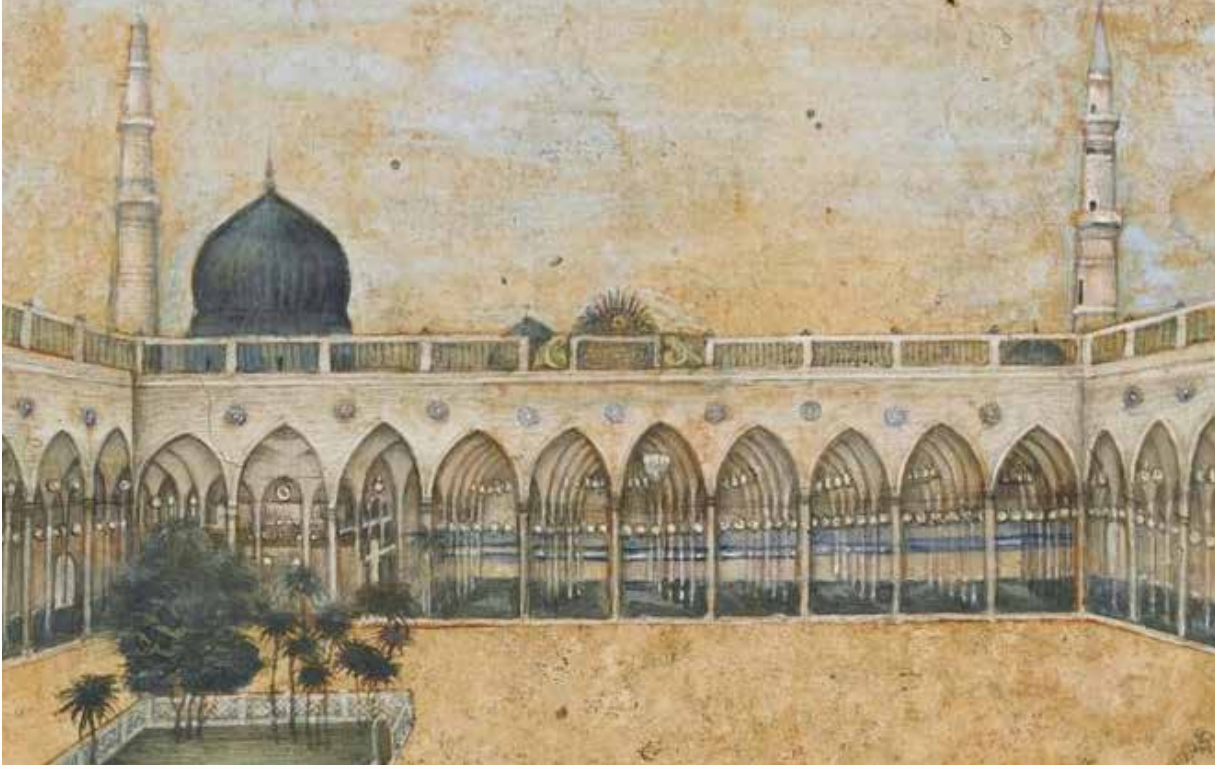
Şair bu beyitte ise na't söylemeyi musikiye benzeterek Hz. Peygamber (s.a.v.)'i öven şiirlerdeki ahengin, ruhları mest edeceğinden dem vurur. Burada özellikle dikkatimizi çeken terkip vecd ü hâl olup sûflerin sıklıkla eleştirdikleri kîl u kâl terkinin zıddıdır. Sûflere göre sâlik, dedikodular gibi veya hakikate dair meseleleri sadece nakleden fakat kendine hiç hisse çıkarmayan sözün şehvetine aldanan ham softa vâizler gibi olmamalıdır.

Buna mukabil sâlikin Allah'a, Rasûlullah'a ve ehlullaha olan sevgisi vecd ve hâl doğurmalıdır. Şaire göre vecd ü hâl ehli olmanın ve muhabbeti beslemenin yollarından birisi na't-ı şerif okumak veya dinlemektir. Neticede bir tohumdan bir ağacın ve bir ağaçtan bir tohumun neş'et etmesi gibi muhabbetten doğan na't-ı şerifler muhabbet doğurmaktadır.

*Ser-câdde-i şerîati kim pâ-girîzini
Bî-perde-i girîve-i semt-i dalâl eder*

(Şeriat caddesinin başında yoldan çıkan, kendini dalâlet semtinin çıkmaz sokaklarında bulur.)

Na't-ı şerifte şairin şeriat ve sırat-ı müstakim vurgusu yapması dikkat çekicidir. Kanaatimizce şair konuyu, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mürşitlik ve rehberlik vazifesine atıf yapmaktadır. Zira yukarıda zikredilen hadis-i şerifte Hz. Peygamber'in rehberliği, en güzel rehberlik şeklinde övülmüştür. Neticede beytin doğrudan olmasa da dolaylı olarak işaret ettiği mana şu olsa gerektir: Kim şeriat caddesinde Hz. Paygamber (s.a.v.)'in ayak izlerini takip etmeden yürürse yoldan çıkar ve çıkmaz sokaklarda ömrünü heba eder.

*Yâ Rab olur mı ol dem-i dil-sûz kim beni
Ol ravzanun saâdeti ferhunde-fâl eder*

(Ya Rabbi! O yürek yakan demde o bahçenin saadeti beni talihli kimselerden eder mi?)

Beyit, na't muhtevâsından çok münacaat tavrıyla kendini göstermekte ve şairin duasını dil-lendirmektedir. Buna göre şair, ol dem-i dil-sûz terkihi ile kıyametin veya cehennemın insana ızdırap veren zamanlarını, ferhunde-fâl ile de bu ızdıraptan kurtulan talihli kimseleri anlatmaktadır. Bir önceki beyitle bir arada düşünüldüğünde ortaya çıkan mana ise şudur: Ancak şeriat caddesinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in izini takip edenler, onun bahçesine ulaşabilirler ve saadete erişebilirler. Buna göre önceki beyitteki semt-i dalâl ifadesinin zıddı olarak bu beyitte ravza-i saadet yer almaktadır.

*Gam çekme Nâilî ki senâsı o hazretün
Erbâb-ı nazmı nâil-i kurb-ı visâl eder*

(Ey Nâ'ilî! Gam çekme ki Hz. Peygamber (s.a.v.)'i övmek, şiir ehlini vuslat yakınlığına nail eder.)

Nail kelimesini tevriyeli kullanan şair, ismiyle müsemma olmayı ve na'tın kendisini Hz. Peygamber (s.a.v.)'e yakınlığa nail edeceğini ummaktadır. Bir önceki beyitteki kaygı ve dua, bu beyitte yerini ümide bırakmıştır.

*Ferdâ olur o şâire dūzah harâm kim
Nat-ı Nebîde nazmını sihr-i halâl eder³*

(Yarın cehennem, o şaire haram olur. Çünkü şair, Hz. Peygamber'i öven sihr-i helâli nazmetmektedir.)

Son beyitte tezat sanatına başvuran şair, sihr-i helâl/büyüleyici güzellikteki sözleri ile Hz. Peygamber (s.a.v.)'e na't yazan şaire cehennemın haram olacağını ifade etmekte, bir önceki beyitteki ümidinin gerekçesini açıklamaktadır.

Es-salâtü ve's-selâmü aleyke Yâ Rasûlallah.

Dipnot

Dr. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

1.Özer Şenödeyici, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Erişim 18 Mart 2024), "Nâ'il-i Kadîm, Mustafa".

2.Ahmed İbn Hanbel, Müşned, 3/320.

3.Haluk İpekten, Nâ'il-i Kadîm Divânı (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970), 25-29.

İzник Deyince Ayasofya Camii Akla Gelir

“1935 yılından beri müze olarak kullanılan Ayasofya Camii, 2011 yılının Kurban Bayramında ibadete açılmıştı. Doksan yıldır ezan sesine hasret olan bu mâbedi her gördüğümde güzel bir duygu hissederim. Kuşkusuz bu yapının bizim için çok büyük bir anlamı var.”

Bursa'dan kalkan İznik minibüsündeyim... Bir tarafta Allah'ın kevnî âyetlerinden İznik Gölü, diğer tarafta yol boyunca hiç bitmeyen zeytin ağaçları... Ön koltukta oturmak bu güzellikleri daha geniş bir açıyla seyretmemi sağlıyor... Minibüste gezmeye gelenler ve İznik ve köylerinde oturan halktan kimseler var... Görüntü itibâri ile göçmen olduklarını tahmin ettiğim bu insanların şiveleri de oldukça farklı...

Genelde neşeli ve yumuşak huylu olduklarını gözlemlediğim yöre halkı sohbet ve muhabbetle yatkın insanlar... Yol boyunca şoförle konuşan köylü abimiz bunun tipik bir örneği... Bu muhabbetin ortasında bir saatlik yolumuz çabucak geçiyor ve yolun kenarındaki İznik tabelâsını görüyoruz. Daha önce de birçok sefer geldiğim İznik gözüme yine güzel ve şirin görünüyor. Tarihî kökleri çok derinlerde olan bir ilçeye giriyor olmanın da ayrı bir tadı var.

İlçenin Tarihi

İlçenin resmî internet sitelerinden aldığım bilgiye göre ilçenin tarihi Osmanlılara, Selçuklulara, Bizans'a, Roma'ya ve hatta daha öncesine dayanıyor. İlçe ilk olarak M.Ö. 316'da Makedonya Kralı Büyük İskender'in komutanlarından Antigonius tarafından kurulmuş. Antigonius şehre kendi adını vermiş. Büyük İskender'in diğer bir komutanı olan Lysimakhos M.Ö. 301'de Antigonius'u mağlûp etmiş ve şehri ele geçirmiş. Şehre karısının ismi olan Nicaea ismini vermiş.

Bu dönemde Bithynia Krallığına başkentlik eden şehir bir müddet sonra Roma İmparatorluğunun hâkimiyetine girmiş. Roma İmparatorluğu, M.S. 476 yılında ikiye ayrılınca İznik Doğu Roma olarak bilinen Bizans İmparatorluğuna bağlanmış. Daha sonra Selçuklular zamanında Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından 1075 tarihinde fethedilen Nicaea 1080 yılında Selçukluların başkenti olmuş. Böylece Türklerin Anadolu'daki ilk başkenti olmuş.

"İznik" ismi nereden geliyor diye soracak olursanız, fetihden sonra şehrin ismi "Nicaea'nın

"Camiden çıkarken tekrar caminin girişindeki 'Ayasofya Camii' yazan tabelâya tekrar baktım. Bu tabelâya bakmak insanı inanılmaz derecede mutlu ediyor. Çünkü uzun yıllar burada 'Ayasofya Müzesi' yazılı bir tabelâ vardı. Çok şükür bu günleri de gördük."

izi" anlamında "İznik" olarak değiştirilmiş. 1097 yılında Haçlı Ordusu tarafından geri alınan şehir tekrar Bizans yönetimine katılmış. Daha sonraki yıllarda 57 yıl kadar da Bizans'a başkentlik yapmış. Nihayet 1331 tarihinde Orhan Bey tarafından yeniden fethedilen İznik artık o tarihten itibaren yeniden Osmanlı hâkimiyetine girmiş...

Ayasofya Camii

İşte böyle büyük bir tarihi olan İznik'e bir kez daha gelmek benim açımdan şükre mûcip bir şeydi... Bunun için hamd ettikten sonra başta şehri fetheden Orhan Gazi olmak üzere, burada yatan mübâreklerin ve diğer Müslümanların rûhlarına birer Fâtiha okuyarak şehre girmiş oldum. Eşrefoğlu Rûmî Hazretleri'ni de tabii ki özellikle zikretmeliyim.

Gözümüze ilk çarpan yapı tabii ki İznik merkezde bulunan Ayasofya Camii oldu. 1935 yılından beri müze olarak kullanılan yapı 2011 yılının Kurban Bayramında ibadete açılmıştı. Doksan yıldır ezan sesine hasret olan bu mâbedi her gördüğümde güzel bir duygu hissedirim. Kuşkusuz bu yapının bizim için çok büyük bir anlamı var.

Şehrin tam ortasındaki Ayasofya Camii'ne ulaştığımda öğle namazı kılınmış ve cemaat yeni dağılmıştı. İçeriye girdikten sonra ilk olarak mihrâbın yakınında bir yerde namazımı kıldım. Namazdan sonra biraz uykumun geldiğini hissettim. Acaba bu tarihî kokuyu içime çekerek biraz uzansam, uyandıktan sonra da caminin fotoğraflarını çeksem nasıl olurdu? Ne de olsa artık burası bir camiiydi ve bizimdi... Camilerde uyumak ise sonuçta hiç yapmadığım bir şey de değildi.

Ana sütunlardan birinin dibinde uzandım ve kibleye bakarak yarım saatten biraz fazla bir

süre güzelce uyudum. Kalktığımda yerli turistler camii geziyorlardı. Aralarında geçen konuşmalarından caminin ibâdete açılmasından memnuniyet duymadıkları hissediliyordu. Anlaşılan bu insanların rûhları da turistti. Duyduğuma göre İznik halkı içinde de bazı memnuniyetsizler olsa da halkın geneli beş yüz yıldır cami olarak kullanılan bu mâbette yeniden ezan ve Kur'ân sesini duymaktan memnunmuş.

Caminin ibâdete açılma süreci ise şöyle gelişmiş: İlk olarak Diyanet İşleri Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğüne caminin ibâdete açılması için bir talepte bulunmuş. Bu talep camiinin vakfiyesine de uygun görüldüğünden talep Genel Müdürlük tarafından kabul edilmiş ve cami ibâdete açılmış. Her iki kurumun yöneticilerini de tebrik ettikten sonra böyle kararların daha büyük bir irâdenin onayı olmadan alınamayacağını da hesaba katarak devlet büyüklerimize de teşekkür etmeyi ihmâl etmeyelim.

Tarihe Yolculuk

Bir söyleşide Beşir Ayvazoğlu'nu dinlediğimde tarihî bir mekâna gittiğinde orada durup o mekândan kimlerin geçmiş olabileceğini hayal ettiğini söylemişti. Böylece o mekânla yakınlık kurduğunu ifade etmişti. Ben de bunu bu caminin içinde denemeliydim. İlk olarak İslâm'dan önceki döneme gittim. Bu yolculuk zor olmadı çünkü caminin içinde Hıristiyanlığa ait semboller yoktu ama bir bölümünde vaftiz kuyusu hâlâ duruyordu.

Aslında caminin içi boydan boya halı döşenmiş de değildi. Sadece orta kısmına halı döşenmiş etrafı ise toprak bir taban olarak bırakılmıştı. Camiye giren turistler o bölgede ayakkabılarını çıkartmadan gezebiliyorlardı. Çok eski bir yapı olduğu için restore çalışmalarında bazı hassasiyetlere dikkat edildiği belliydi.

Orijinal hâli muhafaza edilmeye çalışıldığı için tamiratın dışında herhangi bir boyama ve yeni-

leme çalışması yapılmamıştı. Hatta orijinali bozulur diye pencerelere çerçeve bile takılmamış camlar duvara monte edilmişti. Mihrabın iki tarafına asılı olan Arapça yazılı "Allah celle celaluh" ve "Muhammed sallelahu aleyhi ve sellem" levhaları ve mihrabın üstündeki hat yazısı dışında camiye herhangi bir süsleme yapılmamıştı.

Tarihe yaptığım yolculuk esnasında M.S. 325 yılında yapılan İznik Konsülü de aklıma geldi. Fakat İncillerin dörde indirildiği bu konsülün bu mâbette yapılıp yapılmadığını bilmiyorum. Çünkü içerdeki asılı olan yazıda bu mâbedin ilk olarak M.S. IV yy'da inşa edildiği yazıyor ama kesin bir tarih yazmıyor. Fakat daha sonraki yapılan konsüllerin bu mâbette yapıldığı bilgisine internetten rastlamıştım.

İslâm öncesi çağlardan Orhan Bey dönemine gittiğimde ise 1331 tarihinden itibaren beş yüz yıldır bu camide ibâdet eden mü'minleri aklıma getirdim. Sonra başta Eşrefoğlu Rûmî Hazretleri olmak üzere güzel sîmalı veliler aklıma geldi. Bursa'dan Somuncu Baba Hazretleri ya da Emir Sultan Hazretleri de mutlaka gelmiştir ve burada namaz kılmıştır diye düşündüm. Onarımında emeği geçen Mimar Sinan'ı da anmadan geçmeyelim.

Camiden çıkarken tekrar caminin girişindeki "Ayasofya Camii" yazan tabelâya tekrar baktım. Bu tabelâya bakmak insanı inanılmaz derecede mutlu ediyor. Çünkü uzun yıllar burada "Ayasofya Müzesi" yazılı bir tabelâ vardı. Çok şükür bu günleri de gördük. İznik Ayasofya'nın aslına döndürülmesi, İstanbul'daki büyük Ayasofya'nın da müjdecisiymiş aslında.

Türkiye'de İstanbul'da iki tane, Trabzon ve İznik'te de birer tane olmak üzere toplam dört tane Ayasofya Camii var. Bunların hepsi de bugün ibâdete açık. Biz iyi mü'minler olursak Allahu Teâlâ nimetinin devamını da bizlere nasip edecektir.

İnternet Çağında Kendini Geliştirmek

“Günümüzde internet teknolojisi cep telefonlarımıza kadar geldiğinden bilgiye ulaşmak da çok hızlı bir şekilde oluyor. Bilginin doğru olup olmadığı ve kaynağının nereden geldiğine bakılmaksızın karşımıza sunulan her bilgiyi salt doğru olarak kabul etmeye başladık.”

ki binli yılların başından itibaren bilgisayarın hayatımıza girmesiyle birlikte iş alanlarında ciddi bir değişim yaşandı. Önceleri daha fazla beden işçiliği varken teknolojinin her alana yayılmasıyla yeni iş kolları çıktı ve bazı işlerin biraz daha kolaylaştığını söyleyebiliriz.

Meselâ kamuda çalışan biri daktilo yerine bilgisayar kullanmaya başladı ve işleri biraz daha hızlı ve düzenli olmaya başladı. İnsanlar diğer iş alanlarında da kendileriyle alakalı işlerde teknolojiyi kullanarak işlerini çeşitlendirmeye başladılar. Meselâ bir üretim atölyesinde üreteceği metayı önceden tasarlayıp bu defa makineler aracılığı ile üretime geçilmeye başlandı. Bugün bu teknoloji çok daha ileri aşamalara gelmiş durumda. Meselâ bir halı motifi tasarlanarak bir yazıcıya gönderir gibi makineye gönderip tasarladığımız motifteki halıyı kısa bir süre içinde üretmek mümkün. Yine daha önce daktilo ile daha fazla zaman harcanarak yapılan bir iş, bu teknoloji vesilesiyle daha kısa bir sürede yapılmış durumda. Tabii bütün bunlarla birlikte daha fazla üretme iştahı da ilerlemiş olacak ki hızlı bir şekilde tüketim toplumu olduk. Dünyanın imkânlarını hızlı bir şekilde tüketir olduk. Bu tehlikeler görüldüğü için de tasarruf dediğimiz tedbirler alınmaya başlandı. Elbette bizler israfın iyi olmadığını düşünen bir medeniyete sahibiz ama tüketim çılgınlığı bazen sağlıklı bir şekilde düşünmemize engel oluyor.

Teknolojinin olumlu bir şekilde kullanılması insana birçok artı değer katar; ancak bilinçsizce kullanım sonucunda insani ilişkileri de olumsuz şekilde etkileyecek boyutlara ulaşabilir. Günümüzde internet teknolojisi artık bilgisayarı da geçerek hepimizin kullandığı cep telefonlarına kadar gelmiş durumda. Eski ile yeniyi kıyaslayacak bir durumda olduğumuz için bu baş döndürücü hıza şahit olduk. Eskiden ankesörlü telefonlar ile jeton marifetiyle bir yerleri arayıp iletişim kurarken şimdi cep telefonu ile ânında ulaşma imkânına sahibiz. Tabii bütün bu olayların sosyolojik yönünden bakıldığında ne kadar iyi ve kötü olduğu konusu ayrı bir yazı konusu olabilir. İleti-

“Bilgisayar teknolojisi ne kadar ilerlerse ilerlesin insanın basiret ve feraset sahibi olması için kendini geliştirmesi çok önemli. Yani taşıma suyuyla değirmen dönmez. Her şeyi bilgisayardan bulur, kopçulayıp yapıştırarak sürekli işlerimi hallederim diye düşünmek, insanı tembelleğe sürükler.”

şimin kısıtlı olduğu dönemlerde insani ilişkilerin daha iyi olduğunu söylemek mümkün. Çünkü insanlar birbirini görüyor, birbirleriyle göz teması kuruyor ve konuşuyordu. Şimdilerde ise insani ilişkiler de makineler gibi daha robotik bir çehreye bürünmüş durumda.

Ankesörlü telefonların kullanıldığı dönemde oturduğun yerden her yeri arayabileceksin, telsiz bir telefon olacak diye söyleselerdi, sanırım o zamanlar inanmakta güçlük çekebilirdik. Şimdilerde ise yeni nesil ankesörlü telefonun varlığına inanmakta güçlük çekebilir. Evlerde telefon olması bir yana ankesörlü telefonları da bulmak için şehir ya da ilçe merkezlerine gitmek gerekirdi. Yani bir çaba sarf edilirdi, iletişim kurmanın bir zahmeti olurdu, buna bağlı olarak değeri de artardı. Şimdilerde ise telefonu açtığımızda karşımızdaki insanın her şeyden kendini soyutlayıp hemen telefona cevap vermesini bekliyoruz. Bir bakıma özel hayata müdahale edildiğini söylemek mümkün. Çok hızlı bir şekilde teknolojik gelişmeler ve değişimler olunca insanların buna tepkisinin ne denli ölçülü olduğu konusu tartışmalıdır ve tartışılmalıdır. Hem maddi hem de insani olarak, her yönüyle bu konuların ciddi bir süzgeçten geçirilmesi gerektiği aşikâr!

Günümüzde internet teknolojisi cep telefonlarımıza kadar geldiğinden bilgiye ulaşmak da çok hızlı bir şekilde mümkün. Bilginin doğru olup

olmadığı ve kaynağının nereden geldiğine bakılmaksızın karşımıza sunulan her bilgiyi salt doğru olarak kabul etmeye başladık. Bu da ciddi sorunları beraberinde getirmeye başladı. Yani kaynağı sorgulanmadan verilen her bilgiyi mutlak doğru kabul ederek hayatımızı ona göre şekillendirmeye başladık. Dolayısıyla, hayatımız bunlardan ciddi bir şekilde etkilenir duruma geldi. Her bilgiye hızlı bir şekilde ulaştığımız için kendimiz bir şeyleri öğrenme derdine düşmedik, nasıl olsa elimizin altında telefon var, her şeyi öğreniriz diyerek bir bakıma tembelliğe doğru bir yön çizdik.

Bugün her ne kadar çok biliyor gibi görünen nesil, aslında hayal etme, üretme ve ortaya bir şeyler çıkarabilme noktasında oldukça geri durumdadır. Mesela artık bilgisayar bilmeyen yok dediğimiz nesilde oturup bilgisayardan bir yazı yazıp onu düzenlemesini istediğimizde ekseriyeti afallayıp kalmaktadır. Bilgisayar okur yazarlığı da okumak ve yazma yetisi gibi zorunlu hâle gelmiş durumdadır. Çünkü hayatımızın her yönünü bilgisayar teknolojisi ve türevleri sarmış durumdadır. Hâl böyle olunca kayıtsız kalmak mümkün değildir. Bilgisayar teknolojisi ne kadar ilerlerse ilerlesin, insanın basiret ve feraset sahibi olması için kendini geliştirmesi çok önemlidir. Yani taşıma suyla değirmen dönmez. Her şeyi bilgisayardan bulur, kopyalayıp yapıştırarak sürekli işlerimi hâllerim diye düşünmek, insanı tembelliğe sürükler.

İnternetin birden kesildiğini düşünün bir an... Sudan çıkmış balığa dönecektir insanlık. O kadar sosyal medyaya bağımlı olduk ki bu kesildiği an oksijenimiz kesilmiş gibi ne yapacağımızı şaşırır hâle gelebiliriz. Nasıl ki geçmişte internet yoktu, gelecekte de bu kesilebilir. Hiçbir şeyin garantisi yok. Tabii her zaman iyi yönüyle bakarsak yararımıza olur diye düşünmek lazım. Mesela dergimize yazdığımız yazıları bilgisayarda yazıyor, sonrasında tekrar kontrol ediyor ve gerekli tashihleri yaptıktan sonra internet teknolojisini kullanarak editörlerimize ulaştırıyoruz. Bu imkân elimizde olmasaydı belki bu yazıları yazamayacak, bir dergiye gönderemeyecektik. Belki yine bütün bu çalışmalar yapılabilirdi ama daha zahmetli olabilirdi, dergiye göndermek ve basma işleri gibi konular zor olabilirdi. Bütün bu sarmalın içinde kendimizi bulmak, anlamak ve geliştirmek durumundayız. Çünkü hayat ezbere ilerlemiyor. Her ne kadar bazı şeyler rutin bir şekilde ilerliyor olsa da sorun karşısında pratik çözümler geliştirebilme yeteneğine sahip olmamız elzemdir.

Biz kendimizi geliştirmedeğimizde bu durum her türlü hayatımızı etkiliyor; konuşmalarımızı, hayata bakışımızı, insani ilişkilerimizi, konuşmamızı ve yaşantımızı birebir etkiliyor. İnsanın kendini geliştirme çabası aynı zamanda kendini bulması ve anlamaya çalışmasıdır. Ve bu durum insanın kendine duyduğu bir saygı gereğidir.

Ah Efendim

Ah efendim rayihan âlemi mest eyledi,
Uzattığın gonca gül cihanı dost eyledi.

Ah efendim sevgiyi senden öğrendi gönül,
Taşlaşan kalbimizde açtı demet demet gül.

Ah efendim badeyi içirdin kana kana;
Pervaneyim aşkına, dönerim yana yana.

Ah efendim can özüm her daim sana muhtaç,
Sensin derdime deva, sensin ruhuma ilaç.

Ah efendim uğruna fedadır tatlı canım,
Sana hasret çekmeden geçmesin hiçbir anım.

Ah efendim lütfeyle bir kere gel rüyama,
İlahî nurunla dol şu zifirî dünyama.

Ah efendim mahşerde sancağını isterim,
Kanadının altında benim de olsun yerim.

Yusuf DURSUN

Hafızaya, Arşive, Günlük Yazmaya Önem Vermek

“Günlüklerin, yazarını bütün yalnızlığı,
içtenliği ve dürüstlüğüyle ele verme gibi
bir yönü de vardır. Dolayısıyla hatıralar gibi
günlükler de samimi edaya ve hasbi yapıya
sahiptir.”

Osmanlı Devleti'ni 624 yıl boyunca "devlet-i ebed müddet" olarak sağlam ve ayakta tutan unsurlardan biri de arşivlere verdiği üstün değeri. Peki, sadece devletler mi arşiv tutar? Hayır, aslında her kurum gibi her insan da kendi arşivini tutabilir. Bunun temelinde not alma alışkanlığı olmalıdır. Pekâlâ, günlük tutarak buna başlanabilir.

Günlük yazıyor musunuz? Birçoğunuzun yüz ifadesinden pek olumlu cevap vermediğinizi düşünüyorum. Peki, iyi mi yapıyoruz? Bence hayır! Hâlbuki iyidir günlük yazmak. İnsanı derli toplu kılar, daha muntazam bir hayat yaşamasını sağlar. Ben doğrusu yıllardan beri, hatta abarttığımı sanmazsanız söyleyeceğim, hayatım boyunca günlük tuttum, hâlâ yazmaya devam ediyorum. Günlüklerimden oluşan defterlerin, ajandaların sayısını ben bile unuttum. İyi ki yazmış, ömür kayıtlarımı tutmuşum. Bu arada dili aşırı yokuşlara zorlayanlar 'günlük' kelimesine bile tahammül edemeyerek 'günce' kelimesini kullandılar. Ama ülkemizde 'günlük' kelimesi daha yaygındır ve esâsen daha doğrudur. Kulağa da daha hoş geliyor.

Yalnız bir konuyu açıklamam gerekiyor. Bazıları 'günlük' kelimesinden biraz ürküyor. San ki her gün mutlaka bir şeyler yazılması gerekiyormuş gibi bir düşünceye kapılıyor. Bu yüzden böyle bir ödevi üstlenmek istemiyorlar. Hâlbuki işin aslı öyle değil. Adı 'günlük' olsa da siz her gün, defterinize kalemle bir şeyler yazmak mecbûriyetinde değilsiniz. Diğer edebî türler nasıl her gün yazılmıyorsa, hikâyeciler, şairler, deneme yazarları nasıl her gün bu türlerde yeni çalışmalar ortaya koymuyorsa günlük de aynen öyledir. Keyfiniz ne zaman isterse, ilham periniz ne zaman burnunun ucunu gösterirse, eskilerin "vakt-i merhûn" dedikleri 'tayin edilmiş vakit' ne zaman gelirse o zaman yazabilirsiniz günlüğünüzü. Telâşa mahal yok!

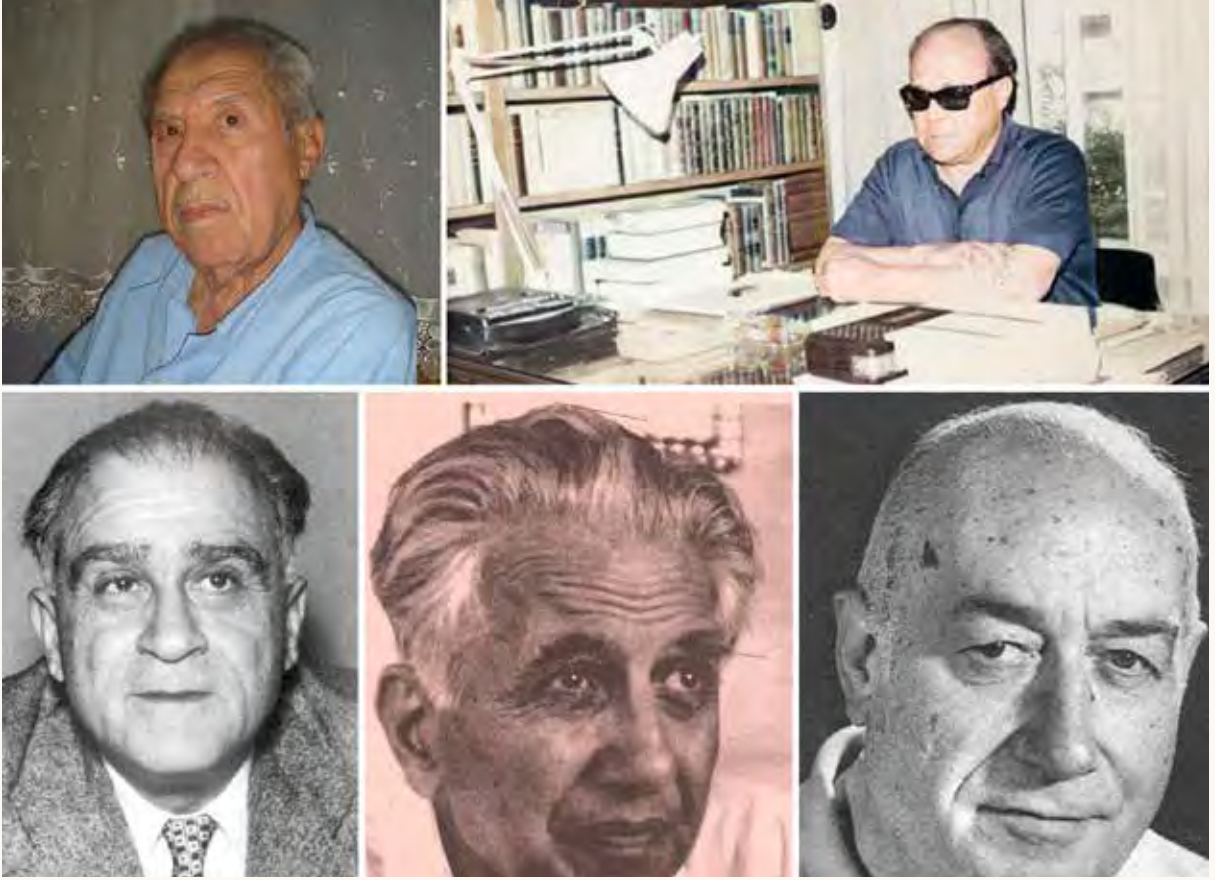
'Günlük' Kelimesini İlk Ne Zaman Duydum?

Günlük kelimesini ilk defa ne zaman duydum

"Günlük yazarların yaşadıkları olumsuzluklar üzerinde fazla durmamasını isterim. Bunu yapıp insanları karamsarlığa, kötümserliğe itme yerine hayatın güzel yönleri yazılmalı bence."

biliyor musunuz? Hafızamı önce yokluyor, sonra zihnimi zorluyorum ve bu sorunun cevabını buluyorum. Memlekette, Gazi İlkokulu'nda okurken işitmişim 'günlük' kelimesini. Sefertası kitabımda anlattığım "Tevfik Öğretmen" bahsetmişti ilk olarak. Şöyle demişti: "Çocuklar bence şimdiden günlük tutmaya başlayın. Hayatınızda önemli gördüğünüz konuları küçük bir deftere yazın. Bu defteri ileride çok sevecek, "İyi ki günlük tutmuşum." diyeceksiniz. Bakınız ben bile bu yaşta günlük tutuyorum. (Tevfik Öğretmen o sıralarda tam emin olmamakla birlikte, sanırım 40 yaşlarındaydı.) Davranışları, samîmiyeti, hâl ve hareketleriyle, bilhassa mükemmel ders anlatışıyla sınıftaki herkesin gönlünde taht kuran öğretmenimiz, bir çırpıda ceketinin iç cebinden küçük defterini çıkarmış ve onu bize göstermişti. Biz günlük tutulan bir defteri ilk defa görüyorduk. "Bakınız çocuklar şimdi bu benim 'günlük' defterim." diyerek sözlerine başlayan Tevfik Hoca, konuşmasına şöyle devam etmişti: "Ben her gün bu deftere bir şeyler yazıyorum. Bu satırlar, her gün yapacağım işleri bana hatırlatıyor.

Ayrıca ileride tatlı bir hatıra defteri olarak kalacak. Siz de tutun ama her gün yazmak zorunda değilsiniz. Dilediğiniz notları yazabilir, hayatınızda karşılaştığınız önemli olayları deftere kaydedebilirsiniz. Meselâ, okula başladığınız ilk günü, bayramları, mahalledeki ve sokağınızdaki arkadaşlarınızı, birlikte oynadığınız oyunları..."

Tevfik Öğretmen o gün, bu konuşmasından sonra defterin bir sayfasını açmış ve "Çocuklar bakın bugünkü notumda ne yazmışım, size onu okuyayım: 'Buzdolabındaki elmaları ye!' Ben de eve gidince elmaları yiyeceğim." Öğretmenimizin bu sözlerine o gün gülmüştük ama doğrusu bu güzel düşünceyi benimsemiştik. Teklif kafama yatmıştı. O zaman karar verdim; "Ben de öğretmenim gibi kendime bir defter alacağım ve günlük tutmaya başlayacağım." Tam olarak günlük tutmaya ne zaman başladığımı şimdi hatırlamıyorum ama sanırım memleketim Siirt'ten Şanlıurfa'ya ortaokulu okumak için gittiğim yıl olmalı. Yani 1973. Henüz 13 yaşındaydım. İlk defa gurbete çıkmıştım ve bir sene boyunca aile

hasreti çekmiştim. En çok da annemi ve babamı özlemiştim. Sonra kardeşimi ve ağabeylerimi... Diğer akrabalarımı, arkadaşlarımı... İlk günlükleri o sıra özleyişi içinde kaleme almaya başlamıştım. Sadece günlük değil, şiir ve yazı da yazmaya başlamıştım. O zamandan bugüne kadar günlük yazmayı hiç bırakmadım desem yeridir. Yakın çevrem, çocuklarıma, öğrencilerime ve edebiyat meraklısı gençlere bu güzel alışkanlığı hep tavsiye ettim. Gerçekten de faydalı bir meşgaledir günlük tutmak. Zaman geçtikçe değeri daha fazla anlaşılan edebî türdür günlükler.

Günlük Esasen Nedir?

Şimdi bu hatıradan sonra gelelim günlüğün mâhiyetine ve özüne. Hakikaten üzerinde düşünmeye değer bir konu bence. 'Günlük'ün diğer edebî türlerden farkı nedir? Meselâ 'akraba olduğu' 'Hatıra' türü ile yakınlığı ne ölçüdedir? Baştan söyleyeyim ki 'günlük' apayrı ve bağımsız bir türdür, diğer edebî türlerle yakınlığı olsa bile kendine göre orijinalliği olan bir yazı yazma bi-

çimidir. Dedik ya, 'günlük'lerin her gün yazılması gerekmiyor. Fırsat buldukça ve o ihtiyacı hissettikçe yazarız, yazmalıyız. Kalem erbâbı olanlar da yazabilir günlükleri, başka mesleklere mensûp olanlar da. Yani edebiyatçıların tekelinde değildir bu tür. Bir mühendis de, bir muhâsebeci de, bir esnaf da, bir asker de, bir hukukçu da kendi bakış açısına göre günlük tutabilir ve bunları bir defterde toplayabilir. Esâsen bu türün bizde köklü bir geleneği var. Hatırlayacaksınız eskiden 'Hatıra Defteri' dediğimiz defterler vardı kırtasiyecilerde. Rengârenk, alacalı bulacalı. Belki de hâlâ vardır. İnsanlar o defteri alıp hatıralarını yazar, anılarını kayda geçirirlerdi. Sadece tahsil çağındaki çocuklar değil, gurbete gidenler de bu defterden edinirdi. Bir de askerler... Vatanî görevini yapanlar da yazmayı severler. Hasret çeken sözlü ve nişanlı kızlar... Zira duyguları yüksek, emelleri üstün, vakitleri boldur insanoğlunun. İçeri düşenler, hele edebiyata yatkın iseler yazarlar. Hapse girmiş şair ve yazarların umûmiyetle defterleri vardır ve o sayfalara yaşadıklarını yazarlar. Dolayısıyla hüküm giymiş edebiyatçıların çoğunun tuttıkları günlükler, yazdıkları hatıralar ilgi görür, okunur. Kemal Tahir'in 'Sarı Defterleri'ni unutabilir miyiz?

Günlükler Fideliktir

Aslında 'günlük'lerin çok önemli bir rolü de şudur ki; daha sonra yazılacak olan romanların, hikâyelerin, denemelerin ve şiirlerin kökünü, temelini, altyapısını oluşturabilirler. Âdetâ yeni yazma faaliyetlerinin fideligi, tohumluğu olabilirler. Günlüğe kaydedilen bazı fikirler zaman ilerledikçe olgunlaşabilir, ardından gerçekleştirilebilir. Geçmişte tutulan birkaç sayfalık not, ülke çapında ses getirecek bir romanın müjdeleyicisi de sayılabilir. Belki de şifrelenmiş ve yazarın serbest hayatında, hapis hâneneden kurtulup dışarıya çıktığında yazacağı eserlerin öncü metinleri gözüyle de bakılabilir bu 'günlük'lere... Zira içeride cezâ alıp yatan bir şair veya yazar, aklına gelen her şeyi yazamaz. Çünkü sürekli kontrol altındadır. Yazdığı yazılar, doldurduğu defterler mutlaka gardiyanlar veya hapis hâne müdürleri tarafından kontrol edilir, okunur. Mahzûrlu bulunursa

el konulabilir, yok edilebilir, aleyhine delil olabilir. Mahkûm edebiyatçılar bunu iyi bildiği için her şeyi yazmazlar defterlerine. Biraz temkinli ve ihtiyatlı davranırlar haklı olarak. Ki cezaları artmasın, bir an önce mahkûmiyetleri sona ersin ve hürriyetlerine kavuşsunlar. Meselâ, Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, Cemil Meriç'i ve Kemal Tahir'i düşünelim. Düşünce ve edebiyat dünyamızın bu seçkin üç ismi de günlük tutmuşlardır. Daha sonra o kayıtlardan nice seçme eserler doğmuştur.

Bir Defter Alıp Yazmaya Başlamalı

Günlük tutmak hem kolay, hem de zevklidir. Yapılacak ilk iş bir kırtasiyeciye uğrayıp bir hatıra defteri, ajanda veya sade bir defter almaktır. Ardından o gün ilk sayfaya tarihini attıktan sonra "Bismillah" deyip yazıya başlanmalıdır. Tabîî laf olsun diye günlük yazılmaz. Mutlaka hayatımızda, duygu ve düşünce dünyamızda iz bırakan olaylar, konuşmalar kayda geçmelidir. O zaman bir anlam ve değer taşır günlükler. Aksi takdirde sıradan karalamalar olarak kalır, unutulur giderler. Diyelim ki, güzel bir defter ve kalem aldık, masaya oturduk. Yazmaya başlayacağız. Ama aklımıza hiçbir şey gelmiyor. Olsun, kendimizi hiç zorlamayalım. Zaten gün içinde veya o hafta önemli bir hadiseyi yaşamışsak mutlaka hatırlar ve onu yazmaya koyuluruz. Dolayısıyla kendimizi mecbûr hissetmeye, özümüze baskı yapmaya hiç gerek yok. Çünkü 'günlük', 'deneme' gibidir. Nazlıdır, mahcûptur, alıngandır, hassastır, çok titizdir. Sahibinden özel bir ilgi ister. Vakti, saati gelmeden oturup yazmaya koyulmamak gerek. Hemen yazamıyorsanız sakın bunu dert edinmeyin. Kendinize haksızlık ederek tembel olduğunuzu öne sürmeyin. Boşuna suçlamada bulunmayın. Çünkü bir insan nasıl acıktığı zaman yemek yemeye başlarsa, susadığı zaman bir bardak su alıp içerse yazı da öyledir. Yazılacak metin, önce sizde bir ihtiyaç olarak doğacak. "Evet, ben bunu yazmalıyım." dediğiniz anda zaten kafanızda metni hazırlamış, bitirmişsiniz. Ondaki sonrası çok kolay. Zihninizdeki o hazır duygu ve düşünceler, kendiliğinden beyaz kâğıda dökülünecek. Ve siz mutlaka bir şekilde, yazınızı bitirmiş olarak masanın başından kalkacaksınız.

Sevgi Eğitimi

“Hayata anlam veren sevgidir. Fizyolojik ihtiyaçlar, insanın bedenini doyurduğunu kabul edecek olursak, sevgi de insanı doyurmaktadır. Çocuklarımızın karınlarını doyurmaktan daha çok kalplerini doyurmamız gerekmektedir.”

Geleceğimiz olan çocuklarımıza gerekli olan sevgiyi vermek her anne babanın en önemli görevlerinin başında gelir. Onları sevgi öksüzü, şefkat yetimi yapmayalım. Sevgisiz hayat çorak toprak gibidir.

Sevgi eğitimi, doğum öncesinde başlayıp hayat boyu devam etmesi gereken bir süreçtir. Kişinin kendisiyle barışık olması, sevgi eğitiminin kişilik gelişiminin tamamlanmasına kadar verilmesine bağlıdır. Hayata anlam veren sevgidir. Fizyolojik ihtiyaçların, insanın bedenini doyurduğunu kabul edecek olursak, sevgi de insanı doyurmaktadır. Çocuklarımızın karınlarını doyurmaktan daha çok kalplerini doyurmamız gerekmektedir.

Sevgi eğitiminin doğum öncesinde başladığını belirtmiştik. Bu sevgi annenin kendisine sağlıklı bakması, çocuğu ile iletişim kurması, ona dokunması, zaman ayırması, sorularına cevap vermesi, sevdiğini söylemesi, kendi davranışları ile tutarlı olması, gelişim ödevlerini bilmesi ve bu gelişim dönemlerine göre çocuğun bakımı ve sevgi ihtiyaçlarını sürekli ve tutarlı biçimde doyurmak sevgi eğitimi için önemli durum arz etmektedir.

Sevgi eğitimi ile yetişen bireyler kendini tanıyan, yeteneklerini bilen, eleştiriye açık, sürekli gelişim ve değişimi benimseyen ve kendini gerçekleştirme çabasına giren insanı kâmil dediğimiz kendisine, toplumuna ve insanlığa yararlı ve faydalı dediğimiz katkı değer sağlayan, üreten, pozitif enerji yayan iyi insan yetiştirilmiş olacaktır. Elbette, böylesine önemli olan bir eğitim sürecinde, ana, baba ve öğretmenlerin görevlerinin ne kadar önemli ve savsaklanamaz bir sorumluluk taşımaları gerektiği her türlü takdîrin üzerinde bir gerçektir.

İnsanoğlu, sevmek ve sevilme ister. Yüreğindeki sevgiyi tüm insanlığa sunmak, güzel duyguları paylaşmak, hayattan zevk almak her insanın arzusudur. Kimileri ağlayarak sokaklarda gezerken, kimileri mutlu yuvalarında, sıcak sofralarında yemek yiyor. Kimilerinin yemeklerinden buhar yerine mutluluk çıkıyor, kimi evlerin baca-

“Sevgi eğitimi ile yetişen bireyler kendini tanıyan, yeteneklerini bilen, eleştiriye açık, sürekli gelişim ve değişimi benimseyen ve kendini gerçekleştirme çabasına giren insanı kâmil dediğimiz iyi insan yetiştirilmiş olacaktır.”

sından duman yerine sevgi tütüyor, mutlulukları bulutlara ulaşıyor. Kimileri aile hasreti ile yanarken, kimi ailesinin kıymetini bilmiyor, ailesinden utanıyor, arkadaşları ile tanıştırmaktan kaçıyor.

Sevgiden mahrûm, mutlu aile özlemiyle kıvranan, ailesi tarafından dışlanan, horlanan, yaşadıklarının ağırlığı altında ezilen, çaresizce kıvranan; en ufak bir hatasında eleştiri yağmuruna tutulan, yerli yersiz her şeyden dolayı suçlanan, kanadı kırık bir kuş gibi çırpındıkça çırpınan gençlere yazık etmeyelim. Gençlerin hayatını zindana çevirmeyelim, hayallerini kirtletmeyelim, saf, temiz ve masum rûhlarını karrartmayalım, ilgisiz bırakarak onları yuvadan uzaklaştırmayalım, kötülüğün kucağına, sokağın soğuğuna atmayalım. Başiboş yetişmelerine, kötü yola gitmelerine, hayatın çarklarının onları ezmesine izin vermeyelim. Onlara vereceğimiz iyi bir eğitimle onları kazanalım. Problemlen olanların aileden kaynaklanan sorunları olabileceğini unutmayalım. Başarısızlık her zaman tembelikten kaynaklanmaz, sevgisizlik ve ilgisizliğin de başarısızlığa sebep olabileceğini unutmayalım.

Sevgi eğitiminin verilmesinde başta ailenin ve öğretmenlerin sevgiyi tanımaları ve ona göre yaşantı merkezi olan ailede, okulda çocuğun önemli olduğunu, eleştirmede ise çocuğun kendisinin değil birçok olumlu davranışlar karşısında olumsuz bir etki meydana getirecek olan herhangi bir davranış üzerinde olması gerekmektedir. Sevgiyi, bilgiyi ve ilgiyi çocuklarımızdan eksik etmeyelim.

Nasihah Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

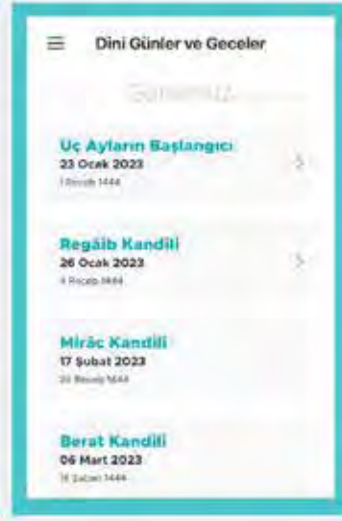
Nasihah Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihah Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

DİVÂN-I HULÛSİ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

HULÛSİ AŞK

Gülzar-ı
Muhabbet

HALİL NECİPOĞLU

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsî Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğimiz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

